بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأَعرَاف ގެ މާނަ

سُورة الأَعرَاف — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠٦)

الٓمٓصٓ ١ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِى صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ٢ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ٣ وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَٰتًا أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ ٤ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٥ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ٦ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ ۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ٧

ލަފްޒީ މާނަ

الٓمٓصٓ ١ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙައްޤުން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ اللّٰه އެވެ. (ނަމަވެސް ބަޔަކު ބުނާގޮތުން އެއަކުރުތަކުގެ މާނައިގައި بحث ކުރެއްވިއެވެ. އެފަދަ ބަޔަކު ބަޔާންކުރެއްވީ ބަސްގަނޑެވެ. އެއީ މިފަދައިން އެނގެން ހުރިކަމުގައިވެއެވެ. إن شاءَ اللّٰه) ۞ كِتَٰبٌ = މިއީ ފޮތެކެވެ. ۞ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު. ۞ فَلَا يَكُن فِى صَدْرِكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި ނުވާހުށިކަމެވެ. ۞ حَرَجٌ مِّنْهُ = އެއާއިމެދު އުނދަގޫ ދަތިކަމެއް / ޝައްކެއް. ۞ لِتُنذِرَ بِهِۦ = އެފޮތުން ކަލޭގެފާނު އިންޒާރުދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ٢ = އަދި مؤمن ންނަށް نصيحة އާއި وعظ ދެއްވުމަށެވެ. ۞ ٱتَّبِعُوا۟ = ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ.! مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم = ކަލޭމެނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ.! مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ސަހަރާތްތެރިންނަށް. ۞ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ٣ = ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިގަންނަނީ މަދުމަދުންނެވެ. ۞ وَكَم مِّن قَرْيَةٍ = އަދި ކިތައް ރަށެއްތޯ؟ (ކިތައް ރަށެއްގެ أهل ވެރިންނެއްތޯ؟) ۞ أَهْلَكْنَٰهَا = މިވަރުގަދަކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމު. ۞ فَجَآءَهَا بَأْسُنَا = ފަހެ މިވަރުގަދަކަލާނގެ ކާޅު އެމީހުންނަށް އައެވެ. ۞ بَيَٰتًا = ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު. (ނިދާފައިވާއިރު)۞ أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ ٤ = ނުވަތަ އެމީހުން قَيْلُوْلَة ކުރަމުންދަނިކޮށް. (މެންދުރު ވާއިރު ނިދާލާފައިވާ ހާލު) ۞ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގޮވުން ނުވެއެވެ. ۞ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ = އެމީހުންނަށް މިވަރުގަދަކަލާނގެ ކާޅު / عقوبة އައިއިރު.۞ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނުމުގައިމެނުވީ.۞ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٥ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީމު ޢަނިޔާވެރިންކަމުގައި.۞ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބައެއްމީހުންނާ رسول ން ފޮނުއްވިމީހުންނާ މިވަރުގަދަކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ٦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުންނާއިވެސް މިވަރުގަދަކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ.۞ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިވަރުގަދަކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (خبر ދީ) ކިޔައިދެއްވާހުށީމެވެ.۞ بِعِلْمٍ = ދެނެވޮޑިގެންވާގޮތުން.۞ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ٧ = އަދި އެމީހުންނާއި ދުރުގައި غائب ވެގެންވާ (غافل ވެގެން) ވާކަށް މިވަރުގަދަކަލާނގެ ނުވަމުއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓصٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އެއާއެކުވެސް ބައެއް عالم ން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ މާނައީ: أَنَا الله أَفْضَلُ މިއެވެ. މިގެ މާނައީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ الله އެވެ. އެންމެ މާތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ الله ގެ ނަންތަކުގެތެވެ. ނުވަތަ އެއީ قرآن ގެ ނަމެކެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށް ކިޔައިދެވިއެވެ. والله أعلم

(٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) މިއީ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ފޮތެކެވެ. އެހެނީ މި قرآن އަކީ الله ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ފޮތެކެވެ. އެއާމެދު ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުވާހުށިކަމެވެ! އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވާހުށިކަމެވެ. އެއީ އެފޮތުން ކަލޭގެފާނު إنذار ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް ذكراى އެކެވެ. وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ.

(٣) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން وليُّ ންނަށް تبع ނުވާށެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން ސަރަކަށިވެރިންގެ ނުބައި އަދި شرك ގެ عمل ތަކަށް ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ! ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިގަންނަނީ މަދުމަދުންނެވެ.

* (ދަންނައެވެ! تفسير قرطبي ގައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައި ވަނީ ރަސޫލާގެންނެވި اللّٰهُ ގެ ދީނަށް ކަލޭމެން ތަބާވާށެވެ، އަދި އެހެނިހެން މަޛްހަބުތަކަށް ތަބާ ނުވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅު ވަނީ އެހެނިހެން ސަރަކަށިވެރިންގެ ދުރާދުރާ މިއަދުގެ މަޛްހަބުތަކުގެ ގޮތް ސިފަ މަޛްހަބުތަކުގެ ވެރިންނަށްވުރެ ވީމާ މަޛްހަބަކަށް ތަބާނުވުމަށް މަނާ ޤުރުއާނުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވާފައެވެ. މިހެންކަމުން ހުރިހާ ކަމެއްގައި اللّٰه ގެ ކީރިތިދީނަށް އަދި ރަސޫލާގެ އަޅުގަނޑުމެން ނަބަވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން މަޛްހަބުތަކުގެ އިމާމުންގެ ބަސްފުޅުތަކަށް އަދި ކީރިތިސުންނަތަށް ހިތާމަވާކަމެވެ. އެއަޅުގަނޑު ބަލައިގަންނަނީ ކޮންބަޔަކަށްތޯއެވެ؟.......)

(٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައިފި ކިތައްމެ ކިތައް ރަށްރަށެއްވެއެވެ؟ (މިހެނީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނާއި އަދި އެބައިމީހުން ގެނެސްދިން ދީނާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައިފީމެވެ.) ފަހެ އެމީހުން ރޭގަނޑު ނިދާ ހާލުގައި ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އެމީހުންނަށް އައީ އެމީހުން ނިދާފައިވިއިރުއާ ދަންވަރެއެވެ. ނުވަތަ މެންދުރު އެމީހުން ނިދާފާ ހުރިހާލުއެވެ.

(٥) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އެމީހުންނަށް އައިހިނދުން "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނާމެންނީ އަނިޔާވެރިން ކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ." މިހެން އެމީހުން ބުނުއްވަނީ ކުށުގައި ނުވެއެވެ. (އެމީހުންގެ އެހެން އެއްވެސް عُذْر އެއް دليل އެއްނުވެއެވެ. ބަޔާނެއް ނެތެވެ.)

(٦) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން رسول ން ފޮނުއްވުނު މީހުންނާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވާލުކުރައްވާހުށީ ކަމެވެ. (އެހެނީ: رسول ބޭކަލުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު އިރު އެމީހުން ކިހިނެއް ޖަވާބުދިންތޯ قيامة ދުވަހުން ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر އާއި نهى އާއިމެދު ކަންތައްކުރި ގޮތް ކޮންގޮތަކުންތޯ ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި އެކަންތަކަށް جزاء ދެއްވާހުށީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން رسول ބޭކަލުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެބޭކަލުން رسول ކަން އިއްވެވީތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ މިކަހަލަ ކަންތައްތަކަށް ސުވާލުކުރައްވާހުށީމެވެ.

*ދަންނައެވެ. ހަރާމްކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގައިވިޔަސް އެމީހުން އެސުވާލުކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަތުން އިޢުތިރާފު ހޯދުމަށެވެ. إعْتِرَافُ އެމީހުންގެ މައްޗަށް حُجَّة قَائِمُ ކުރެއްވުމަށެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ނުވާތީއެއްނޫނެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި އެންމެހައި ވާހަކައެއް އަދި خبر އެއް އަންގަވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކަށް غائب ވެވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ނުވާނެއެވެ. (އެމީހުން عمل ކުރަމުންދިޔައިރު އެކަންކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.)

وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّـٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَـٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَـٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَـٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿١١﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَٱهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَٱخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّـٰغِرِينَ ﴿١٣﴾

ބަސްމާނަ

وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަހުން (قيامة ދުވަހުން) ވަޒަންކުރެއްވުން. އެބަހީ: عمل ތަކެއް ވަޒަންކުރައްވާ ބަރުދަން ބެއްލެވުން. ۞ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حقّ އެއްޗެވެ. ۞ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ = ފަހެ އެމީހެއްގެ (ހެޔޮޢަމަލުގެ) ވަޒަން ބަރުވެއްޖެމީހުން (ދަންނައެވެ!)۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ = އެއީ ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިވެރިންނެވެ. ۞ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ = އަދި އެމީހެއްގެ (ހެޔޮޢަމަލުގެ) ވަޒަން ލުއިވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!)۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުން ހާސިލުވިމީހުންނެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَلَقَدْ مَكَّنَّـٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި تَمْكِين ކޮށްދެއްވީމެވެ. ވަޒަންވެރިކުރެއްވީމެވެ.۞ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެތަނުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވީމެވެ. ۞ مَعَـٰيِشَ ۗ = ދިރިއުޅުން.۞ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރަނީ މަދުމަދުންނެވެ. ۞ وَلَقَدْ خَلَقْنَـٰكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ.۞ ثُمَّ صَوَّرْنَـٰكُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން صُورة ކުރެއްވީމެވެ. ސިފަކުރެއްވީމެވެ.۞ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ = ދެން މަލާއިކަތުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ = ތިޔަބައިމީހުން آدم އަށް (عليه السّلام) سجدة ކުރައްވާށެވެ! ۞ فَسَجَدُوٓا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްފިޔަވައި ۞ لَمْ يَكُن = އޭނާ ނުވިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلسَّـٰجِدِينَ ﴿١١﴾ = سجدة ކުރެއްވި މީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ (އިބްލީހަށް مخاطب ކުރައްވައި) وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ مَا مَنَعَكَ = ކަލޭ މަނާކުރީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَلَّا تَسْجُدَ = ކަލޭ سَجدَة ކުރުމުން.۞ إِذْ أَمَرْتُكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭއަށް أمر ކުރެއްވިހިނދުން. ۞ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ = އަޅުގަނޑީ ހެޔޮވަންތަވެގެން އޭނާއަށްވުރެ މާތެވެ.۞ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅުގަނޑު

އަލިފާނުންނެވެ.۞ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އޭނާ އުފެއްދެވީ މަޓިންނެވެ. ۞ قَالَ = އުނަގެނީގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فَٱهْبِطْ مِنْهَا = ފަހެ ކަލޭ އެތަނުން ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ!)۞ فَمَا يَكُونُ لَكَ = ފަހެ ކަލޭއަކަށް ނުވެއެވެ. (ކަލޭއަށް ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ.)۞ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا = ކަލޭ އެތާ ބޮޑާވުން. (އެސުވަރުގެއިގައި ބޮޑާވުން.)۞ فَٱخْرُجْ = ފަހެ ކަލޭ ނުކުންނާށެވެ! إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿١٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ނިކަމެތިންގެތެރެއިންނެވެ. އިހާނެތިކުރެވިގެންނެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި (قيامة ދުވަހުން) މީސްތަކުންގެ عمل ތައް ވަޒަންކުރައްވާ حساب ބެއްލެވުމަކީ ހަމަ حقّ ކަމެކެވެ. އެއީ ކޮންމެހެން ވާންޖެހޭ ކަމެކެވެ. (އެކަމަކީ އިލާހީވުމަކީ واجب ކަމެކެވެ.) ފަހެ އެމީހެއްގެ ހެޔޮކަމުގެ مِيْزَان ބަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވާ (ސުވަރުގޭގެ) ނަސީބުވެރިވާ ބޭފުޅުންނެވެ.

(٩) އަދި އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) مِيْزَان ލުއިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ!) ފަހެ އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ ނަފްސުތައް ގެއްލުވައިލައި ހަލާކު ކުރި މީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ވަޒަންވެރިކުރައްވާ تَمْكِين ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެތާނގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދިރިއުޅުން ލެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން شكر ކުރަނީ ކުޑަކުޑަކޮށްނެވެ.

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވީމެވެ. (ކަލޭމެންގެ ބައްޕާ آدم عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން صورة ކުރެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ: އުނަގެނީގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ صورة ކުރެއްވީމެވެ. މި ދެ عبارة ގެ މާނަ އަދި އެހެން ގޮތަކަށްވެސް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އެންމެ مُعْتَبَرُ ގޮތް މިދެންނެވިއެވެ. – والله أعلم) ދެން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށޭ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ. – ދެންފަހެ إِبْلِيسُ މެނުވީ އެންމެ ބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް سَجِدَة ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެ إِبْلِيسُ سَجِدَة ކުރި މީހުންގެތެރެއިން ނުވިއެވެ.

(١٢) އުނަގެނީގެ (އެ إبليس އާއި مخاطب ކުރައްވައި) وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭއަށް (يعنى: آدم ގެފާނަށް) سجدة ކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވިއިރު ކަލޭ سجدة ނުކުރުމަށް ކަލޭ މަނާކުރީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ سجدة ނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އެސޮރު ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެން މިއަށްވުރެ ހެޔޮމީހެކެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ އަހަރެން އުފެއްދެވީ މަޓިންނެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަށާ ހެއްދެވުއްވީ އަލިފާނުންނެވެ.

(١٣) އުނަގެނީގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭ އެސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ! އެތަނުގައި ކަލޭ ބޮޑާވެ މަތިވެރިވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭއަށް ހުއްދަވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. (އަދި އެހެންޏާ ކުރެވޭނެވެސް ބޮޑާވުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭ ނުކުންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ނިކަމެތިވުމާއި އިހާނެތިވުމުގެ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

قَالَ أَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ ٱخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾

ތަރުޖުމާ

قَالَ = އިބުލީސް ދަންނަވިއެވެ.۞ أَنظِرْنِىٓ = މިއަޅާއަށް ފުރުޞަތު ދެއްވާނދޭވެ! ވަގުތު ދެއްވާނދޭވެ! إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ = ފޭރުއްވާ ދުވަހާއިހަށްދަން. (މިސާލަކަށް ދިރިގެން ފޭރުއްވާ قيامة ދުވަހަށް)۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ ފުރުޞަތުދެވިގެން – ވަގުތު ދެވިގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައިކަމުގައެވެ. ۞ قَالَ = އިބުލީސް ދަންނަވިއެވެ.۞ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِى = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ މަގުފުރައްދެވީމާ ހަމަކަށަވަރުން ސަމާސާކުރާނެތީއެވެ. ۞ لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް (އެމީހުން يعني: އާދަމުގެދަރިންނާއި ދިރިހުރިގަލްނ) މިއަޅާ އިރިސްނާނަމެވެ. އެމީހުންނަށް ބަނޑުކޮށްކުރާނަމެވެ.۞ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ސީދާމަގުގައި (إسلام دين) ۞ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم = ދެން ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުން ކައިރިއަށް އަންނާނަމެވެ. ۞ مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން.۞ وَمِنْ خَلْفِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުންނާއި ۞ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި.۞ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ވައަތްފަރާތުންނާއި.۞ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ދެކެވޭނީ ޝުކުރުކުރާ މީހުންކަމުގައި.۞ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ = ޝުކުރުކުރާ މީހުންކަމުގައި. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ ٱخْرُجْ مِنْهَا = ކަލޭ އެތަނުން ނުކުންނާށެވެ! ۞ مَذْءُومًا مَّدْحُورًا = ދުރުކުރެވި ނިކަމެތިވެގެންވާ ފުރައްސާރަވެގެންވާ ހާލު ۞ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވީމީހުން. (ދަންނައެވެ!)۞ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރުއްވާހުށީމެވެ.۞ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން އެންމެން އަތުރައިގެން.۞ وَيَٰٓـَٔادَمُ = އަދި އޭ آدم އެވެ.۞ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ = ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވަޢްދުކުރެވިފައިވާ އިސްވެރިކަންވާށެވެ! ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގެއަށް.۞ فَكُلَا = އަދި ތިޔައިރުގެ ދެކަނބަލުން ކެއުމަށްއޮތުމެވެ! مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا = ތިޔައިރުގެ ދެކަނބަލުން އެދޭގޮތަކުން.۞ وَلَا تَقْرَبَا = އަދި ތިޔައިރުގެ ދެކަނބަލުން ކައިރިއެއް ނުވާށެވެ! هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ =

މިގަހާއި. (އެއީ خاصّ ގަހެއް.) فَتَكُونَا = ފަހެ ތިޔަ ދެކަލުން ވާނެ ތިމާއަށް ދެކަނބަލުން ވެވަޑައިގެންނެވުނުއެވެ.۞ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އިބްލީސް ދަންނަވައެވެ. މީސްތަކުން (އަލުން ދިރިގެން) ފޮނުއްވާދުވަހާއި ހަމައަށް މިއަޅާއަށް ވަގުތު ދެއްވާ مُهْلَةُ ދެއްވާނދޭވެ!

(١٥) اللّه وحى ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ إنْتِظَار ކުރެވިގެންވާ - (ވަގުތު ދެވިގެން) ވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٦) އޭނާ ދަންނަވައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ މަގުފުރައްދެވީ ކަލާނގެ ކަމުގައިވާތީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް (އާދަމުގެދަރިންނާ ދިމާކޮށް) މިއަޅާ މަގުޖެހޭގައި އިށީނދެއިންނާނެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ސީދާމަގު އެމީހުންނަށް ބަންދުކުރާނުހިމެވެ.

(١٧) ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިމަތިންނާއި އެމީހުންގެ ފަހަތުންނާއި އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި އަދި އެމީހުންގެ ވާތްފަރާތުންވެސް މިއަޅާ އެމީހުންގެގާތަށް އަންނާނެމެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން شكر ކުރާމީހުންކަމުގައި އިބަރަސްކަލާނގެ ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. (ގިނަމީހުން ވާނީ ނުބައިމީހުން ކަމުގައެވެ.)

(١٨) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ނިކަމެތިކޮށް ދުރުކޮށް ފައްސާއިފޮޅިގެންވާ حال ކަލޭ މިސުވަރުގޭއިން ނުކުންނަވާށެވެ! އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވާމީހުން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމު ނަރަކަ ފުރާލާނީ ކަލޭއާއި، ކަލޭއާއި تبع ވާމީހުންނާއި އެންމެން އަޅައިގެންނެވެ.

(١٩) އަދި އޭ آدم (عليه السّلام) އެވެ! ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ދެކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގެން ތިއްބަވާށެވެ! އަދި ތިޔަދެކަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ފަރާތަކުން އެތަނުން ކެއިންކުރެއްވުމަށް ހުއްދަވާށެވެ! އަދި މިގަހާއި ތިޔަދެކަނބަލުން ގާތްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! (އެގަހުން ކެއުން ނުކުރެއްވުމަށެވެ! (އެއީ ކޮންގަހެއްކަމާއި ގުޅޭގޮތުން صحّ خبر އެއް ނުވެއެވެ.) އެހެން ހަމަޔަށް އެބަހީ ކެއިންކުރެއްވިއްޔާ ދެން ތިޔަދެކަނބަލުން ވާނީ ތިމާއަށް އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާކުރި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.)

فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِي ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ = ދެންފަހެ شيطانُ އެދެކަނބަލުންނަށް ވަސްވާސްދީފިއެވެ. ۞ لِيُبْدِيَ لَهُمَا =
އެދެކަނބަލުންނަށް ފާޅުކުރުމަށް. ۞ مَا وُورِيَ عَنْهُمَا = އެދެކަނބަލުންގެ ކިބައިން ނިވައިކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް.
(އެބަހީ عورة ފާޅުކުރުމަށް)۞ مِن سَوْءَاتِهِمَا = އެދެކަނބަލުންގެ عورة ގެތެރެއިން. ۞ وَقَالَ =އަދި އޭނާ
ދެންނެވިއެވެ. ۞ مَا نَهَٰكُمَا رَبُّكُمَا = ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުންގެ رَبّ ތިޔައިގެދެކަނބަލުންނަށް ނަހީކުރެއްވިއެވެ. ۞
عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ = މިގަހުގެ ފަރާތުން. (މިގަހުން ފަރިނުކުރެއްވުން)۞ إِلَّآ أَن تَكُونَا = ތިޔައިގެ
ދެކަނބަލުން ވެވަޑައިގަންނާނެކަމަށްޓަކައިވެސްމެ. ۞ مَلَكَيْنِ = ދެމަލާއިކަތުންތަކުން ކަމުގައި. ۞ أَوْ تَكُونَا =
ނުވަތަ ތިޔައިގެދެކަނބަލުން ވެވަޑައިގަންނަވާނޭތީއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ = ދެމިތިބޭ މީހުންގެތެރެއިން. ۞
وَقَاسَمَهُمَآ = އަދި އޭނާ އެދެކަނބަލުންނަށް ހުވައިކުރިއެވެ. ۞ إِنِّي لَكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައިގެ
ދެކަނބަލުންނަށްޓަކައި އަހަރެންވެސް. ۞ لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
ނަސޭހަތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ = ފަހެ އޭނާގެ ހަޅުތަޅުލުމާއި ހީލަތުގެ ކުޅިބުރުން
އެދެކަނބަލުން ވައްޓައިލައިފިއެވެ. (ކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާފައިވާ ގަހުގެ މޭވާ ކެއުމަށް ވައްޓައިލައިފިއެވެ.)۞ فَلَمَّا ذَاقَا
ٱلشَّجَرَةَ = ދެންފަހެ އެދެކަނބަލުން އެގަހުގެ މޭވާ ރަހަބަލައިލެއްވުމުން. ۞ بَدَتْ لَهُمَا = އެދެކަނބަލުންނަށް
ފާޅުވެއްޖެއެވެ. ۞ سَوْءَٰتُهُمَا = އެދެކަނބަލުންގެ عورة . ۞ وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا = އަދި އެދެ
ކަނބަލުން ދެކަނބަލުންގެ عورة މަތީ ޖަހައި ނިވައިކުރަން ފެށުއްވިއެވެ. ۞ مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެގެ
(ގަސްގަހުގެ) ފަތުން. ۞ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ = އަދި އެދެކަނބަލުންގެ رَبُّ އެދެކަނބަލުންނަށް نِدَاء ކުރެއްވިއެވެ. ۞
أَلَمْ أَنْهَكُمَا = ތިޔަ ދެކަނބަލުންނަށް މިކަލާނގެ ނަހީ ނުކުރެއްވީމެއްނޫން ހެއްޔެވެ؟ ۞ عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ
= އެގަހުގެ ފަރާތުން (އެގަހުން ފަރިއްކުރުއްވުން) ۞ وَأَقُل لَّكُمَآ = އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުންނަށް
މިކަލާނގެ وحي ނުކުރައްވަން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ.)۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުންނަށް شيطان އީ.۞ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ. ۞ قَالَا رَبَّنَا =
އެދެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ! ۞ ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا = އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ نفس އަށް
އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ۞ وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް ނުފުއްސަވައިފިއްޔާ.۞
وَتَرْحَمْنَا = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް رحمة ނުލައްވައިފިއްޔާ.۞ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން

ހަމަގެއްލުންވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވީ މީހުންގެތެރެއިން. ❁ قَالَ ٱهۡبِطُواْ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން ފައިބާށެވެ! ❁ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞ = ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عَدُوّ ން ކަމުގައިވާ حال . ❁ وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ބިމުގައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވެއެވެ. ❁ مُسۡتَقَرّٞ = قرار ވެ ހަމަޖެހިގެން ތިބުމަށް. (އެހެންނަމަ ބިމުގެމަތީގައި އެހެން ބިމުގެއަޑީގައި)❁ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ﴿٢٤﴾ = އަދި ވަކި مُدَّت އަކަށް އުފާވާނޭ މަތާޢީގައި ބޭނުންކުރުމާއި.❁ قَالَ އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ فِيهَا تَحۡيَوۡنَ = ކަލޭމެންގެ حياة ވަނީ އެތާނގައެވެ.❁ وَفِيهَا تَمُوتُونَ އަދި ކަލޭމެން މަރުވާނީވެސް އެތާނގައެވެ.❁ وَمِنۡهَا تُخۡرَجُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރެވޭނީވެސް ހަމަ އެތަނުންނެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) ދެންފަހެ شيطان އާ ދެކަނބަލުންނަށް ވަސްވާސްދިނެވެ. (ނުބައިގޮތް ހިތަށް ވިސްނައިދިނެވެ.) އެއީ އެދެކަނބަލުންގެ ނިވައިކުރެވިގެންވާ عورة ފާޅުކޮށް ހާމަކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. މިތަނުގެ ދެކަނބަލުން ދެމަލާއިކަތުންނަށްވާނޭތީވެ ނުވަތަ دائمي ގޮތެއްގައި ސުވަރުގޭގައި ނުމިއްޓެވުމަށް ދެނޑި މިގަހުން މިތަނުގެ ދެކަނބަލުން ފަރިއްކޮއްވުން ތިޔަދެކަނބަލުންގެ رَبّ މަނާ ނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ މިގަހުން ފަރިއްކޮއްވައިފިއްޔާ دائمي ގޮތެއްގައި މިތާ ދެމިތިއްބެވުމަށްވާނެއެވެ. ނުވަތަ ދެމަލާއިކަތުންނަށް ވެވޭނެއެވެ.)

(٢١) އަދި އޭނާ ހުވައިކޮށް ދެންނެވިއެވެ. އެދެކަނބަލުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ތިޔަދެކަލުންނަށް نصيحة ދޭމީހާކަމެވެ.

(٢٢) ފަހެ އޭނާގެ ގެއްލުންތެރިކަމާއި ކަރުވެރިކަމުން އެދެކަނބަލުން (ހަލާކުގެތެރެއަށް) ވައްޓާލިއެވެ. (ކާފަމަގާތެރިކަމަކުން ނުކުރައްވަންތެރިކަމަކުން ވައްޓާލިއެވެ. ދެންފަހެ އެދެކަނބަލުން އެގަހުން ފަރިއްކޮއްވައިފިއެވެ.) ފަހެ އެދެކަނބަލުން އެގަހުން ހަމަފަރިއްކޮއްވި ހިނދުން އެދެކަނބަލުންގެ عورة ފާޅުވެ كشف ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެދެކަނބަލުންގެ عورة ގައި ސުވަރުގޭގެ ފަތްތަކުން ނިވައިކުރައްވަން ފެށިއްޖައެވެ. އަދި އެދެކަނބަލުންގެ رَبّ އެދެކަނބަލުންނަށް نداء ކުރެއްވިއެވެ. (އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެގަހުން ފަރިއްކޮއްވުން މިތަނުގެ ދެކަނބަލުންނަށް މަނާކުރަސްކަލާނގެ نهي ނުކުރައްވަމުއެވެ؟ (އެބަހީ ނަހީކުރެއްވީމުއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާ އެއީ މިތަނުގެ ދެކަނބަލުންނަށް ފާޅުކަމާއި بيان ވެގެންވާ عدوّ އެއްކަމުގައި ނުހިމެނޭތޯއެވެ؟ (އެބަހީ އެނގެވޭނެއެވެ.)

(٢٣) އެދެ ދެކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އަޅަމެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމުއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ނުފުއްސަވައި އަޅަމެންނަށް އަދި رحمة ނުލައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންވާހުށީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٢٤) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عدوّ ންކަމުގައިވާ حال ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ފައިބާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެން قرار ވެ ހަމަޖެހިގެންތިބުމަށް ބިމުގައި ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ. (އެހެންނާ ބިމުގެމަތީގައި ނުވަތަ މަރުވުމަށްފަހު ބިމުގެ އަޑީގައެވެ.) އަދި ވަކި مدّت އަކަށް އުފާވާނޭ މަތާޢީގައި ބޭނުންކުރެވޭ ތިބުންވެއެވެ.

(٢٥) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ حياة ވަނީ، އެބަހީ ދިރިއުޅުންވަނީ އެތާނގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން މަރުވާނީވެސް އެތާނގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރުއްވެވޭނީވެސް ހަމަ އެތަނުންނެވެ.

يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ وَرِيشًا ۖ وَلِبَاسُ ٱلتَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ۚ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ ۗ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۗ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَـٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

ލުޣަތު

يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ۞ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުއެވެ. ۞ لِبَاسًا = ހެދުމެއް. ۞ يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ عورة ނިވައިކުރާނެ. (عورة ނިވައި ކުރުމަށް.) ۞ وَرِيشًا = އަދި ޒީނަތާއި / އަދި ޖަމާލުކަމުގެ ހެދުމެވެ. ۞ وَلِبَاسُ ٱلتَّقْوَىٰ = އަދި تقوى ގެ ހެދުމެވެ. (އެބަހީ صالح عمل ތަކާއި الله އަށް ބިރުވެތިވުން.) ۞ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ މާ ހެޔޮވެގެންވާ އެއްޗެވެ. ۞ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ۞ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ذِكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައި. (އެމީހުން وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށް) ۞ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އާ ތިޔަބައިމީހުން فتنة ގައި ނުހެޅުވާހުށިކަމެވެ! (شيطان އާ ތިޔަބައިމީހުން މަކަރުހަދައި ނުހެޅުވާށި!) ۞ كَمَآ أَخْرَجَ = އެފަދައިން ނެރުއްވިހެން. ۞ أَبَوَيْكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިން. ۞ مِّنَ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެއިން. ۞ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا = އެދެމީހުން އެދެކަނބަލުންގެ ހެދުން ނިގުޅައިގަތުމަށް. (ހެދުން ނިގުޅައިގަތުމަށް) ۞ لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ = އެދެކަނބަލުންނަށް އެދެކަނބަލުންގެ عورة ދެއްކުމަށް. ۞ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ތިޔަބައިމީހުން ދެކެއެވެ. ۞ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ = އޭނާއާއި އޭނާގެ قَبِيْلَة އާއި (އެބަހީ ޖިންނީންނެވެ.) ۞ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންދެކޭ ނުދެކޭގޮތުން. ۞ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَـٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ شيطان ން ރައްޓެހިން. ۞ أَوْلِيَآءَ = ހަދައިލެއްވީމެވެ. ۞ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ = އީމާންނުވާ މީހުންނަށް. ۞ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً = އަދި އެމީހުން (يعنى: الله އަށް އީމާންނުވާމީހުން) فاحش ކަމެއްކޮށްފިއްޔާ. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ފެނިފައި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެކަމުގެމަތީގައި ވާތީއެވެ. (އެކަން ކުރަނީކަމުގައެވެ.) ۞ وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا = އަދި އެކަމަށް الله އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ. ۞

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله
އަމުރުނުކުރައްވައެވެ. ނުވިސްނުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ بِٱلْفَحْشَآءِ = فاحش ކަންތައްތަކަށް ۞ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ =
ކަލޭމެން الله ރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އޭ آدم ގެދަރިކުދިންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ عورة ނިވާކުރުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިބާސް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. (އެބަހީ: ފޭރާން ހެދުމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި އުފެއްދެވީމެވެ. އަދި ހެދުމަށް ހުނަރު ދެއްވީމެވެ.) އަދި މުދަލާއި ޒީނަތުގެ ގޮތުގައި ފޭރާމާއި ޖިސްމު ތިރީބުގެ ފޭރާމާއި ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އަދި تقوى ފޭރާމުގެ ފޭރާން (އެބަހީ: صالح عمل ކުރުން އެއީ މާތްވެގެންވާ ކަމެކެވެ.) މިކަންތައް ތަކަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްކަލަޔަށްވަންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކެއްތެރެއިން ވާކަންތަކެވެ. އެއީ އެމީހުން ذكر ކޮށް وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٢٧) އޭ آدم ގެދަރިކުދިންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ބަފައިން (آدم ގެފާނާއި حوّاي ގެފާނު) شيطان ސުވަރުގެއިން ނެރުނުފަދައިން އެ شيطان އާ ކަލޭމެން فتنة ފިތުނަކަށް ނުލާށެވެ! އެދެބެއިންގެ ހެދުން ބާލައިގެން ކަލޭމެން ވައްޓައިލިއިރުގެފަދައިން، އެދެބެއިންގެ ހެދުން ބާލައިގެން އެދެބެއިންނަށް އެދެބެއިންގެ ލިބާސް ދައްކައިން ނެގުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެދެބެއިންނަށް عورة އެދެބެއިންނަށް ފެނުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ شيطان އާ އޭނާގެ އެހީތެރިން ނުވަތަ قبيلة ގެމީހުން ކަލޭމެން ދެކެއެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން ނުފެންނަގޮތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان ން އެއީ އީމާންނުވާ މީހުންގެ އެކުވެރިން ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ الله އަށް އީމާންނުވާ މީހުންނަށެވެ.

(٢٨) އަދި އެމީހުން فاحش ކަމެއް ކޮށްފިއިރު، އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން އެކަމެއް ކުރަމުންދިޔަ ވަގުތު އަހަރުމެން ފެނިގަތީމެވެ. (އެމީހުން ކުރާމަނިން ބަރަކާތްތެރިކަމެއް ކަމުގައެވެ.) އަދި މިކަމަށް الله އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! فاحش ކަންތައްތަށް الله އަމުރު ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ނުވިސްނުކުރައްވާނެއެވެ. الله تعالى ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟

- ޖާހިލިއްޔަތުގެ ދުވަސްވަރު فاحش ކަންތަކަކީ عربي ންގެ ބޮޑެތި ބައެއް މީހުން ފާހަގަކޮށް ކަޢުބާގެ ވަށައިގެން طَوَاف ކުރަނީ عُرِيَان حال ގައި ހެދުމެއްނެތިއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީ އަހަރުމެން މިކަން މިކުރަނީ ކާބަފައިން ކުރިގޮތަށެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله أمر ކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. މިކަމަށް އެމީހުން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ހަދައިގެންނެވެ. بيان ކޮށްދެއްވައި ދީނީ ... مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. މިހެން فاحش ކަމަކީ قبول ނުކުރާ އަދި ސަލާމަތް ބުއްދި قبول ނުކުރާ ކަންތަކެވެ.

قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾ ۞ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ خُذُوا۟ زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزْقِ ۚ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

ލަފްޒުމާ

قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَبّ އަމުރުކުރައްވައިފި عدل ވެރިވުމަށެވެ. ❁ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ކުރިމަތިލާށެވެ! (قبلة އަށް ކުރިމަތިލާށެވެ!) ❁ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ = ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވެސް (ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ ތަނެއްގައި.) ❁ وَٱدْعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! (އެދެދަންނަވާށެވެ!) ❁ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ = އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކޮށް حال ❁. كَمَا بَدَأَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އަލަށް އުފެއްދެވި ހެއްދެވިފަދައިން) ގޮތުގައިވެސް. ❁ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެން އަނބުރާ إعاد ވާނެއެވެ. (އެބަހީ محشر އަށް ގެންދެވޭނެއެވެ.) ❁ فَرِيقًا هَدَىٰ = އެއްބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ توفيق ދެއްވިއެވެ. ❁ وَفَرِيقًا = އަދި އަނެއްބައިމީހުން (ގެންނެވީއެވެ!) ❁ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވިއެވެ. ❁ إِنَّهُمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ❁ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ = شيطان ން ތައް ހިފި إختيار ކުރިއެވެ. ❁ أَوْلِيَآءَ = ސަހަރާވެރިން ތަކެއް ގޮތުގައި. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތަނީއެވެ. ❁ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންނީ ތެދުމަގުގައި ކަމަށް ❁ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ އާދަމުގެދަރިންނެވެ! ❁ خُذُوا۟ زِينَتَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ޒީނަތްތެރިކަން ހިފާށެވެ! (އެބަހީ: ޒީނަތްތެރިވާށެވެ!) ❁ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ = ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައި (ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ ތަނެއްގައި.) ❁ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ = އަދި ކަލޭމެން އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ = އިސްރާފުކުރާ މީހުންނަށް ލޯބިނުވެވޭނެއެވެ. ❁ قُلْ مَنْ حَرَّمَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ؛ حرام ކުރީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ زِينَةَ ٱللَّهِ = الله ގެ ޒީނަތްތެރިކަން. ❁ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ

އަޅުތަކުންނަށް ނެރުއްވާފައިވާ. وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِ = އަދި ރިޒްޤުގެ ރަނގަޅު حلال ތަކެއްޗާއި. ۞ قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، ۞ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އެއީ އީމާންވި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ތަކެއްޗެވެ. ۞ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. (ކާފަރުން އެއިން ބޭނުންކުރިޔަސް) ۞ خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ = އަދި ހަމަ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ. ۞ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٣٢﴾ = ދަންނަބަޔަކަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ،) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ عدل ވެރިވުމަށެވެ. (ހުރިހާކަމެއްގައި ސީދާކޮށް حقّ ގެ މަތީ، حقّ އަށް ދަމަހައްޓާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ނަމާދުކުރާ ކޮންމެތަނަކު (ކޮންމެ މިސްކިތެއްގައިވިޔަސް) كعبة اللّه އަށް – (ދެކޮޅަށް) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ސީދާކޮށް قائم ކުރާށެވެ. އަދި އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކޮށް حال ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވިހެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވަވައިން قيامة ދުވަހުން (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރުއްވައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ޖަމާކުރާނެއެވެ. (محشر ކުރައްވާނެއެވެ.)

(٣٠) އެއްބަޔަކަށް اللّه ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. ތެދުމަގަށް توفيق ދެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު (ތަންނައެވެ!) އެމީހުންގެމައްޗަށް މަގުފުރެދުން حقّ ވިއެވެ. އެމީހުން ރައްކާތެރިންގެގޮތުގައި اللّه ފިޔަވައި شيطان ން ކަލުގައި ހިފައި إختيار ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތަނީ ހަމަކަށަވަރުން މިގޮތުން މިތިބީ ތެދުމަގުގައިކަމަށެވެ.

(٣١) އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ! ނަމާދުކުރާ ކޮންމެތަނެއްގައި – އަދި ނަމާދުކުރާ ކޮންމެހިނދެއްގައި (ޠަވާފާއި ދެންވެސް ހުރި އެހެނިހެން ޒީނަތްތެރިކަން ކަލޭމެން ހިފާށެވެ.) إختيار ކުރާށެވެ. އެބަހީ: ނަމާދުކުރާހިނދު ހެދުން ލާށެވެ. ފެންނުހުރި ޒީނަތްތެރިކަމާއި ފެނުމަށްވާގޮތަށް (ނަމަވެސް އިސްރާފުނުވާ ގޮތަށް ޒީނަތްތެރިކަމާއެކުއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! ކަލޭމެން (އެއްކަމެއްގައިވެސް) إسراف ނުކުރާށެވެ! އެހެނީ إسراف ކުރާމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، (لِبَاس އާއި زِيْنَة ތެރިވުމާ ތަކެތީގެތެރެއިން) اللّه އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ނެރުއްވާފައިވާ حلال ކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ރިޒްޤުގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ حلال ކޮށްދެއްވާފައިވާ حلال ރަނގަޅުތަކެތި – ރިޒްޤު - حرام ކުރީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ، އެއީ އީމާންވި މީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ހުރި ތަކެއްޗެވެ. (ކާފަރުން އެއިން ބޭނުންކޮށްލުމަށްވެސް ވެއެވެ.) އަދި އެއީ قيامة ދުވަހުން ހަމަ خاصّ ވެ مؤمن ންނަށްވާ ތަކެއްޗެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އަދި دليل އާއި حجّة ތަކުން بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދެއްވަނީ ވިސްނާ ދެނެގަންނަ މީހުންނަށެވެ.

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْىَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى ۙ فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٦﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ حرام ކުރެއްވިކަންތައްތަކަކީ.

ٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކެވެ. ❁ مَا ظَهَرَ مِنْهَا = އޭގެތެރެއިން ފާޅުގައިވާނޭ ކަންތައްތައް. ❁ وَمَا بَطَنَ

= އަދި އޭގެތެރެއިން ފޮރުވިފައިވާ ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْىَ = އަދި ފާފަކުރުމާއި އަދި

ދެކޮޅުހެދުމާ بغاوة ކުރުމެވެ. ❁ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި. ❁ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު

اللّه އަށް شريك ކުރުމާއި. (އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިކުރުމާއި) ❁ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا = އެއަށް އެއްވެސް

دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިނުލައްވާ ތަކެއްޗެއް. ❁ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭގެފާނު اللّه ގެ

ނަސަބަށް ހުށައިލުމާ ބުނުމެވެ. ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭގެފާނު ނުދަންނަވާ ތަކެތި. ❁ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۖ = އަދި

ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް أجل އެއްވެއެވެ. (اللّه އާއި رسول ން ދެކޮޅުހެދި ކުށްވެރިވެގެންވެސް ހަލާކުވާނެ

ވަގުތުވޭއެވެ.) ❁ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެ أجل އަދި އައުމާ އަވަހަށްވެއްޖެއްޔާ. ❁ لَا

يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً ۖ = ހިނދުކޮޅަކުވެސް އެމީހުން ފަސްނުވާނެއެވެ. ❁ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ =

އަދި އެމީހުން (އޭރަކުން) އިސްވެސް ނުވާނެއެވެ. ކުރިޔަށްނުވާނެއެވެ. ❁ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ = އޭ آدم ގެދަރިންނޭވެ. إِمَّا

يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ގާތަށް رسول ން ވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ

= އެބޭކަލުން ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެއްވުމަށް. ❁ ءَايَٰتِى = ތިމަންކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ فَمَنِ ٱتَّقَىٰ =

ދެންފަހެ تقوى ލިބިގަތްމީހާ. (އިމާންވެ ކިޔަމަންތެރިވެގަތްމީހާ) ❁ وَأَصْلَحَ = އަދި އޭނާ إصلاح ވެ

(ކިޔަމަންވެ صالح عمل ކޮށް) ❁ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމެއް އެއްވެސް ނެތްކަމެވެ. ❁ وَلَا

هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބާވަތެއްވެސް އެމީހުން ނުވާނެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި

ދޮގުކުރިމީހުން / ދޮގުބެހިމީހުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ = އަދި

އެއާދެކޮޅަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވި. ۞ أُولَٰئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ۞ أَصْحَابُ النَّارِ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

۞ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލާނގެފާނުގެ رَبّ حَرَام ކުރެއްވި ކަންތަކަކީ އެންމެހައި فاحش ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ (ހިސާބުވެރިން قبول ނުކުރާ އަދި ސަލާމަތް ބޮޑުވި ނަފްސާނިއްޔާ ކޮންމެ ހަޖޫބުޑު ކަންތަކެވެ.) ޒާހިރުވެގެން ފޮރުވި އެނގޭކަންކަމާއި އަދި ގުނާހުގެ ވަކިކަމާބެހޭ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ حرام ކުރެއްވި) ގޮތުގައިކުރާ އެއްވެސް حقّ އެއްނޫން ދަރުމަވަންތަ بغاوة ކުރުމާއި، އަދި ކަލާނގެ އަޅުކަމުގައި އެކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ ތަކެއްޗެއް الله އާއި شريك ކުރުމާއި، އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭ ތަކެއްޗެއް ބުނުމެވެ.

(٣٤) (اللّه އާއި رسول ނަށް ދޮގުކުރި) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް (އެބައިބަޔަށް عذاب އައިސް ހަލާކުވުމަށް) އަޖަލެއްވެއެވެ. ކަނޑައެޅި މުއްދަތު ވަގުތާ ވަގުތުއެއްވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ އެވަގުތު އައުމުން ހިނދުކޮޅަކުވެސް އެމީހުން ލަސްނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއަށްވުރެ އިސްވެސް ނުވާނެއެވެ. ފަހެ އެވަގުތަށްވުރެ އެމީހުން ހަލާކު އަވަސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٥) އޭ آدم ގެ ދަރިންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެއްވަމުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފިއްޔާ ދެން އެބޭކަލުންނަށް إيمان ވެ ކިޔަމަންތެރިވެ އަދި إصلاح ކޮށް އެބަހީ صالح عمل ކޮށްފި މީހާ ދަންނަވާށެވެ! އެބަހީ تقوى ވެރިވެއްޖެމީހާ ފަހެ އެފަދަމީހުންގެ މައްޗަކު އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٣٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކޮށް އަދި އެއާދެކޮޅަށް ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެއްޖެ ފަރާ އެފަރާތްތަކުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوٓا۟ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَـٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ فِى ٱلنَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَـٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَـٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

ތަރުޖަމާ

فَمَنْ أَظْلَمُ = އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ދެން ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތުމަށްވުރެ / بُهْتَان ހެދި މީހަކަށްވުރެން. ۞ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އޭނާގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ދަންނަހެވެ.۱ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ نَصِيبُ ލިބޭނެއެވެ.۞ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ލިޔުން (ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅެން ލިޔާ ނަސީބު، ރިޒުޤާ عمل އާ އުމުރު ހިތްގެ ލިބޭނެއެވެ.)۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އައުމުންދާނީ ހަނދުމަކުރެވޭ. ۞ رُسُلُنَا = މިވަނީ ރަސޫލުކާގެ رسول ން (މަލާއިކަތުން ملائكة ންނަށް) ۞ يَتَوَفَّوْنَهُمْ = އެކޮށްނަށް އެމީހުންގެ މަރުއަޅުވާނެއެވެ. ۞ قَالُوٓا۟ = އެކޮށްނަށް (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާނެއެވެ.۞ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާ دعاء ކުރަމުން ކަނޑައަޅާގެން؟ ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެމީހުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ.۞ وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް ހެކިދޭނެއެވެ.۞ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ކަމަށް ۞ كَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންކަމުގައި.۞ ﴿٣٧﴾ قَالَ = އެކަލާނގެ (އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން) وحي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ = ކަލޭމެން (ނަރަކައިގައި) ވަދެވެރިވާނީ ކުރީގެ ޖަމާޢަތްތަކާއިއެކުގައެވެ!۞ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم = ކަލޭމެންނަށް ކުރިން ގުޒުރިގެން ދިޔަ ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން.۞ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން.۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި. ۞ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ = ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއް (ނަރަކައަށް) ވަންކޮށްފިނަމަ ރިޔާސަތުގައި. ۞ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا = އޭގެ އަނެއް އަނެއް أخت އެބަހީ: އަނެއް أمّة ގެ މީހުން ލަޢުނަތްކުރެއެވެ لعنة ދެއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا = އެ ނަރަކަ އެއަށް جمع ވެއްޖެއްހާމަހާކަށްދާނެ. (ޖަމާވެއްޖެއްމާ)۞ قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ފަހު މީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ لِأُولَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރީ މީހުންނަށް.۞ رَبَّنَا هَـٰٓؤُلَآءِ = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! މިއީ މިމީހުން.۞ أَضَلُّونَا = އަހަރެން މަގުފުރެދުވީއެވެ.۞ فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا = ފަހެ، އެމީހުންނަށް ދެގުނަ

عذاب ދެއްވާށިދޭވެ! مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ = ނަރަކައިގެ. ❁ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. (ކަށަވަރުކޮށް ކޮންމެ ބައެއްގެ) ދެބައިވެއެވެ. ❁ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ = އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ = އަދި އޭގެ ކުރީމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لِأُخْرَىٰهُمْ = އޭގެ ފަހުމީހުންނަށް. ❁ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހަރެމެންގެމައްޗަކަށް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ فَضْلٍ = އެއްވެސް މާތްކަމެއް. ❁ فَذُوقُوا ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ! بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٧) ފަހެ الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ނުވަތަ އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްވޭ؟ (އެހެންވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އެމީހުންނަށް ފޮތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ نصيب އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ހޯދުންބާވާ ރިޒުގާ އަދި އަޖަލު ކަނޑައެޅިގެންވާތަކެތި) ފޮތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މަރުއައުމަށްދާން ޖާނުހިފުމަށްޓަކައި ފޮނުއްވާ ملائكة ބާވަތުން އެމީހުންނަށް ހަމަޔަށް ވަޑައިގެންފުރަތަމަ. އެބާވަތުން (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން الله ދޫކޮށްފައި އަޅުކަންކުރި އެތަކެތި ކޮބައިތޯ؟ އެ ބަޔަކު ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ. (އަހަރެމެން ދޫކޮށް އެތަކެތި ނެތިގެންދިޔައެވެ.) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުން ކާފިރުންކަމުގައި އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެމައްޗަށް އެމީހުން ހެކިވާނެއެވެ.

(٣٨) الله (އެމީހުންނަށް) قيامة ދުވަހުން އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެކުރިން ނަރަކައަށްވަން ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ أمّة ގެތެރެއިން އެ ބަޔާތަކާއި ނަރަކައަށް ކަލޭމެންވެސް ވަންނާށެވެ! (އެއީ ކަލޭމެން ކުރިއަށް ކާފިރުވެގެން ހިނގައިދިޔަ އިސްލާމްނޫން މީހުންނެވެ.) އަދި ކޮންމެ أمّة އެއްގެ މީހުންވެސް ނަރަކައަށް ވަނުމަށްފަހު އޭގެ ކުރިން ވަން أمّة ގެ މީހުންނަށް لعنة ދެނެއެވެ. އެހެންވެސް އެންމެހައި ކަލޭމެން ވަތް أمّة ތައް ނަރަކައެއް ޖަމާވާ ހިނދު ފަހުން އައިމީހުން ކުރީމީހުންނަށް ، އިސްވެރިކޮށްކަމާ الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! މިމީހުން މިއީ އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދީ މީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ދެބައި عذاب ދެއްވާށިދޭވެ! الله އަންގަވާނެއެވެ. ކަށަވަރުކޮށް ކޮންމެ ބައެއްވެސް ދެބައި عذاب ވެއެވެ. އެކަމަކު އެކަމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٣٩) އަދި އެމީހުންގެ (އެބަހީ: ނަރަކައިގައިވާ ކޮންމެ أمّة ތަކުގެތެރެއިން) ފުރަތަމަ އައިމީހުންނާއި مخاطب ކޮށް ދެކެވޭގޮތުގައި މިހެން ބުނާނެއެވެ. އަހަރެމެންގެ މައްޗަކަށް ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް މާތްކަމެއް އަދި ހުރިހެއްޔެވެ. ފަހެ الله تعالى މިއެންމެންނާ مخاطب ކުރައްވައި އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަމުގައިވި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَـٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ ۖ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ ۖ وَنُودُوٓا۟ أَن تِلْكُمُ ٱلْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

ލަފުޒުވާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުން.۞ وَٱسْتَكْبَرُوا۟
عَنْهَا = އަދި އެއިން އެއާއިމެދު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވި މީހުން.۞ لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުޅުވައި
ނުދެވޭނެއެވެ.۞ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުގެ ދޮރުތައް.۞ وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އެމީހުން ސުވަރުގެ
ނުވަންނާނެއެވެ.۞ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ = جمل ވަދެއްޖައުމަށްދާންދެން.۞ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ = މިސްރުގެ ދަޅައިން.۞
وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجْزِى ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مجرم ންނަށް (ނުބައި
ކުށްވެރިންނަށް) ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ = އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ (އަލިފާނުގެ)
ތަންމަތިކުރުމުގެ.۞ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ = އަދި އެމީހުންގެމަތީގައި (ނިވާވާ ހިސާބުގައި ބޭއްވޭނޭ) އަލިފާނުގެ
ފޮތިގަނޑުތައް.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجْزِى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްވެސް نفس
އަކަށް ބުރަނުޖައްސަވަމެވެ.۞ إِلَّا وُسْعَهَآ = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކަށް މެނުވީ.۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ
= އެމީހުން އެއީ.۞ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެވާސީން.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ =
އެމީހުން އެތަނުގައި ދެމިތިބޭނޭ ހަމަ އަބަދަށެވެ.۞ وَنَزَعْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަގައިދެއްވީމުއެވެ.۞ مَا فِى
صُدُورِهِم = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.۞ مِّنْ غِلٍّ = ރުޅިވެރިކަމާއި حسد ވެރިކަމުގެ ތެރެއިން.۞
تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެމީހުންގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައި.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.
(ބުނާނެއެވެ.)۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ހުރިހާ تعريف އާއި ثناء ވަނީ الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَـٰذَا = އެއީ
މިކަމަށް (ސުވަރުގެއަށް) އަޅުގަނޑުމެން މަގުދެއްކެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ = އަދި ތެދުމަގު
ލިބިގަތުމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ނުވެއެވެ.۞ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނަމަ. ۞
لَقَدْ جَآءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رُسُلُ رَبِّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ގެ رسول ން.۞ بِٱلْحَقِّ =

حقّ އާއިގެން. حقّ ދީނާއިގެން.۞ وَنُودُوٓاْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނިދާއިއްވުވޭނެއެވެ.۞ أَن تِلۡكُمُ ٱلۡجَنَّةُ = އެ (ސުވަރުގެ ވާރުތަވިރިންނޭވެ!) މިއީ އެސުވަރުގެއެވެ.۞ أُورِثۡتُمُوهَا = އެތަން ކަލޭމެން ވާރުތަކުރީ.۞ بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކޮށް އަދި އެއާމެދު ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެއްޖެ މީހުން (ދަންނައެވެ!) އުޑުގެ ދޮރުތައް ޖަމަލު ވަދެއްޖައުމަށްވުރެ އެމީހުންނަށް ސުވަރުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް رحمة ގެ އަސަރެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. ޙައްޤުގައި ފުރުސަތެއްވެސް ދޫނުކުރެވޭނެއެވެ.) އަދި مُجْرِمُ ންނަށް އެބަޔަށް ހުކުމްކުރާ މިންވަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެގޮތަށެވެ.

(٤١) އެމީހުންނަށްވަނީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތަންމަތިތަކެވެ. އަދި އެމީހުން އިރުމަތީ އޮރިގެން ދޫވެނުދެވޭނެއެވެ. (އެކަމަކު ދެން އެއާ ދުރުވުން އަރާމުކުރެވޭނެ ކަނޑާލުމަށް ކިހިނެއްވެ އޮތްގޮތެއް؟ އެތަނެއް ޙަޤީޤަތުގައި ނުވެއެވެ. އެކަމަކު މަރުވެވޭނެ ނޫނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ މަތީގައި އޮޅުމަށްވަނީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ދަޅުތަކެވެ. ނިވައެއްކަމެވެ. (نَعُوذ بِاللّٰه مِنَ النَّارِ) އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެގޮތަށެވެ.

(٤٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވާވަރަށް عمل ކުރިމީހުން) އެއީ އެއްވެސް نفس އަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާވަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ تكليف ނުދެއްވާނަމެވެ. އެބަޔަކީ އެމީހުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތާނގައެވެ.

(٤٣) އަދި ދުނިޔޭގައި حسد ވެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަމުގެ އެއްޗެއް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮޅާލައްވާނެއެވެ. އެސުވަރުގޭ ވަނަމަތިންދާ ކޯރުތައް ޖެހިފައިވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅަގަނޑުމެން މިސުވަރުގެއަށް އައުމަށް توفيق ދެއްވައި މަގުދެއްކެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި اللّٰه އަޅަގަނޑުމެން މިސީދާމަގު ނުދައްކަވައިފިނަމަ އެކަމަށް ތެދުމަގު ލިބޭނޭ ބައެއްކަމުގައި އަޅަގަނޑުމެން ނުވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑުމެންގެ رَبّ ގެ رسول ން ވަޑައިގެންނެވީ حقّ އާއިގެންނެވެ. (އަޅަގަނޑު އެ حقّ އާއި تبع ވީމެވެ.) ދެންފަހު އެމީހުންނަށް نداء އިއްވުވޭނެއެވެ. (އޭ ސުވަރުގޭގެ أهل ވެރިންނޭވެ!) މިއީ އެސުވަރުގެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ވަޑައިގެން وعد ކުރެއްވި ސުވަރުގެއެވެ.) ކަލޭމެން އެތަން ކަލޭމެންކުރި ހެޔޮ عمل ގެ ސަބަބުން ވާރުތަކުރީއެވެ.

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا۟ نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى ٱلْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّۢا بِسِيمَىٰهُمْ ۚ وَنَادَوْا۟ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۚ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ ۞ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَٰرُهُمْ تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُوا۟ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمْ قَالُوا۟ مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾

މުފްރަދާތު

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިން ގޮވާލާނެއެވެ. ◈ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ
އެކުވެރިންނަށް. ◈ أَن قَدْ وَجَدْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ◈ مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا =
އަހުރެމެންގެ رَبُّ وعد ކުރެއްވި އެއްޗި އެއީ حقّ އެއްޗެއްކަމުގައި. ◈ فَهَلْ وَجَدتُّم = ތިޔަ ކަލޭމެންނަށް
ފެނިއްޖެހެއްޔެވެ؟◈ مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا = ކަލޭމެންގެ رَبُّ وعد ކުރެއްވި އެއްޗި އެއީ حقّ އެއްޗެއްކަމުގައި.
قَالُوا۟ نَعَمْ = އެމީހުން (އެބަހީ ނަރަކައަހުލުވެރިން) ބުނާނެއެވެ. އާއެކެވެ.◈ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ = އަދި
އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދު ގޮވާ ބަޔަކު ގޮވައިލާނެއެވެ. ◈ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ لعنة
ހުއްޓެވެ. ◈ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = އަނިޔާވެރިންގެމައްޗަށް / مشرك ންގެމައްޗަށް. ◈ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ.
يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެމަގު (އެހެންމީހުންނަށް) ބަންދުކޮށް ހުރަހެޅިމީހުންނެވެ. ◈ وَيَبْغُونَهَا
عِوَجًا = އަދި އެމަގު ގުދުވުމަށް އެދޭމީހުންނެވެ. ◈ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾ = އަދި އެމީހުން آخرة
ދުވަހަށް ކާފިރުވެގެންވާ حال . ◈ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ = އަދި އެދެތަން - (ސުވަރުގެއާ ނަރަކައާދެމެދު)
ފާރެއްވެއެވެ. ހިޖާބެއްވެއެވެ (އެއީ أعْرَافُ އެވެ ކިޔާފާރެވެ.) ◈ وَعَلَى ٱلْأَعْرَافِ رِجَالٌ = އަދި أعْرَافُ
މަތީގައި ދިރިހުންނަ ބައެއްވެއެވެ. (ބަރާބަރުވީ.އެއީ) އެމީހުންގެ ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަން
ހަމަހަމަވެގެންވާމީހުންނެވެ.އެމީހުން އަދި އުއްމީދު (اللّٰه ގެ رَحْمَةُ އަށެވެ.) ◈ يَعْرِفُونَ = އެމީހުންނަށް
އެނގޭނެއެވެ. (އެބަހީ: أعْرَافُ ގެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ)◈ كُلًّۢا بِسِيمَٰهُمْ = ކޮންމެބަޔަކުވެސް އެމީހުންގެ علامة ން.
(ސުވަރުގެވަންތަވެރިންނާއި ނަރަކަވަންތަވެރިން) ◈ وَنَادَوْا۟ = އަދި އެމީހުން ގޮވައިލާނެއެވެ. ◈ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ =
ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނަށް. ◈ أَن سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. ◈ لَمْ يَدْخُلُوهَا =
އެމީހުން އެތަނަށް - ސުވަރުގެއަށް - ނުވަދެއެވެ.◈ وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނަން
ދަހިވެތިވެގެންވާ حال . (އެބަހީ أعْرَافُ ގެމީހުންނެވެ. ނަމަވެސް ސުވަރުގެވަންތަވެރިންނެވެ.)◈ ◈ وَإِذَا صُرِفَتْ
أَبْصَٰرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ - އެބަހީ أعْرَافُ ގައިވާ މީހުންގެ - ލޮލުގައި އަނބުރާލެވިއްޖެއްޔާ.◈ تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ
ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންގެ ދިމާލަށް ◈ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ◈ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا = އޭ

އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ. އަޅުގަނޑު ނުލައްވާށެވެ!۞ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ = މި އަނިޔާވެރިންނާއެކު.۞ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ = އަދި أعْرَافُ ގެ އުނގުވެރިން ގޮވައިލާނެއެވެ.۞ رِجَالاً = ބަޔަކަށް.۞ يَعْرِفُونَهُم = އެމީހުންނަށް މިމީހުންއެނގޭނެއެވެ.۞ بِسِيمَٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ން.۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން (މިމީހުން) ބުނާނެއެވެ.۞ مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރެވެ.۞ جَمْعُكُمْ = ކަލޭމެން ޖަމާކުރިކަން (ކަލޭމެން ޖަމާކުރި މުދަލާ މީހުންނާއިކަން)۞ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން އުޅޭ ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) ސުވަރުގޭގެ އުނގުވެރިން ނަރަކައިގެ އުނގުވެރިންނަށް ގޮވާނެއެވެ. އަދިބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبّ އަހުރެމެންނަށް ކުރެއްވި وعد އެއީ ތެދު حقّ ކަމުގައި އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް ކުރެއްވި وعد އެއީ حقّ އެއްކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ފެނިއްޖެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާއެކެވެ. ދެންފަހެ އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ގޮވާމީހަކު ގޮވައިލައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ لعنة ހުށްޓެވެ.

(٤٥) އެއަނިޔާވެރިން އެއީ اللّه ގެމަގު يعنى: އިސްލާމްދީން އެހެންމީހުންނަށްވެސް ބަންދުކޮށް ހުރަސްއަޅާ ގޮތްމީހުންނެވެ. އަދި އެދިނަށް ގޮދުރަކާއި ބަލުކަން އެދޭމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ آخرة ދުވަހަށް ކާފިރުވާމީހުންނެވެ.

(٤٦) އަދި އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުރަހެއްވެއެވެ. حِجَاب އެއްވެއެވެ. އެބަހީ: ސުވަރުގެއާ ނަރަކައާ ދެމެދު ހުރަހެއްވެއެވެ. އެއީ أعراف އޭ ކިޔާ ފާރެވެ. އަދި އެ أعراف ގެމަތީގައި ބައެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެބައެއްވެސް އެމީހުންގެ علامة ތަކުން ދަނެގަތެ އެނގޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ސުވަރުގެވަންތެރިންނާއި ނަރަކަވަންތެރިން أعراف ގެ أهل ވެރިންނަށް ދަނެގަތެ އެނގޭނެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެވަންތެރިންގެ މޫނު އަލިވެ އުޖާލާވެގެންވާތީއި ނަރަކަވަންތެރިންގެ މޫނުތައް ކަޅުވެގެންވާތީ ކަމ ހޯދުގެން ވުމުގެވެ.) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: أعراف ގެ أهل ވެރިން ސުވަރުގެވަންތެރިންނަށް ގޮވާނެއެވެ. – (އެ ސުވަރުގެވަންތެރިންނަށް) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުށްޓެވެ. އެމީހުން يعنى: أعراف ގެ أهل ވެރިން އެސުވަރުގެއަށް ވަންނައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން އަދި އެދެވަނީ ހިތުވަމުއެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން يعنى: أعراف ގެމީހުންގެ މޫނުތައް ނަރަކަވަންތެރިން ދިމާއަށް އަނބުރުވައިލެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން ފެނިގަތީމަ) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ! މިއަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ތެރެއަށް އަޅުގަނޑު ނުލައްވާށެވެ1

(٤٨) އަދި أعراف ގެމީހުން (ނަރަކަވަންތެރިންކުރެ) ބައެއްމީހުންނަށް ގޮވައިލާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެއި ހުރި علامة ތަކުގެ ނިޝާނުތަކުން އެއީ ކޮންބައެއްކަން ދަނެގަތެ އެނގޭނެއެވެ. އަދި ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ޖަމާކުރި ތަކެތިން އަދި ކަލޭމެންގެ ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުން ކޮންކަމަކައްހެއްޔެވެ؟ (އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވިއެވެ.

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ كَمَا نَسُوا۟ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

ތަރުޖަމާ

أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ = މިމީހުންނަކީތޯ؟ (މިމީހުންނަކީހެއްތޯ؟) ❁ أَقْسَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހުވަދިނީ.❁ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ = އެމީހުންނަށް اللّه އެކަލާނގެ رحمة ނުލައްވާނެކަމަށް.❁ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = (اللّه އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވައިފި.) ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.! لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެން މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. ❁ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.❁ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.❁ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކައިގެ އެކުވެރިން ގޮވާލާނެއެވެ.❁ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނަށް.❁ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ތިޔައުކާލާށެވެ.❁ مِنَ ٱلْمَآءِ = ފެނުގެތެރެއިން. މިންވަރަކު.❁ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ = ނުވަތަ اللّه ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުގުގެތެރެއިން. (މިންވަރަކު) ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވަނީ އެދެއެއްޗެއްސެ حرام ކުރައްވާފައެވެ.❁ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް.❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ.❁ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ = އެމީހުންގެ دين إختيار ކުރިމީހުންނެވެ. (ހަދައިގިމީހުންނެވެ.)❁ لَهْوًا وَلَعِبًا = މަޖާވާ މަކަރާއި ކުޅިވަރުގެ އެއްޗަކަށް ހަދައިގެން.❁ وَغَرَّتْهُمُ = އަދި އެމީހުން ހެއްލެވިއެވެ.❁ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން. ❁ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ = ފަހެ މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަނދުމަނެތިވާގޮތަށް ދޫކޮށްލައްވާނީމެވެ.❁ كَمَا نَسُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންނެތިކޮށްލި ފަދައިން. (ހަނދާންނުކުރިފަދައިން.)❁ لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا = އެމީހުންގެ މިދުވަހާއި ބައްދަލުވުން.❁ وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިޔަދުގެ ސަބަބުންނާއި ❁ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ ކަމުގައި.❁ وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ: މައްކާގެ މީހުންގެ ގާތަށް) ފޮތެއް ގެންނަވައިފީމެވެ.❁ فَصَّلْنَٰهُ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެޔާއި تفصيل ކުރެއްވީމެވެ.۞ عَلَىٰ عِلْمٍ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގެމަތިން.۞ هُدًى وَرَحْمَةً

ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައެވެ. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް / ތެދުކުރާބަޔަކަށް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٩) الله ގެ رحمة ނުލިބޭނެކަމަށް ކަލޭމެން (مشرك ން) ބުނެ ހުވައިކުރި މި މުއުމިނުންނަކީ ދިމާލަށްހެއްޔޯ؟ (އެބަހީ مؤمن ނުކުރި ދުރަވަރު ضعيف ބަޔަކުކަމުގައިވިއެވެ.) الله އެމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ދެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން ސުވަރުގެވަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސްބިރެއްނުވާނެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާނެއެވެ.

(٥٠) އަދި ނަރަކަވަންތައްވެރިން ސުވަރުގެވަންތައްވެރިންނަށް ގޮވާނެއެވެ. ބުނާނެއެވެ. ފެނުގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް އޮއްސައިދީބަލާށެވެ! ނުވަތަ الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި رزق ތެރެއިން ބައެއް އަހުރެމެންނަށްވެސް ދީބަލާށެވެ! އެމީހުން އެބަހީ ސުވަރުގެވަންތައްވެރިން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަނީ ކާފިރުންގެމައްޗަށް އެދެކަންތި حرام ކުރައްވާފައެވެ.

(٥١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ دين ކުޅިވަރަކާއި މަޖާވެރިކަމަކުގައި ހަދައިގަތް މީހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން އެމީހުން ހަޅުތާލައިގާ ވަޅައްޓައިލީމީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މިދުވަހާއި އެބައިމީހުން ބައްދަލުވުމުގެ ގޮތް އެމީހުން ހަނދާން ނައްތައިލިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަދު އެމީހުންގެމަތިން ހަނދުމަފުޅު ނުކުރައްވާނެއެވެ. (ބަނޑުހައިވެ ފެންބޯވައިގެންވާ حال عذاب ގެތެރޭގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާ ހަނދުމަފުޅު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ އިންކާރުކުރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٥٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮތެއް ގެނެސްދީފީމެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވި قرآن އެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެޔާއި (حقّ އާއި باطل ވަކިވާގޮތަށް) تفصيل ކޮށްދެއްވީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ. އަދި ތެދުކުރާ ބަޔަކަށް (އީމާންވާ ބަޔަކަށް) ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގޮތުގައެވެ.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُۥ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾

ލުޣަތު

هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން – އެބަހީ: އެ مشرك ން – އެބަ އިންތިޒާރު ކުރަނީއެވެ؟ ❁ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ = އެކަމުގެ ފަހުކޮޅުގެ جزاء ދެނުމު / އެކަމުގެ عذاب ދެނުމު. ❁ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُۥ = އަދި އެކަމުގެ عذاب އާއި نتيجة އަންނަދުވަހު. ❁ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ = އެކަން ހަނދާންނައްތައިލިމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ قَدْ جَآءَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އައެވެ. / ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ رُسُلُ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ رسول ން. ❁ بِٱلْحَقِّ = ސީދާ حقّ އާއިގެން. ❁ فَهَل لَّنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟ ❁ مِن شُفَعَآءَ = އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު. ❁ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ = އެބޭކަލުން އަހުރެމެންނަށް شفاعة ތެރިވުމަށް. ❁ أَوْ نُرَدُّ = ނުވަތަ އަހުރެމެން (އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް) ރައްދުވުމެއް. އެއްގޮތް.ވޭތޯއެވެ؟ ❁ فَنَعْمَلَ = ދެން ކުރުން އަހުރެމެން عمل ކުރުމަށް. ❁ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ = އަހުރެމެން (ކުރި) ކުރި عمل ނޫން އެހެން عمل އެއް. ❁ قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުންވާގޮތަށް ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. ❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ❁ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަލާނގެއިތުރުކުރި (الله ގާތުގައި އެމީހުން ޝަރީކުކުރި ކަލާނގެތައް). ❁ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަކީ الله އެވެ. ❁ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. ❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި. ❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ = ދެން އެކަލާނގެ عرش މަތީ إسْتَوَى ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ = އެކަލާނގެ ދުވާލު ރޭގަނޑުން ގެންނަވާ ނިވާކުރައްވައެވެ. ❁ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا = އަދި އޭގެ އެބަހީ ރޭގަނޑު އަވަސްއަވަހަށް ދުވާލުން ހޯދައެވެ. ❁ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ = އަދި އިރާއި ހަނދާއި އަދި ތަރިތަކެއް. ❁ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަމުރުގެ ދަށުގައި ކިޔަމަންވެގެންވާގޮތުގައެވެ. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ.! ❁ لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ = އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަވެގެން ހެއްދެވުމާއި

އަދި ހުރިހާކަމެއްވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ تَبَارَكَ ٱللَّهُ = اللّه بركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ (٥٤) = ހުރިހާ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. ۞ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާށެވެ!۞ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً = ނިކަމެތިކަމާއި ސިއްރުކަމާއިއެކު.۞ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ (٥٥) = ހަދަކަހަނަވަޅުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގަންނާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގެންނެވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އެމީހުން ކޮށް އެކަލާމުގެ تأويل އަންނަންދެނޫ އެބަ އިންތިޒާރުކުރަނީއެވެ؟ އެބަހީ އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަންތަކުގެ عذاب އަންނަންދެނޫ އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީއެވެ؟ އެމީހުންނަށް އެކަލާމުގެ عذاب އަންނަދުވަހުން މީގެކުރިން އެކަން ހަނދާންނެތިގެންވީ މީހުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ގާތަށް އަހަރެމެންގެ ربّ ގެ رسول ން حقّ ގެނައެވެ. ވަޒީފާ ނުވެގެންވިއެވެ. (ވަގުތު އެތިރާފުން އެމީހުން އެކަމަށް إقرار ވެ އެއްބަސްވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދޭން އެއްބަސްވުމުގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް شفاعة ކުރާނޭ އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު އަހަރެމެންނަށް ވާނެބާވައެވެ؟ ނުވަތަ އަހަރެމެން (ދުނިޔެއަށް ކުރިންކުރި) عمل އަނބުރާ ހިފޭތޯ عملއެއް ކުރުމަށް އަހަރެމެން ދުނިޔެއަށް ފޮނުވެން ވާނޭބާވައެވެ؟. ޖަވާބު ނުލިބޭނެއެވެ. (ޖަވާބު ނުލިބޭނެ ކަމަށް ފަހެ ހުރީދެއެވެ؟.) އެމީހުން ހަމަ އެމީހުންގެ نفس ތަށް ހަދަކަހަނަވަޅުން ގެއްލުމާ ހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުން ދޮގުހަދަމުން ތިބި (އެބަހީ: اللّه ގެ ޝަރީކުން ކަމަށް އެމީހުން ހަދައިގެންހުރި ތަކެތި) އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދިޔައީއެވެ.

(٥٤) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ اللّه އެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْش މައްޗަށް استوى ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އެކަލާނގެ ދުވާލު ގެއްލެން ރޭގަނޑު ނިވައިކުރައްވައެވެ. ރޭގަނޑު އަވަސްކަމާއިއެކު ދުވާލަށް އެދިގަންނައެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދާއި ތަރިތައް އެކަލާނގެ أمر ގެ ދަށުގައި ކިޔަމަންވެގެންވެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެއްޗެހި ތަކެތި ހެއްދެވުމާއި އެތަކެތީގެ އެންމެހައި އަމުރުތައް (އަދި حكم ކުރުން) خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. اللّه ބަރަކާތްވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހުރި عالم ތަކުގެ ވެރި رَبُّ އެވެ.

(٥٥) ނިކަމެތިކަމާއި ސިއްރުކަމާއި މަޑުމަޑުކަމާއިއެކު ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރާށެވެ! އަދި އަޑުގަދަ ނުކުރާށެވެ.! ހަދަކަހަނަވަޅުން (دعاء ކުރުމުގައިވެސް) ހައްދުފަހަނައަޅައިގަންނާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގެންނެވެއެވެ. (دعاء ކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ދިއުމަކީ މިސާލަކަށް - ފާފަވެރިކަމާއި ރަޙިމް ކަނޑުމަށް dعاء ކުރުން - ނުވަތަ حقّ ނޫން ކަންތަކަށް دعاء ކުރުމުގައި ކަންކަމެވެ.)

وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: ބިމުގައި شرك ނުކުރާށެވެ!އެއީ އެންމެބޮޑު ފަސާދައެވެ.)۞ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا = އެބިން إصلاح ވުމަށްފަހު – (اللّٰه ގެ حقّ ދީނުން ފަހު) ۞ وَٱدْعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ/ ދަންނަވާށެވެ!۞ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެތި ކަމާއި ދަރުވެތިކަމާއިއެކު (އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުގަނެ އެކަލާނގެ ثواب އާއި رحمة އަށް ދަރުވެތިވާ حال) ۞ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ رحمة . ۞ قَرِيبٌ = ކައިރި ގާތްވެގެންވެއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ = إحسان ތެރިންނަށް. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމައެކަލާނގެއެވެ.۞ يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިތަކެއް ފޮނުއްވަނީ.۞ بُشْرًۢا = އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރެއްގެ ގޮތުން. ۞ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة (އެބަހީ: ވާރޭގެ) ކުރިން. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ = އުފުލައިފިއްޔާއެވެ.۞ سَحَابًا ثِقَالًا = (ފެނުން ބަރުވެގެންވާ ވިލާތަކެއް.۞ سُقْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވިން ދުއްވީމެވެ.۞ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ = މަރުވެފައިވާ ބިމަކަށް.۞ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެން ފެން ފައިބާވީމެވެ. ۞ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ.۞ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ = ހުރިހާ މޭވާތަކެއްގެ ބާވާ / ގަސްގަހުގެ މޭވާތައް. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާ މީސްމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވާނެއެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން (قيامة ދުވަހުގެ ހަނދާންކޮށް) ذِكر ކުރުމަށް؟ ۞ وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ = އަދި ރަނގަޅު ބިން.۞ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ = އޭގެ ގަސްގަހާގެހި ނިކުމެއެވެ. ۞ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ = އޭގެ رَبّ ގެ އިޛުނަށްފަހު.۞ وَٱلَّذِى خَبُثَ = އަދި ނުބައިވެގެންވާ ބިން. (ދަންނައެވެ!)۞ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا = نَكِدُ ގޮތަކަށް މެނުވީ ނުނިކުމެއެވެ. (އެބަހީ: ދަތިއުނދަގޫކަމާ ގޮތަކަށް /ބޭކާރުތަކެއްގެ ގޮތުގައި)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔާތްތައް ބަޔާންކުރައްވަމެވެ. ۞ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾ = شكر ކުރާބަޔަކަށް.۞ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ.۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ فَقَالَ يَٰقَوْمِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!۞ مَا لَكُم

مِّنْ إِلَـٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ غَيْرُهُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިތަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ. ۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٥٩) = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ބިންގަނޑު إصلاح ވެ الله ގެ كلمة ފުޅު ފެތުރި ހަމަޖެހުމަށްފަހު ކަލާނގެއަށް އަޅުކަމުގައި شريك ކޮށް ނުހަދާށެވެ. شريك ކުރުން އެއީ އެންމެބޮޑު ފަސާދައެވެ. (އަދި ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ފަސާދައެއް މިއަޅުކަމުގެ ދުރުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލާނގެ އެކަލާނގެއަށް عذاب އަށް ބިރުވެރިވާ حال ގައާއި އެކަލާނގެ رحمة އާއި ثواب އަށް އުއި ދަރިވެރިވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް الله ގެ رحمة ދުރެއް ނޫންކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި އެކަލާނގެ رحمة ކުރުމުގެ ވާރޭވެހުމުގެ ކުރިން ވައިތައް ފޮނުއްވައި އުފާވެރި ޚަބަރު ދެއްވަނީ ވެސް އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެ ވައި ފުރިން ބަރުވެފައިވާ ވިލާތައް އުފުލައިފުމަށް ފަހުގައެވެ. އެއީ މަރުވެ ހިކިފައިވާ ބިމަށް މިމަކުން ދަރިވަރުންގެ ވާރޭވެހުމުންނެވެ. ދެން އޭގެ ދަށުން މިތަކެއް އެކިބާވަތް މޭވާތަކާއި ގަހުގެ ނުކުތުމާއި... (ޤިޔާމަތް ދުވަހު (محشر އަށް) ނެރުއްވައި ޖަމާކުރެއްވޭނެ ކަމެއް މިސާލުގެ ގޮތުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. (އެވާރޭވެހުމުން ބިމުން މޭވާ ނެރުއްވާ ގޮތަށް) ކަލާނގެ ބިދަލުކުރައްވާ (އަޅާލައިގެންމެ) ކަމާއި ބަޔާން ކުރައްވާ ދެމާއި ޙާލަތު (بيان ކުރެއްވުމުގައި) ކަލާނގެ آخرة ހަނދާންކުރުމާ ذِكر ކުރުމަށެވެ.

(٥٨) އަދި (ބިންގަނޑު) ރަނގަޅު ބިމެއް (ހެޔޮބިމެއް) އެބިމެއްގެ رَبُّ ގެ އިޛުނަށްފަހު އޭގެ ގަސްގަހާގެހި ރަނގަޅަށް ނުކުމެއެވެ. އަދި (ބިންގަނޑު) ނުބައިވެގެންވާ ބިމެއް (ހެޔޮނޫން ބިމެއް) މަދުމަދުން އަދި އުނދަގޫކޮށް މެނުވީ ނުކުމެއެވެ. އަދި ކަލާނގެ آية ތައް އަދި دليل ތައް ތަފާތުކޮށް ބަޔާންކުރަނީ شكر ކުރާ ބައެއްމީހުންނަށެވެ.

• ރަނގަޅު! މިއާޔަތުގައި މިސާލު الله ތަޢާލާ ދެއްވަނީ وحي ގެ މިސާލެވެ. ވާރޭވެހުމާ ރަނގަޅު ބިންގަނޑުގެ ރަނގަޅު އަސަރުކުރާ مؤمن ންގެ ހިތުގައި ރަނގަޅު އަސަރުކޮށް ފައިދާ ދެކޭ އެއީ ޝުކުރުވެރި شكر ކުރައްވާ. وحي ގެ މިސާލު ވާރޭ އާއި ފަދައެވެ. ރަނގަޅު ބިމަކީ مؤمن ހިތާއި ވާރޭގެ މިސާލެވެ. އަދި ނުބައި ބިމަކީ ކާފަރުގެ ހިތެވެ. ދެން ފައިދާ ހޯދުމާ އެއަށް އަސަރުކޮށް ފައިދާނުވާ އަސަރުކޮށް ފައިދާ الله އަށް شكر ނުކުރާ ހިތެވެ. والله أعلم .

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން މިތަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ نوح (عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް حقّ إله އަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންނަށް އަތުވެދާނެތީ މިތަންކަލޭގެފާނު ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ۝٦٠ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَٰلَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٦١ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝٦٢ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا۟ وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝٦٣ فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِي ٱلْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا عَمِينَ ۝٦٤ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۝٦٥

މުފުރަދާތު

قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ إِنَّا لَنَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެންނަނީ. ۞ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ۝٦٠ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާމީއެވެ. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! ۞ لَيْسَ بِي ضَلَٰلَةٌ = އަހުރެންގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް މަގުފުރެދުމެއްނުވެއެވެ. ۞ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނީ رسول އަކީމެވެ. ۞ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٦١ = عالم ތަކުގެވެރި رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ أُبَلِّغُكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަނީއެވެ. ۞ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ رسول ކަން. ۞ وَأَنصَحُ لَكُمْ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. ۞ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް اللّٰه ގެ حضرة ން އެނގޭއެވެ. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝٦٢ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައްތަކެވެ. ۞ أَوَعَجِبْتُمْ = އަޖައިބު ކަލޭމެން އަޖައިބުވީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ = ކަލޭމެންނަށް نصيحة އާއި وعظ އެއް އައުމާމެދު. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް. (ފިރިހެނަކަށް) ۞ لِيُنذِرَكُمْ = އެމީހަކު ކަލޭމެންނަށް إنذار ދެއްވުމަށް. ۞ وَلِتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް - ބިރުވެތިވުމަށް. ۞ وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝٦٣ = އަދި ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބޭތޯއެވެ. ۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ فَأَنجَيْنَٰهُ = ދެން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކު (އީމާންވެގެން) ވާމީހުންނާއެކު. ۞ فِي ٱلْفُلْكِ = ނައުގެތެރޭގައި. ۞ وَأَغْرَقْنَا = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރި މީސްތަކުން. ۞ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ = މިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ قَوْمًا عَمِينَ ۝٦٤ = (حقّ އާއިމެދު) ލޯފަންވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ۞ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۗ = އަދި عَاد ބަޔަށް އެމީހުންގެ أخ هُود (عليه السّلام) ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ۞ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެހެން އެއްވެސް ބަޔަކު إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ غَيْرُهُۥٓ ۚ

= އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން ވީމާ تقوى ވެރިނުވާނީހެއްޔެވެ؟ / ބިރުވެތިނުވާނީހެއްޔެވެ؟ ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ نوح އެވެ!) އަހުރެމެން ދެކެނީ ކަލޭގެފާނު ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވާކަމުގައެވެ.

(٦١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް މަގުފުރެދުމެއްނުވެއެވެ. އަދި އެހެންއަކަމަކު ތިމަންކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެވެރި ربّ ގެ حضرة ންވާ رسول އެކެވެ.

(٦٢) ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭތަކެތި الله ގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٦٣) އަޅެފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން މީހަކަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އެއް އަދި ذِكر އެއް އައުމަކީ ކަލޭމެން عجائب ވާކަމަކަށް ވަނީހެއްޔެވެ؟ އެއީ އަދި ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރައްވައި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް އެންގެވުމަށެވެ. އެއީކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބިވުމަށްޓަކައެވެ.

(٦٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ (مؤمن) މީހުން ނާވުގައި ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ކަނޑުގައި) غرق ކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ (حقّ އާއިމެދު) ކަނު އަނދިރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! نوح عليه السّلام މީ ދުނިޔޭގައި شرك އުފެދުނުފަހުން އެންމެފުރަތަމަ އެކަން މަނާކުރެއްވުމަށް الله ފޮނުއްވި رسول އާއެވެ. آدم عليه السّلام އާއި نوح عليه السّلام ގެ قوم ގައި شرك އުފެދުމާދެމެދު އެއްހާސް އަހަރުވީކަމުގައިވެއެވެ. އެދުވަސްވަރު شرك ނެތެވެ. އޭގެފަހުން شرك އުފެދި الله ފިޔަވައި ބުދަތަށް އަޅުކަންކުރަން ފެށުމުން، الله تعالى نوح عليه السّلام رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުގައި ނުވަސަތޭކަ ފަންސާސްއަހަރު ހުރެއްވިއެވެ. އީމާނުވީ ވަރަށްމަދުބައެކެވެ. އެންމެފަހުން ދުޢާފުޅަށް ބޮޑު طُوفان އެއް ފޮނުއްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: نوح عليه السّلام ގެ ނައުކާގައި ތިބިމީހުން ފިޔަވައި އެހެން އެންމެން ކަނޑުގައި غرق ކުރައްވައި ދެއްވިއެވެ. އެއީ ހައްތާވެސް ކާފިރުންނެވެ. މިވާހަކަ قرآن ގެ އެކިތާ އެކިތަނުގައި އެކި عبارة ން އައިސްފައިވެއެވެ. ވާހަކަފުޅުގެ ތަފްސީލު ހޫދު ސޫރަތުގައި އާދޭނެއެވެ.

(٦٥) އަދި عاد ބައިގެމީހުންގެތެރެއިން އެމީހުންގެ أخ هُود (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ވީމާ تقوى ވެރިނުވާނީހެއްޔެވެ؟ ބިރުވެތިނުވާނީހެއްޔެވެ؟

قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۚ وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۖ فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓاْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾

ތަރުޖަމާ

قَالَ ٱلْمَلَأُ = އަދި ބޮޑެތިމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވި މީހުންގެ.۞ مِن
قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން.۞ إِنَّا لَنَرَىٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައެޅިގެން
ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ.۞ فِي سَفَاهَةٍ = جاهل ޗަރަކަމެއްގައި ވަނިކޮށްހުރުވެ.۞ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނާމެދު ހިޔާލުކުރަނީ. ۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ = ދޮގުވެރިންގެތެރެއިން
ވާކަމަށެވެ.۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑު قوم އެވެ.! لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ =
އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިގާ جاهل ކަމެއް ޗަރަކަމެއްނުވެއެވެ. ۞ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ = އަދި އެހެންކަމަކު އަޅުގަނޑު މިއީ
رسول އެކެވެ.۞ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ أُبَلِّغُكُمْ = އަޅުގަނޑު
ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީއްވަނީއެވެ.۞ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي = އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ رسول ކަން. ۞ وَأَنَا۠ لَكُمْ = އަދި
އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ. ۞ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ = އަމާނާތްތެރި نصيحة ތެރިއަކީމެވެ.۞ أَوَعَجِبْتُمْ =
އަދެކަމަ ކަލޭމެން عجائب ވަނީހެއްތޯ؟ ۞ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ = ކަލޭމެންނަށް نصيحة އާއި وعظ އެއް
އައުމާމެދު.۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ ފިރިހެނަކަށް.
۞ لِيُنذِرَكُمْ = އެފިރިހެނާ ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރުއްވުމަށް.۞ وَٱذْكُرُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!
ذكر ކުރާށެވެ! ۞ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން خليفة ވެރިކުރެއްވިހިނދު. ތަނަން ގެންނެވިހިނދު.۞
مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ = نوح ގެ ފަހުން قوم ގެމީހުންނަށްފަހު. ۞ وَزَادَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް
އިތުރުކުރެއްވިއެވެ. ۞ فِي ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً = ހެއްދެވުމުގައި (ބޮޑުމިނަން) ބާރުވަންތަކަން.۞ فَٱذْكُرُوٓاْ =
ފަހެ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!۞ ءَالَآءَ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة ތައް. ۞ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް
ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވުމަށްޓަކައި. ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ أَجِئْتَنَا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން ގާތަށް ވަޑަ

ވަޑައިގެންނެވީ ❁ لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ = ◌ٍ އަހުރެމެން الله އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް އެންގެވުމަށްޓަކައިތޯ؟ ❁ وَنَذَرَ = އަދި އަހުރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް. ❁ مَا كَانَ يَعْبُدُ = އަޅުކަންކުރިކަމުގައިވީތަކެތި. ءَابَآؤُنَا = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން. ❁ فَأْتِنَا = ފަހެ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގެންނަވާށެވެ! ❁ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ (އެ عذاب) ❁ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނަވަންޏާ. ❁ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތި ކާފިރުން ދެންނެވިއެވެ. (އޭ هود އެވެ!) އަހުރެމެންނަށް ފެންނަނީ ކަލޭގެފާނު جاهل އަދި މޮޔަކަމުގެތެރޭގައިވާކަމެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް ހީވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންކަމަށެވެ.

(٦٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! އަހުރެންގެ ކިބައިގައި އެއްވެސް جاهل ކަމެއް މޮޔަކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަކަމަކު އަހުރެންނަކީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާފައިވާ رسول އެކެވެ.

(٦٨) އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދެއްވަނީއެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި نصيحة ތެރިއަކުމެވެ.

(٦٩) ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެތެރެއިން ފިރިހެނަކަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ذكر އެއް (نصيحة އާއި وعظ އެއް) އައުމާއިމެދު ކަލޭމެން عجائب ވަނީހެއްތޯ؟ އެއީ އޭނާގެ ކަލޭމެންނަށް إنذار ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި نوح (عليه السّلام) ގެ قوم އަށްފަހު ކަލޭމެން ބިމުގައި އެކަލާނގެ خليفة ންކަމުގައި ލެއްވިކަން ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ގައިމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގައިމުން ދިގުކަމާއި ބާރުވެރިކަމުގައި އިތުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. (ހަށިގައި ބޮޑުކަމާއި صحّة ފުރިހަމަކަމުން ހައްދަވައިދެއްވިއެވެ.) އަދި الله ގެ نعمة ތައް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށް ނަސީބުވެދިޔުމަށެވެ.

(٧٠) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވީ الله އަށް އެކަނި އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމަށާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރިކަމުގައިވީތަކެތި - އެބަހީ ބުދުތައް - އަހުރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމަށްޓަކައިތޯ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނުވަނީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައިވަންޏާ އަހުރެމެންނަށް އަންނާނެކަމަށް ތިޔަ وعد ކުރައްވާ (އެ عذاب) ނިކަން ގެންނަވައިދެއްވާ ށެވެ.

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ ۚ فَانتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۗ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ - هود ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ رِجْسٌ وَغَضَبٌ = عذاب އާއި ކޯފާ. ۞ أَتُجَادِلُونَنِي = ކަލޭމެން އަޅުގަނޑާއި جدل ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ ۞ فِي أَسْمَاءٍ = ނަންތަކެއްގައި. (ނަންތަކަކާއިދޭތެރޭ)۞ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ = އެނަންތަކެއް ކަލޭމެން ކިޔާފައިވާ. ۞ وَآبَاؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި. ۞ مَّا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا = އެއަށް الله ބާވައިލައްވާފައިނުވާ. ۞ مِن سُلْطَانٍ = އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް. ۞ فَانتَظِرُوا = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ۞ إِنِّي مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވެސް ކަލޭމެންނާއެކުގައި. ۞ مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ = إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ فَأَنجَيْنَاهُ = ފަހެ މިޔަންނަވާކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَالَّذِينَ مَعَهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެން ވާމީހުންނާއި. ۞ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = މިޔަންނަވާކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އަކުން. ۞ وَقَطَعْنَا = އަދި މިޔަންނަވާކަލާނގެ ކަނޑުއްވައިލެއްވީމެވެ. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ۞ دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ބުރަކަށިމަތި. (އެމީހުންގެ ބާކީ) ۞ بِآيَاتِنَا = މިޔަންނަވާކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾ = އަދި އެމީހުން އީމާންވި ބައެއްކަމުގައި ނުވިއެވެ. ۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا = ثَمُودُ ޤައުމުގެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) މިޔަންނަވާކަލާނގެ رسول ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ قَالَ يَا قَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ.! اعْبُدُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ غَيْرُهُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (އަޅުގަނޑުގެ ބަސްފުޅު ތެދުކަމުގެ) دليل އެއް އައިސްފިއެވެ. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ = މިއީ اللّٰه ގެ جَمَلُ ތޯވެ. ۞ لَكُمْ آيَةً = މިއީ ކަލޭމެންނަށް دليل އެއް. حجّة އެއް.۞ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ = ފަހެ ކަލޭމެން

ނާގާ ކައިބޮއިހުރުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ! ۞ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِ = الله ގެ ބިމުގައި.۞ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ = އަދި ނާގާއަށް އެއްވެސް ނުބައިކަމެއް ނުބޭއްސާށެވެ / އެހެން ގެއްލުމެއް ނުކުރާށެވެ!۞ فَيَأۡخُذَكُمۡ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ޖެހިދާނެއެވެ.۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އެކަލޭގެފާނު - ޔަޢުނީ - هُود عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عذاب އާއި ކޯފާ واقع ވެއްޖެއެވެ. (އަޅުން حقّ ވެއްޖެއެވެ.) ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކިޔާފައިވާ ހުސްނަންތަކަކާއިމެދު ކަލޭމެން އަހަރެންނާ ޒުވާބުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އެތަކެއްޗަށް(އެބުދުތަކަށް ޢިބާދަތްކުރުމުގައި) އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް الله ބާވައިލައްވާފައިނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (الله ކުރައްވާ حكم ތަކަށް) إنتظار ކުރާށެވެ! އަހަރެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީއެވެ.

(٧٢) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި - ޔަޢުނީ - هُود عليه السّلام - އާއި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެ ބުރިކަނޑާލައްވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުންކަމުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ.

(٧٣) އަދި ثمود ގައުމުގެ މީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) - رسول ކަމުގައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ޢިބާދަތްކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް (حقّ) إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (އަހަރެން މިބުނާއެއްގެ ތެދުކަމުގެ دليل ކަމާ) دليل އާއި حجّة ކަލޭމެންނަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. އެ حجّة އަކީ މިވަނީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. މިއީ الله ގެ جَمَل ތެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނާ ބެހޭ دليل އެކެވެ. حجّة އެކެވެ. ފަހެ الله ގެ ބިމުގައި ނާގާ ކައިބޮއިހުރުމަށް ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ! އެހެން އެއްވެސް ގޮތަކުން އުނދަގޫކޮށް ގެއްލުމެއް ނުކުރާށެވެ! ގެއްލުމެއްކޮށްފިއްޔާ އެހެން ނުބައިކަމަކަށްފިޔަވާ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވެދާނެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! ثمود ގައުމުގެ މީހުން مُعْجِزَة އަކަށް އެދުނީއެވެ. އެއީ رسول ބޭކަލަކުކަން ثابت ވާގޮތަށް دليل އެކެވެ. ދެންފަހެ صالح (عليه السّلام) އެމީހުންނާއިގެން އެއް ހިލަގަނޑަކާއި ބިމުން އުފެއްދެވުމަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. (ބަޔަކު ބުނާގޮތުގައި ކުރީގެ ހިލަގަނޑަކަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެތަނަށް ގެނެސް ދުޢާކުރެއްވި ގޮތަށް އެތަން ކުއްތާގެ ނިޔަމަށް ކުރިމަތިލިއެވެ. ހިލަގަނޑު ފަޅައިގެން ދިޔަތަނުން ބޮޑު ބަރު ޖަމަލެއް ނިކުތީ އެ جَمَل އެވެ. صالح ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ الله ގެ جَمَل ތެވެ. އެހެން އެއްވެސް ގޮތަކުން ނުބައިކޮށް ކަމެއް ދޭހަކޮށް ނުކުރާށެވެ! އެހެން ކަމަށް ފިޔަވާ ކައިބޮއިހުރުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ! އެއްދުވަހު ބޮޑު ތަނެއްގެ ފެނެއް ބޯނީ ޖަމަލެވެ. އަނެއް ދުވަހު ކަލޭމެންނެވެ. ދެން ދުވަސްތަކެއްވީމަ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު جماعة އެއް ނުކުމެ އެ جَمَل ކަތިލާ މަރައިލިއެވެ. ދެން ޖެހިލުވެގެން އެމީހުން عذاب އައިސް އެމީހުން މަރުވެދިޔައެވެ. އެއީ ގަދައަށް ވަރަށް ކުރިއަށްދާ އަދި ގިނަގުނަ ގޮތްގޮތަށް قرآن ގައި تكرار ކޮށްފައެވެ.

وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓاْ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْاْ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓاْ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓاْ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُواْ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُواْ يَٰصَٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُواْ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾

މުފުރަދާ

وَٱذْكُرُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން خليفة ވެރި ކުރުވިކަން. ۞ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ = عاد ބައިގެމީހުންނަށްފަހު. ۞ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. ۞ تَتَّخِذُونَ = އަދި ކަލޭމެން ހިފައި / إختيار ކޮށް. ۞ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا = އެތަނުގެ ފަޅުތަކުގައިން - އެބަހީ ވެލިގަނޑު ހަމަބިންތަކުން، ގަސްރުތަކެއް. ۞ وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ = އަދި ފަރުބަދަތައް ކޮނައިގެން ކަލޭމެން ހަދަނީއެވެ. ۞ بُيُوتًا = ގެތައް. ۞ فَٱذْكُرُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! ۞ ءَالَآءَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نعمة ތައް. ۞ وَلَا تَعْثَوْاْ = އަދި ކަލޭމެން فساد ކޮށް ހަލާކުތައް ބޮޑުކޮށް ނުހިނގާށެވެ! فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ = فساد ކުރާބަޔަކުގެ ގޮތުގައި حال . ۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތިމީހުން - (ވެރިމީހުން) ބުނެފިއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُواْ = އެމީހުން ބޮޑާވީ كِبْرُ ވެރިވެ. ۞ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ. ۞ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ = ނިކަމެތި ދެރަވެފައިވާ މީހުންނަށް. ۞ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ އީމާންވި މީހުންނަށް. ۞ أَتَعْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ = ހަމަކަށަވަރުން صالح (عليه السّلام) އަކީ ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލެއްކަން. ۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން - އެބަހީ ނިކަމެތި ދެރަމީހުން - ބުންޏެވެ. ۞ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންވަނީ. ۞ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ = އީމާންވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. / ތެދުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓاْ = ބޮޑުވެރިވި މީހުން ބުނެފިއެވެ. ۞ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އީމާންވީއެއްޗަކަށް އަޅުގަނޑުމެންވަނީ. ۞ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ = ކާފިރު ވެގެންނެވެ. ۞ فَعَقَرُواْ ٱلنَّاقَةَ = ދެން ފަހެ އެމީހުން (އެބަހީ އެ قوم ގެ ކާފިރުންވެގެން) އެ جمل ކޮށް ކަތިލައިފިއެވެ. ۞ وَعَتَوْاْ = އަދި އެމީހުން

ދުރުހެލިވީއެވެ.۞ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުޅުން. وَقَالُوا يَـٰصَـٰلِحُ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ صالح އެވެ!۞ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގޮވާން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބިރު وعد ކޮށް ދައްކާ އެއްޗި (އެ عذاب) ނިކަން ގެނެސްދީއްވާބައްލަވާށެވެ! ۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގޮވާންވެވަޑައިގެންނެވީނަމަ.۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ = ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންގެތެރެއިން / رسولބޭކަލުންގެތެރެއިން.۞ فَأَخَذَتْهُمُ = ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. (އެމީހުން ގަޔާ ހިފައިފިއެވެ.) ۞ ٱلرَّجْفَةُ = ބިންހެލުމާއި ގަދަފަދަ ގުގުރާއަޑު. ۞ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި ވިއްސާރަވެއްޖެއެވެ.۞ جَـٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾ = ކަކޫމައްޗަށް ވެއްޓި މަރުވެގެންވާ حال .۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި عاد ބާވައިގެމީހުންނަށްފަހު ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވިކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވުމާއި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބިމުގެ ފަސްގަނޑުގައި - އުޅޭ ހަދަ ބިންގާނުގައި - ކަލޭމެން ގަނޑުވަރުތައް ހަދައި އަދި ފަރުބަދަތައް ކޮށައިގެން ކަލޭމެން ގެތައް ހަދައެވެ. ފަހެ (ކަލޭމެންގެމައްޗަށްވާ) الله ގެ نعمة ތައް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަންތައް ހަލާކުކޮށް ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!

(٧٥) އަދި صالح ގެފާނުގެ އީމާންވި ދެރަކުރެވިފައިވާމީހުންނަށް އެ قوم ގެ (ނުކިއަކަށްވެތިބި) كِبْرُ ވެރި ބޮޑާވެތިބި - ސޯކޮއްޓަކުން - ބުންޏެވެ. صالح އަކީ އޭނާގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާވަޑައިގަތް رسول އެއްކަން ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން - އެބަޔަ ނިކަމެތި ދެރަވެމުން - ބުންޏެވެ. އެކަލޭގޮވާން އެކަލަކާއިގެން ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ އީމާންވެގެންނެވެ.

(٧٦) كِبْرُ ވެރި ބޮޑާވެއިން ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އެއްޗަކަށް އީމާންވި އެއްޗަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ކާފަރުވެގެންނެވެ. (އެބަހީ - صالح ގެފާނުގެ رسول ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ކާފަރުވެގެންނެވެ.)

(٧٧) ދެންފަހެ އެ قوم ގެ ކާފަރުންކުރެ ބަޔަކު އެ جَمَلُ ކަށި މަރައިލިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުޅުން ދުރުހެލިވީއެވެ. ނުކިއަކަށްވެތިބިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނޭ، އޭ صالح ގެފާނެވެ. ކަލޭގޮވާން ފޮނުއްވިގެންވާ رسولބޭކަލުންކުރެ ބޭކަލަކުކަމުގައިވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބިރުދައްކާ عذاب އެއް ނިކަން ގެނެސްދީއްވާށެވެ.

(٧٨) ދެންފަހެ ގަދަފަދަ ގުގުރުމާއި زَلْزَلَة އެއް އައިސް އޭގެ އަޑުފަދަން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި މަރުވެ ކަކޫމައްޗަށް ވެއްޓިގެންވާ حال އެމީހުން ވިއްސާރަވެއްޖެއެވެ. އެމީހުން މަރުވެ ހަލާކުވެގެންދިޔައީއެވެ.

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَـٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَـٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٧٩﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = ފުރުއްވައި صالح (عليه السّلام) އެމީހުންނާ ދުރަށް ފުރާވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَقَالَ يَـٰقَوْمِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. ❁ رِسَالَةَ رَبِّي = އަހުރެންގެ رَبُّ ގެ رسول ކަން. ❁ وَنَصَحْتُ لَكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. ❁ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް. ❁ لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٧٩﴾ = نصيحة ތެރިންނަށް ކަލޭމެން ލޯބިނުކުރަމުއެވެ. ❁ وَلُوطًا = އަދި لوط އެވެ. لُوط عليه السّلام ފޮނުއްވެވި رسول ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ހަނދުމަކުރާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ أَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ = ކަލޭމެން فَاحِش ކަންތައްތަކަށް ކަލޭމެން އަންނަނީތޯއެވެ؟ ❁ مَا سَبَقَكُم بِهَا = އެކަމުގައި ކަލޭމެންގެ ކުރިން އިސްވެ ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް އެކަކުވެސް. ❁ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ = ދުނިޔޭގައި / عالم ތަކުގެ ތެރެއިން. ❁ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ފިރިހެނުންގެ ގާތަށް ދަނީމުއެވެ. ❁ شَهْوَةً = شَهْوَة ގެ ގޮތުން. (އަންހެނުން ދޫކޮށްލައިގެން)❁ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުން ދޫކޮށް. ❁ بَلْ = އަދި ކިހިނެއްތޯ؟❁ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނީ. ❁ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾ = إسْراف ވެރިޔަކުއެވެ. (حرام ކަންތައްތަކަށް ...) ❁ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ جواب ނުވިއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނުމުގެ ... ❁ أَخْرِجُوهُم = އެމީހުން (އެބަހީ لوط ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވީމީހުން) ނެރެދޫކުރާށެވެ! ❁ مِّن قَرْيَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރަށުން. ❁ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ. ❁ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ = طاهر ވާމީހުން ކަމުގައެވެ. ❁ فَأَنجَيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން މިވަންހަނާވެ ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަންބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ❁ كَانَتْ = އެކަމަނާވީ. ❁ مِنَ ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ = ފަހަތުގައި ... މީހުންނެވެ. (عذاب ގައި ...) ❁ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم = އަދި މިވަންހަނާވެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް

ވެއްސެވީމުއެވެ.۞ مَّطَرًا = (ނުބައިވެގެންވާ) ވާރޭއެއް. (އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔަ) ۞ فَٱنظُرْ ފަހެ ކަލޭގޮތް ނިކަންބަލައްވާށެވެ! (فكر ކުރު ކުރައްވާށެވެ!) ۞ كَيْفَ كَانَ = ވީކޮންފަދައަކުންކަން.۞ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾ = ނުބައިންތަކާ އަދި– ބޮޑެތިފާފަކުރާމީހުންގެ ނިމުން / އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٩) އަދި އެކަލޭގެފާނު – އެބަހީ صالح ގެފާނު އެމީހުންނާ ފުރަގަސްދެއްވާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ރައްބުގެ رسول ކަން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް نصيحة ތެރިވާމީހުންނަށް ކަލޭމެން ލޯބިނުކުރަމުއެވެ. އެމީހުންގެ ބަސްނުއަހަމުއެވެ.

(٨٠) އަދި لُوط (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރުކުރައްވާށެވެ! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން عالم ގެ އެކަކުވެސް (ދުނިޔޭގެ އެއްވެސްމީހަކު) ކަލޭމެންގެކުރިން ނުކުރާ فاحِش ކަންތައް ކަލޭމެން ކުރަނީއެވެ. (ފިރިހެނުންކުރެކުރަނީއެވެ.)

(٨١) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން شَهْوَة ގެގޮތުން (އެދުން ފުއްދުމުގެގޮތުން) އަންހެނުން ދޫކޮށް ފިރިހެނުން ގެންނަނީއެވެ. لِوَاط ކުރަނީއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ (حرام ކަންތައްކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި) إسراف ކުރާ ބައެކެވެ. ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް ބައެކެވެ.

(٨٢) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ جواب ގައި (އަންނަނިވިގޮތަށްބުނުމުގެ ނުވެއެވެ.) އެމީހުން ބުނީ އެބަހީ އޭގެ އެއްބަސްވުމަކީ ކަލޭމެންގެ ރަށުން އެމީހުން ނެރޭށެވެ! އެބަހީ لوط ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވީމީހުން ނެރޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނީ طاهر ވެގަނެ ބައިމީހުންނެވެ.

(٨٣) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި - އެބަހީ لُوط (عليه السّلام) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި އަންނިޔާއިން މުޅިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި އަނެއްބައި أهل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާވީ (عذاب ގައި) ބާކީވީމީހުންގެ ތެރޭގައެވެ.

(٨٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް (ވަރަށްބޮޑު ނުބައިވެގެންވާ) ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމުއެވެ. ފަހެ ނުބައިންތަކާއި މީހުންގެ ނިމުން އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު ވީކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގޮތް ނިކަންބަލައްވާށެވެ! އެބަހީ އެކަމަށް فكر ކުރުކުރައްވާށެވެ!

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُوا۟ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ فَٱصْبِرُوا۟ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒުތައް

❁ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް. (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) أَخَاهُمْ شُعَيْبًا = އެމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ (عليه السّلام) .❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! ❁ اعْبُدُوا اللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.! مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް އެކަލާނގެފިޔަވައި إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ غَيْرُهُ = އެކަލާނގެދޫނުން / އެކަލާނގެފިޔަވައި.❁ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް دليل އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.❁ فَأَوْفُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ!❁ الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ = މިންގަނޑާއި ތިރާސް. ❁ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް އުނި ނުކުރާށެވެ/ މުދަލުގައި ނުކުރާށެވެ.! أَشْيَاءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. ❁ وَلَا تُفْسِدُوا = އަދި ކަލޭމެން ފަސާދަނުކުރާށެވެ!❁ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا = އޭގެ إصلاح ކުރެއްވުމަށްފަހު. ❁ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެވެ. إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ = ކަލޭމެން مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ.❁ وَلَا تَقْعُدُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުއިށީންނާށެވެ.! بِكُلِّ صِرَاطٍ = ކޮންމެ މަގެއްގައި.❁ تُوعِدُونَ = ބިރުދައްކަމުން (شعيب ގެފާނުގެ އަރިހަށް ދިޔުމުން ބިރުދައްކަމުން حال)❁ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّهُ ގެ މަގުން ދުރުކުރާ (އެކަލާނގެ دين އަށް ވަދެއްނުވުމަށް ބަނދެމުން) ❁ مَنْ آمَنَ بِهِ = އެކަލާނގެއަށް އީމާންވި މީހުން ދުރުކުރަމުން.❁ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا = އަދި ކަލޭމެން އެމަގު ގުދުކުރަން އެދޭ. ❁ وَاذْكُرُوا = އަދި ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރާށެވެ.! إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا = ކަލޭމެން މަދުއަދަދަކުގައި ވީއިރު. ❁ فَكَثَّرَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ގިނަކުރެއްވިއެވެ.❁ وَانظُرُوا = އަދި ކަލޭމެން ނަޒަރުކުރައްވާށެވެ! (فكر ކުރައްވާށެވެ)❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކިހިނެއްތޯ / ވީގޮތް.❁ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ނިމުން.❁ وَإِن كَانَ = އަދި ވީނަމަ.❁ طَائِفَةٌ مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުކުރެ އެއް جماعة

އެއްޗެއްސަށް.۞ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ = އެކަމަކާއިގެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް އީމާން (ވިއްސާ.)۞ وَطَآئِفَةٌ = އަދި އަނެއް جماعة އެއް. ۞ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ = އުޅުނުން އީމާންނުވިއެވެ. ۞ فَٱصْبِرُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ = އެކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވަންދެން / حكم ކުރައްވަންދެން. ۞ بَيْنَنَا = އަހުރެމެންގެ މެދުގައި. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ އީ. ۞ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ (٨٧) = އެންމެ ހެޔޮ حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް އުޅުނުގެ أخ شُعَيْبُ (عليه السّلام) މިއަންނަނީ ރަސޫލާގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އިރުން އެއްވެސް حقّ إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސްފިއެވެ. ފަހެ މިންވަރާއި ބަރުދަން ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ، އަދި މީސްތަކުންގެ ތަކެތި ކަލޭމެން އުނި ނުކުރާށެވެ! އަދި ބިން صُلح ވުމަށް ފަހުގައި ކަލޭމެން ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެން ތިއީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާ އެކަމީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމެކެވެ.

(٨٦) އަދި ކަލޭމެން (شُعَيْبُ ގެފާނުންގެ އަރިހަށް ދާމީހުން ބިރުގަންނަވައި) ކޮންމެ މަގެއްގައި އިށީނދެ ނުތިބޭށެވެ! އަދި الله އަށް އީމާންވާ މީހުން އެކަލާނގެ މަގުން ދުރުކުރުމަށް ނުތިބޭށެވެ! އަދި އެމަގު ދިމާނުވާ ކަމުގައި އެދި ނުތިބޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން މަދުމީހުންކަމުގައި ވީހިނދު ވިސްނާލާށެވެ! އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عدد ގިނަކުރެއްވިކަން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި فاسد ވެރިންގެ ނިމުން ވީގޮތް ކަލޭމެން ބަލާށެވެ! (އެކަމަށް فكر ކުރާށެވެ!)

(٨٧) އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނު ކަންތަކަށް - އީމާންވިއްސާ ޖަމާޢަތަކާއި އީމާންނުވި ޖަމާޢަތެއް ވާނަމަ، ފަހެ އަހުރެމެންގެ މެދުގައި الله حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވަންދެން ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ އީ އެންމެ ހެޔޮ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

❁ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ يَٰشُعَيْبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾

ލުޣަތު

❁ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތިމީހުން / ވެރިމީހުން ބުންޏެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީމީހުންގެ❁
مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ ތެރެއިން. ❁ لَنُخْرِجَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު
ނެރެދޫކުރާހުށީމެވެ! ❁ يَٰشُعَيْبُ = އޭ شُعَيْبُ އެވެ!❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެންވާ
މީހުންނާއި. ❁ مِن قَرْيَتِنَآ = އަހުރެމެންގެ ރަށުން.❁ أَوْ لَتَعُودُنَّ = ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން
ވައްދާހުށީމެވެ!❁ فِى مِلَّتِنَا = އަހުރެމެންގެ ދީނަށް.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾
= އަހުރެމެން ނުރުހިވިއްޖެކަމުގައިވިޔަސްތޯ؟ (އެހެން ހަމައެކަމުގައިވެސްތޯ؟)❁ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން
ދޮގުހަދައިފީމުއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = اللّه تعالى ގެ حضرة އަށް ބޮޑުދޮގެއް ހެދުމަކުން.❁ إِنْ عُدْنَا = އަހުރެމެން
އެނބުރި رجوع ވެއްޖެއްޔާ. ❁ فِى مِلَّتِكُم = ކަލޭމެންގެ دين އަށް.❁ بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا = اللّه އަހުރެމެން އެ
دين ން ދުރުކުރެއްވި ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށްފަހު.❁ وَمَا يَكُونُ لَنَآ = އަދި އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (ހުއްދަވެގެން
ނުވެއެވެ.)❁ أَن نَّعُودَ فِيهَآ = އެ دين އަށް އެނބުރި إعاد ވުން.❁ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = اللّه
އިރާދަކުރެއްވުމާއިނުލައި.❁ رَبُّنَا = އެއީ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ. وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا = އަދި އަހުރެމެންގެ
رَبّ ހިމާ އެއްޗެއްސަށް ފުދިއްޖޭގަތުން ވަޑައިގަތެވެ. عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا = އަދި އަހުރެމެން وكيل ކުރަނީ ހަމަ اللّه
އަށެވެ.❁ رَبَّنَا = އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ!❁ ٱفْتَحْ بَيْنَنَا = އަހުރެމެންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރައްވާދެއްވާށި!❁ وَبَيْنَ
قَوْمِنَا = އަހުރެމެންގެ قوم ގެމީހުންނާއި ދެމެދުގައި.❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތަށް.❁ وَأَنتَ = އަދި
އިބަރަސްކަލާނގެއީ.❁ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ = އެންމެ ހެޔޮ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި ބޮޑެތިމީހުން ބުންޏެވެ.❁ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ.❁ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا
= ކަލޭމެން ކަލޭގެފާނު شُعَيْبُ ގެފާނަށް تبع ވެއްޖެއްޔާ.❁ إِنَّكُمْ إِذًا = އެހެންކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭމެންނަކީ.❁ لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ = ގެއްލުންވެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަލޭމެންވާނެއެވެ.❁ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ = ފަހެ ބިން

އެމީހުންނަށް عذاب ގެ زَلْزَلَة ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތެރޭގައި ވެތިސްކޮށް ހުރިއެވެ. ❁ جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ = މަރުވެ ކަކޫތަކުގެމައްޗަށް ޖެހިވެގެންވާ ބޯކުޅަކުގޮތުގައިވާ ހާލު. ❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا = شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން. ❁ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا = އެމީހުން ކޮންފަހަރަކުއެވެ؟ އެމީހުން އުޅޭ ދިރިނުއުޅުނު ފަދައެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا = ހަމަ شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން ދެންނެވެ! ❁ كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުންނީ ހަމަ ކަށަވަރުގައި ގެއްލިގެންވާ މީހުންކަމުގައެވެ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެބޮޑުވެގެން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ ގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނަށް تبع ވި އީމާންވެގެންވާ މީހުން އަހުރެމެންގެ ރަށުން ނެރެފާނަމެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ދީނަށް ކަލޭމެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް ވައްދާނަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެމެން ނުރުހިވިޔަސް ތިޔަހަށް ހަދައިފާނުހެއްޔެވެ؟

(٨٩) ކަލޭމެންގެ دين ން اللّه އަހުރެމެން ދުރުކުރައްވައި ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭމެންގެ دين އަށް އަހުރެމެން ވަދެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން اللّه އަށް ދޮގެއް ހަދައިފިކަން ކަށަވަރެވެ. އަހުރެމެންގެ رَبّ ކަލާނގެ اللّه އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާމެނުވީ އަހުރެމެން އެދީނަށް އަނބުރާ رُجُوع ވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އަހުރެމެންނަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. ކުރެވިދާނެކަމެއްނޫނެވެ. ހަމަ އަހުރެމެންގެ رَبّ ހުރިހާއެއްޗަކަށް ޢިލްމުން ފުޅާވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަ އަހުރެމެން وكيل ކުރަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންގެ قوم ގެމީހުންނާއި އަޅަމެންނާއި ދެމެދު حقّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރައްވާ حكم ކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ރަނގަޅުގޮތުގައި حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތި ކާފަރުންގެމީހުން (އޭގެ އެހެންމީހުންނަށް ބުނެއެވެ.) ކަލޭމެން شعيب ގެފާނާއި تبع ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ގެއްލިގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٩١) ދެން އެމީހުންނަށް رَجْفَة ޖެހިއްޖެއެވެ. އެބަހީ زَلْزَلَة އާއި ގަދައަޑު ހަރަކާތެ އެމީހުންނަށް ޖެހި އެމީހުން މަރުވެ ކަކޫތަކުގެމައްޗަށް ޖެހިވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ގޭގެ ދޮރުތަކުގައެވެ.

(٩٢) شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރިމީހުން ދެންނެވެ! އެމީހުން އުޅޭ ދިރިނުއުޅުނު ފަދައެވެ. (އެންމެން މަރުވެ ނެތިގެންވިއެވެ.) شُعَيْبُ (عليه السّلام) ދޮގުކުރި މީހުންނީ ކަށަވަރުން ގެއްލިގެންވާ މީހުންކަމުގައެވެ.

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا۟ وَّقَالُوا۟ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَٰتٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَٰهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾

ލަފުޒީ މާނަ

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު – އެބަޔާ شُعَيْبُ (عليه السّلام) އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުރަގަސްދެއްވައިފިއެވެ. ۞ وَقَالَ يَٰقَوْمِ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. ۞ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى = އަހުރެންގެ رَبُّ ގެ ރިސާލަތްތައް. ۞ وَنَصَحْتُ لَكُمْ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެނަށް نصيحة ދެއްވައިދީފީމެވެ. فَكَيْفَ ءَاسَىٰ = ފަހެ އަހުރެން ހިތާމަކުރާނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ ۞ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ = ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށްޓަކައި. (ދުނިޔޭގައި الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ۞ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ مِّن نَّبِىٍّ = އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު. ۞ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا = އެރަށުގެ أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވި ގޮތުގެ (އިލާހީ ކުދުރަތުގެ ދަށުން). ۞ بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ = فقير ކަމާއި އުނދަގޫތަކާ ޖެހިލުމުގައި. ۞ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ = އެމީހުން މަޑުމައިތިރިވެ ބިރުވެތިވުމަށް. ۞ ثُمَّ بَدَّلْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވަމެވެ. ۞ مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ = ނުބައިކަމުގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮކަން. (ނުބައި ގޮތް ބަދަލުކުރައްވައި) ۞ حَتَّىٰ عَفَوا۟ = އެމީހުން ގިނަވެ އުފާވެރިވިއްޖައުމަށް. (...) ۞ وَّقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ... ۞ ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ = އުނދަގުލާއި ފަސޭހަ، (فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަން) ۞ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ... ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެއްވީމެވެ. ۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސްނުވާ حال. ۞ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އެރަށްރަށުގެ رسول ބޭކަލުން ...) ... أهل ވެރިން. ۞ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ = އެމީހުން އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ. ۞ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހުޅުވައިދެއްވީމުހެވެ. ۞ بَرَكَٰتٍ = ބަރަކާތްތައް / ... ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުން. ۞ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން (رسول ންނާއި ... ކަންތައްތަކަށް)

ދޮގުކުރިއެވެ. فَأَخَذْنَٰهُم = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٦) = އެމީހުންކުރި ގޯސްކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ أَفَأَمِنَ = އަދެފަހެ އަމާންވެގެންވާނީހެއްތޯ؟۞ أَهْلُ الْقُرَىٰ = ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިން. ۞ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާއި عذاب އައުމާމެދު.۞ بَيَاتًا = ރޭގަނޑުވަގުތު. ۞ وَهُمْ نَائِمُونَ (٩٧) = އެމީހުން ނިދާފައިވާއިރުގާ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٣) ފަހެ ޝުޢައިބުގެފާނު އެމީހުންގެ ދުރަށް އެނބުރި ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم މީހުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަހުރެންގެ رَبّ ގެ رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން نصيحة ތެރިވެއްޖައީމެވެ. (ފަހެ އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން އީމާންނުވެ ކާފަރުވެއްޖައީމެވެ.) ކާފަރުވި ބައެއްގެ މައްޗަށް އަހުރެން ހިތާމަކުރާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްތޯ؟

(٩٤) (ފަހެ الله وَحِي ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް އެއްވެސް نبي އަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އެރަށެއްގެ أهل ވެރިންނަށް فقير ކަމާއި ހުސްއަތްމަތިކަމާއި ޖެއްސަވައިދެއްވުމެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން މަޑުމައިތިވެ ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.

(٩٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ އެނދޭއި (އެބަހީ فقير ކަމާއި ހުސްއަތް) ހެޔޮކަމަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވީމެވެ. (ތަނަވަސްކަމާއި އާފިޔަތަކަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވީމެވެ.) އެއީ އެމީހުން ގިނަވެ ތަރައްޤީވެ ގިނަވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ހުސްއަތްމަތިކަމާއި ހެޔޮކަމާއި (ނުވަތަ فقير ކަމާއި މުއްސަނދިކަ) ކަންތައްތައް ޖެހުނެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން الله ގެ އަދަބުގެ ކަންތައް ސިއްރުގައި ކުއްލިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް إحساس އެއްވެސްނާ حال ގައެވެ. އެއީ الله ގެ مَكر އެވެ. إسْتِدْرَاج އެވެ. މުޅިއަކުން ޣާފިލުވެވައިގެން ހިއްޕެވުމެވެ.

(٩٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެރަށްރަށަށް رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވި ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އުޑާއި ބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް بركاة ތަކެއް ހުޅުވައިދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން (އެ رسول ބޭކަލުން ގެންނަވައިދެއްވި ދީން ދޮގުކުރިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންކުރި ގޯސްކަންތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(٩٧) އަދެފަހެ ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އެމީހުން ނިދާފައިވާއިރު ރޭގަނޑު ވަގުތެއްގައި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާއި عذاب ނާންނާނެކަމަށް އެމީހުން އެބައި އަމާންވެގެންވީހެއްތޯ؟ (އެހެނެއް ނުވާނެއެވެ.)

أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ أَن لَّوْ نَشَآءُ أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾

ލުޣަތު

أَوَأَمِنَ = އަދި ފަހެ އަމާންވެގެންވޭތޯއެވެ؟ ❁ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން. ❁ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފާއި عذاب އައުމާމެދު. ❁ ضُحًى = ضُحَى ވަގުތު. (ދުވާލުގެ ހެނދުނުކަލު) وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ = އެމީހުން ކުޅެންއުޅެނިކޮށް. ❁ أَفَأَمِنُوا۟ = އެމީހުން ފަހެ އަމާންވެ ހިތްހަމަޖެހިގެންވޭތޯއެވެ؟ ❁ مَكْرَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މަކަރާއިމެދު. ❁ فَلَا يَأْمَنُ = ފަހެ އަމާންނުވާނެއެވެ. ❁ مَكْرَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މަކަރަށް. إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކުމީހުންނޫނީ. ❁ أَوَلَمْ يَهْدِ = އަދި ފަހެ بيان ނުވޭތޯއެވެ؟ ތެދުމަގުދެއްކުމެއް ނުވޭތޯއެވެ؟ ❁ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ = ބިން ވާރުތަކުރާ މީސްތަކުންނަށް. ❁ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ = އެބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށްފަހުން، (އެމީހުން ގެއްލުވައިލުމަށްފަހުން) ❁ أَن لَّوْ نَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁ أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ޖެއްސެވީމުއެވެ. (އެބަހީ: ކުރިމީހުންނަށް ޖެއްސި ކާފާއި عذاب ޖެއްސެވީމުއެވެ.) ❁ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި ސިއްކަ ޖައްސަވައިލައްވާނެއެވެ. ❁ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަޑުއަހައި ނުގަންނާނެއެވެ. ❁ تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެރަށްރަށް. ❁ نَقُصُّ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވަމެވެ. ❁ مِنْ أَنۢبَآئِهَا = އެރަށްރަށުގެ خبر ތަކުން. ❁ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ رسول ން. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިއެކު. ❁ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވެބަހައްޓާކަށްވެސް ނުވިއެވެ. ❁ بِمَا كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރިކަމުގައި. ❁ مِن قَبْلُ = ކުރީގައި. ❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = اللّٰه ސިއްކަ ޖައްސަވައެވެ. ❁ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ = ކާފިރުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި. ❁ وَمَا وَجَدْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފެނިވަޑައިނުގަތީމުއެވެ. ❁ لِأَكْثَرِهِمْ = އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުންގެ ކިބައިން. ❁ مِّنْ عَهْدٍ = އެއްވެސް عهد އެއް. އެއްވެސް عهد ފުރިހަމަކުރާކަމެއް. ❁ وَإِن وَجَدْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެނިވަޑައިގަތީމުއެވެ. ❁ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އެއީ فاسقُ ންކަމުގައިވާ ހާލު. ❁ ثُمَّ بَعَثْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުއެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِهِم = އެމީހުންގެ ފަހުން. ❁

مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام)۞ بِـَٔايَـٰتِنَآ = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތަކާއިގެން۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فرعون އާއި އޭނާގެ ޤައުމުގެ ބޮޑުންގެގާތަށް۞ فَظَلَمُوا۟ بِهَا = ފަހެ އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް އަނިޔާވެރިވިއެވެ. (އެއާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވިއެވެ.)۞ فَٱنظُرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގެން ބައްލަވާށެވެ!۞ كَيْفَ كَانَ = ވީކޮންފަދައަކުންކަން. (ނުވަވަނަ ޖުޒުއު) عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ފަހުކޮޅު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٨) އަދި ރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އެމީހުން ދުވާލުގެ ضُحَى ވަގުތު ކުޅެންނިމިއްޖާ އެމީހުންގެމައްޗަށް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ކޯފާއި عذاب ނާންނާނެކަމަށް އެމީހުން އެއީ އަމާންވެގެންހުރީއްތޯ؟ (އެހެންނޫން ހޭނުލާފައެވެ. - ދިވެހިރާއްޖެއަށްވެސް ދުރަތަކަސްގާމުއެއިސް ބައެއް ދަނޑުވެރިންގައި އުވަދުރުމެވެ.)

(٩٩) އެމީހުން ފަހެ الله ގެ މަކަރުން އަމާންވެއްޖެއްތޯ؟ ގެއްލިހިގާފާވާ ބަޔަކުމެނުވީ الله ގެ މަކަރުން އަމާންނުވާނެއެވެ.

(١٠٠) ބިމުގައި ކުރި ދިރިއުޅުނުމީހުން ހަލާކުވެދިއުމަށްފަހު ދެން އެބިން ވާރުތަކުރިމީހުންނަށް بيان ވެ ނުވެއްޖެހެއްޔެވެ. އެބަސް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ (އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިފަދައިން) މިމީހުންވެސް ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންނަށް ހިފެހެއްޓުން ދެއްވާނެއެވެ.. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި ސިއްކަޖައްސަވާހުރިއެވެ.. ދެން އެއުރެން (وعظ އާއި نصيحة ގެ ބަސް އެމީހުން ނާހާހުރެއެވެ.)

(١٠١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އެރަށްރަށުގެ خبر ތައް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ މިކިޔަދެނީ بيان ކޮށްދެއްވާ ރަށްރަށް (ދަންނަވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންގެގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ މީގެކުރިން އެމީހުން ދޮގުކުރިތަކެއްޗަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު الله ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުގައި ... އަދި އެމީހުން ... ޤަބޫލުނުކޮށް ... ނުވިއެވެ. ދެން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއިރުވެސް الله ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުގައި އެމީހުން ތަކުރާރުކުރިއެވެ. ދަންނާށެވެ! މިއާޔަތުގެ ترجمة ގައި ބަސްތަކާއި ގުޅޭގޮތުން މިފަދައިން أَبُو جَعْفَرُ الطَّبَرِى ބާޔާން ކުރައްވާ ގޮތެވެ.) والله أعلم .

އަދި الله تعالى ކާފަރުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖައްސަވައި ބަންދުކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٠٢) އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް عهد ފުއްދުމެއް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން އީ فاسق ނަކަމުގައި ދުށީ މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ދެކެވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

(١٠٣) ދެން އެމީހުންނަށްފަހު މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން موسى (عليه السّلام) فرعون އާއި އޭނާގެ ޤައުމުގެ ބޮޑުންގެގާތަށް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވީ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ފަހެ فاسد ވި (ފަސާދަކުރާމީހުންގެ) ފަހުކޮޅު ވީގޮތް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކެވަޑައިގެން ބައްލަވާށެވެ.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّـٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَـٰذَا لَسَـٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَـٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَـٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوٓا۟ إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَـٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰفِرْعَوْنُ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فرعون އެވެ.!۞ إِنِّي رَسُولٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ رسول އަކީވެ.۞ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ = އަހުރެން ނުބުނުން އަހުރެންނަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. عَلَى ٱللَّهِ = الله تعالى ގެމައްޗަށް.۞ إِلَّا ٱلْحَقَّ = حقّ އެއްގޮތުގެ.۞ قَدْ جِئْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ގެނައީ.۞ بِبَيِّنَةٍ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އަކާއިގެންނެވެ. (معجزة އަކާއިގެންނެވެ.)۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ فَأَرْسِلْ مَعِىَ = ފަހެ އަހުރެންނާއެކު ފޮނުއްވާށެވެ!۞ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ = بَنِي إسرائيل ން.۞ قَالَ = އޭނާ (فرعون) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ = ކަލޭ دليل އަކާއިގެން އައިއްޔާ. (معجزة އަކާއިގެން އައިއްޔާ)۞ فَأْتِ بِهَآ = ފަހެ އެ معجزة ނިކަން ގެންނަހުށިކަމެވެ.!۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވަނީނަމަ.۞ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރޭގައިނަމަ.۞ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަށި އެއްލާލެއްވިއެވެ.۞ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެއަސާތަށި ވެއްޖެއެވެ، އެބަހީ އަސާހިބުވީ.۞ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ = بيان ވެގެންވާ ހުދުބޮޑު ހަރުފަތަކަށްވެއްޖެއެވެ.۞ وَنَزَعَ يَدَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ނެރުއްވިއެވެ.۞ فَإِذَا هِىَ = އެއަތްޕުޅު ހުދުވެއްޖެއެވެ.۞ بَيْضَآءُ لِلنَّـٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ = ބަލާމީހުންނަށް ހުދުވެގެންވެއެވެ.۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ = ބޮޑެތި މީހުން ބުނެފިއެވެ.۞ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ = فرعون قوم ގެ.۞ إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިކަލޭގެފާނު މީ.۞ لَسَـٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ = ރަނގަޅަށް سحر ދަންނަ سحر ވެރިއެކެވެ.۞ يُرِيدُ = އެކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރައްވަނީ.۞ أَن يُخْرِجَكُم = ކަލޭމެން ނެރުއްވާށެވެ. مِّنْ أَرْضِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބިމުން.۞ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަމުރުކުރަނީ ކޮންކަމަކަށްހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން ދެންނެވީ ކޮންކަމަކަށްހެއްޔެވެ؟) މިއީ فرعون ބުނެފައެވެ.۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ = އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون) ގެ ކަންތައް ފަސްކޮށްލައްވާށެވެ.۞ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ = އަދި ރަށްރަށަށް ފޮނުއްވާށެވެ! (އެބަހީ ސިފައިން ފޮނުއްވާށެވެ.)۞ حَـٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ = އެއްކުރާ حال . يَأْتُوكَ = އެމީހުން ގެނެސްދޭނެއެވެ. (އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެނެސްދޭނެއެވެ.)۞ بِكُلِّ سَـٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

= سِحر ދަންނަ ކޮންމެ سِحر ވެރިޔަކާއިގެން.❁ وَجَآءَ = އަދި އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ سِحر ވެރިން.❁ قَالُوٓاْ = އެމީހުން (فرعون އަށް) ދަންނަވިއެވެ.❁ إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަޑުމެންނަށް އުޖޫރައެއް އޮންނަންވާނެއެވެ.❁ إِن كُنَّا = އަޅުގަޑުމެން ވެއްޖެއްޔާ.❁ نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަޑުމެންނީ ގަދަވެރިޔުންނަކަމުގައި.❁ قَالَ نَعَمْ = އާން އާއެކޭ ވިދާޅުވިއެވެ.❁ (އެބަހީ فرعون އާއެކޭ ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ وَإِنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ.❁ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން (އަހުރެންގެ) ގާތްމީހުންނެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ فرعون އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު މިއީ عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ން ފޮނުއްވާފައިވާ رسول އެކެވެ.

(١٠٥) اللّه އަށް حقّ ބަހެއްމެނުވީ ނުބުނުން އަޅުގަނޑަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭމެން ގާތަށް މިއައީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއިގެންނެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ. ފަހެ އެހެންވީ އަޅުގަނޑާއެކު بَنِي إسرائيل ން ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!

(١٠٦) އޭނާ ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭ މިއަށް އައީ معجزة އަކާއިގެންކަމުގައިވާނަމަ އެ معجزة އެއް ނިކަން ގެނެސްދީބަލާށެވެ! ކަލޭ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންވާ ކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(١٠٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަށި އެއްލައިލެއްވިއެވެ. ދެން އެހައިރުން އޭތި بيان ވެގެންވާ ހަރުފިޔާއަކަށްވެއްޖެއެވެ.

(١٠٨) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްތިލަ (ޖީބުގެތެރެއިން) ނެރުއްވައިލެއްވިއެވެ. ދެން އެހައިރުން އެއަތްތިލަ ބަލާމީހުންނަށް ހުދުއަލިކަމުގެ ގޮތުގައި ފެނުނެވެ.

(١٠٩) فرعون قوم ގެ ބޮޑެތިމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ سِحر ދަންނަ سِحر ވެރިއެކެވެ.

(١١٠) އޭނާ އެދެނީ ކަލޭމެންގެބިމުން ކަލޭމެން ނެރެލުމަށެވެ. (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ދަންނަވަނީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(١١١) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނާ އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ކަންތައް ފަސްކޮށްލައްވާށެވެ! (ނުވަތަ އެމީހުން ބަންދުކުރައްވާށެވެ!) އަދި މަދީނާތަކަށް ޖަމާކުރާ (ސިފައިން) ފޮނުއްވާ (سِحر ވެރިން) އެއްކުރައްވާށެވެ!

(١١٢) އޭރުން މަދީނާތަކުންގެ އަރިހަށް سِحر ދަންނަ ކޮންމެ سِحر ވެރިޔަކާއިގެން އެމީހުން އަންނާނެއެވެ. (ދެން فرعون އެކިރަށްރަށަށް ސިފައިން ފޮނުއްވައި سِحر ވެރިން ޖަމާކުރެއްވިއެވެ.)

(١١٣) އަދި فرعون ގެ سِحر ވެރިންތައް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އަދި އެމީހުން فرعون އަށް ދަންނަވި އެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ގަދަވެއްޖެކަމަށް ވަންޏާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޮޑު އުޖޫރައެއް އޮންނަންވާނެއެވެ.

(١١٤) فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. އާއެކޭ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ އަހުރެންގެގާތް މީހުންކަމުގައި ވާނޭ މީހުންނެވެ. އެންމެ ކުރިއަރާވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا۟ ۖ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ سَحَرُوٓا۟ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَـٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَـٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوهُ فِى ٱلْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا۟ مِنْهَآ أَهْلَهَا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَـٰفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوا۟ يَـٰمُوسَىٰٓ = އެމީހުން - އެބަހީ سِحر ވެރިން - ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ!. ۞ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ = އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު (އަސާތަށް) އެއްލަވާށެވެ!۞ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ = އަދި އެއްލާމީހުންނަކީ އަޅުގަނޑުމެންވާށެވެ.۞ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ = އަޅުގަނޑުމެން ވީމާ އެއްލާލުންކަމުގައި.۞ قَالَ أَلْقُوا۟ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ! ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ!۞ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ = ދެން އެމީހުން (އެމީހުންގެ سِحر ގެ ތަކެތި) އެއްލިހިނދުން.۞ سَحَرُوٓا۟ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ލޯތަކަށް سِحر ހެދިއްޖެއެވެ. (ލޯތައް ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.) ۞ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ = އަދި އެމީހުން ބިރުގަންނަވައިލިއެވެ.۞ وَجَآءُو = އަދި އެމީހުން އައީ. (އެމީހުން ގެނައީ)۞ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ سِحرއަކާއެވެ.۞ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ عصا ކޮޅު އެއްލަވާށެވެ! / ۞. فَإِذَا هِىَ = އެހައިރުން ތިޔަ - (އެބަހީ: އަސާތަށް އެއްލެވުމުން ދެން ތިޔަ)۞ تَلْقَفُ = ގިރުވަލައެވެ. ކައެވެ.۞ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން ދޮގުން ހަދާހަދާތަކެތި.۞ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ = حقّ قائم ވެއްޖެއެވެ. / حقّ ހާމަވެ ހާމަވެއްޖެއެވެ.۞ وَبَطَلَ = އަދި باطِل ވެގެން ނެތިގޮސްއްޖެއެވެ.۞ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވިކަންތައްތައް.۞ فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ = ތަން އެމީހުން (އެބަހީ: سحر ވެރިން) އެތާ ބަލިވެއްޖެއެވެ. ބަލިވެއްޖެއެވެ.۞ وَٱنقَلَبُوا۟ = އަދި އެމީހުން އެނބުރިހިނގައްޖެއެވެ.۞ صَـٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ = ދަށްވެ ދަރަވެގެންވާ حال ހިނގާފައިވާގޮތުން.۞ وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَـٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾ = އަދި سحر ވެރިން سجد ކުރާ حال ވެއްޓިވެއްޖެއެވެ.۞ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އަދި އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ.۞ بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް.۞ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ = އެއީ موسى އާއި هارون ގެ رَبّ އެވެ.۞ قَالَ فِرْعَوْنُ = فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. ءَامَنتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އޭނާ ތެދުކުރިންހެއްޔެވެ؟ / އޭނާއަށް إيمان ވީހެއްޔެވެ؟ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ = އަހުރެން ކަލޭމެނަށް ހުއްދަދިނުމުގެކުރިން / إذن ދިނުމުގެކުރިން. ۞ إِنَّ هَـٰذَا لَمَكْرٌ = މިއީ ހަމަކަށަވަރުން މަކަރެކެވެ.۞ مَّكَرْتُمُوهُ

فِي ٱلْمَدِينَةِ = އުމަވާތު ކަލޭމެން ތެރެވެއްޖެއިރު ⊛ لِتُخْرِجُوا مِنْهَآ = އެތަނުން ނެރުމަށްޓަކައި ⊛ أَهْلَهَا = އެތަނުގެ أهل ވެރިން ⊛ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ދެނެގަންނާނެއެވެ ⊛ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ކަނޑާލާނަމެވެ! ⊛ وَأَرْجُلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތަކާއި ⊛ مِّنْ خِلَافٍ = ތަފާތުކޮށް (ކަނާތާ ވާތްފައި....) ⊛ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން صَلِيب އަށް ލާނަމެވެ ⊛ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ = (ކަލޭމެން) އެންމެން ⊛

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٥) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެބަހީ سِحر ވެރިން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަ) އެއްލަވާށެވެ! އަހަރެމެން ނުވަތަ އަހަރެމެން ފުރަތަމަ އެއްލާ މީހުން ކަމުގައި ވާނީއެވެ.

(١١٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ سِحر ގެ ކަންތައް ميدان އަށް އެއްލާށެވެ! (سِحر ހަދާށެވެ!) ދެން ހަދާ އެމީހުންގެ (سِحر ގެ ވަސީލަތްތަކާއި ދަނޑިވަޅުތަކާއި) އެއްލާލިހިނދުން/ އެކަމުގެ ميدان އަށް ބަލައިލިމީހުންގެ ލޮލުގައި ޚިޔާލު ޖެހޭ ފަދަ سِحر ހެދިއްޖެއެވެ. ޚިޔާލުގެ ގޮތުން ބަލާލިއިރު ހިނގާ އެއްޗެހި ފަދައެވެ. (އެދަނޑިވަޅުތަކާއި ވަސީލަތްތަކަކީ ދިރުންހުރި ތަކެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި حركاة ކުރަމުން ދުވާކަހަލަ ވިއެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ މިކަންތައްތަކުން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދައިލިއެވެ. އެމީހުން އެހެނީ، ހަމަ ބޮޑުވެގެންވާ سِحر އެކެވެ.

(١١٧) އަދި މިހަނދުވަރުވެރިކަމުގެ موسى (عليه السّلام) އަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތަ އެއްލަވާށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާތަ އެއްލެވިއެވެ.) އެހައިރުން އެމީހުން އެބަހީ سِحر ވެރިން އެއްލި އެއްޗެހިތަކުގެ ހުރިހައި ކަމެއް ގޮތުން އެއްކޮށް ކާލިއެވެ. އެބަހީ موسى ގެފާނުގެ އަސާތަ ބޮޑު ހަރުފަ ބޮޑުވެ އެމީހުން سِحر ވެރިންގެ سِحر ކައި ދިރުވައި ނިންމާލިއެވެ.

(١١٨) އަދި حقّ ސާބިތުވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. އަދި އެ سِحر ވެރިން ހެދިކަމެއް باطل ވިއެވެ.

(١١٩) އެހިނދު سِحر ވެރިން ދެރަވެ ބަލިވެއްޖެއެވެ. އަދި ނިކަމެތިވެގެންވާ حال އެއްގައި ހިނގައްޖެއެވެ.

(١٢٠) އަދި އެންމެހައި سِحر ވެރިން سجدة އަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.

(١٢١) އަދި އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.

(١٢٢) އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ވެރި رَبّ އެވެ.

(١٢٣) (سِحر ވެރިންނަށް) فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެން ކަލޭމެނަށް ހުއްދަ ދިނުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެން އޭނާއަށް އީމާންވީހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ތެދުކޮށްފިހެއްޔެވެ. މިއީ ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގައި ހަދައިގަތް ބޮޑު ގަޔާވާކަމެކެވެ. އެއީ މިރަށުގެ أهل ވެރިން މިރަށުން ނެރުމަށްޓަކައެވެ. ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް (މިކަމުގެ ނިމުމެއް) އެނގިދާނެއެވެ.

(١٢٤) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ތަފާތުކޮށް ކަނޑާލާނަމެވެ (ކަނާތާ ވާތްފައިވާގޮތަށް) އަހަރެން ކަނޑާލާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެންމެން صليب އަށް ލާނަމެވެ.

قَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِـَٔايَـٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا ۚ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَـٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوٓا۟ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا وَمِنۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް. ❁ مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ = އެނބުރި ދާނޭ ބަޔެކެވެ. ❁ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ = ކަލޭގެ އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ބަދަލު ނުހިފަމުއެވެ. ❁ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާންވީކަމުން މެނުވީ. ❁ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ لَمَّا جَآءَتْنَا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އެ އާޔަތްތައް އައިއިރުން. ❁ رَبَّنَآ = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ ގެ! ❁ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا = އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިތުރުކުރައްވާނދޭވެ! ❁ وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ކިޔަމަންތެރިބަޔަކުކަމުގައިވާ حال އަޅަމެން މަރުވަންނަވާނދޭވެ! ❁ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ = އަދި ބޮޑެތިންގެމީހުން ބުނެއެވެ. (فرعون އާ مخاطب ކޮށް ދެންނެވިއެވެ.) ❁ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ޤައުމުގެ ❁ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ = موسى އާއި އަދި އޭނާގެ މީހުން މަނިކުފާނު ދޫކޮށްލައްވަނީތޯއެވެ؟ ❁ لِيُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް. ❁ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ = އަދި މަނިކުފާނާއި މަނިކުފާނުގެ إله ން އާއި ދުރުކޮށް. ❁ قَالَ = އޭނާ يعني: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ = ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން އެމީހުންގެ ފިރިހެން ދަރިންތައް މަރާލާނީމެވެ. ❁ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ = އަދި އަހުރެމެން އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ދިރުވާނަމެވެ. (ނުމަރައި ދޫކޮށްލާނަމެވެ.) ❁ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މަތީގައި އަހުރެމެންނަވަނީ ވެއެވެ. ❁ قَـٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ = ގަދަފަދަކަމާ ބަލާރުކުރުމުގައި. ❁ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ = موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ން ވާގިއެދޭށެވެ! ❁ وَٱصْبِرُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންވަނީ مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވާ الله އަށެވެ. ❁ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރައްވާ އަޅަކަށް އޭނާ ވާރުތަވެރިކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ = އަދި ފަހުކޮޅުގެ ރަނގަޅުކަން ލިބިގެންވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ. ❁ قَالُوٓا۟ أُوذِينَا = موسى (عليه السّلام) އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނަކީ

އުނދަގޫކުރެވުނެވެ. އުނދަގޫކުރެވިއްޖެއެވެ. އެބަހީ އަހުރެމެންގެ ދަރިންތައް މަރަނީއެވެ.☸ مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا = ކަލޭގާތަށް އަހުރެމެންނާގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން.☸ وَمِنۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا = އަދި ކަލޭގާތަށް (رسول ކަމުގައިވެ ވަޑައިގަތުމުގެ ފަހުންވެސް.☸ قَالَ =އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.☸ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ = ކަލޭމެން ربّ ކަލޭމެން عدوّ ހަލާކު ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ.☸ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އެމީހުންގެ ބިމުގައި) خليفة ވެރިކުރެއްވުމާއި.☸ فَيَنظُرَ = ދެން އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނަވާ ގޮތެވެ.☸ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ = ކަލޭމެން عمل ކުރަނީ ކިހިނެއްކަން.☸

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٥) އެ سِحر ވެރިން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް އެނބުރިގެންދާ ބައެކެވެ.

(١٢٦) އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ އާޔަތްތައް އަހުރެމެންނަށް އައުމުން އެއަށް އީމާންވީކަމުން ކަލޭ އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފާ އަދި އަހުރެމެންނަށް عقوبة ދޭނަކަށްވުމަކީ ނޫނެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިންތިހާކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال އަހުރެމެން މަރުވަންނަވާނދޭވެ!

(١٢٧) އަދި فرعون ގެ ބޮޑެތިމީހުން (فرعون އަށް) ދެންނެވިއެވެ. موسى އާއި އަދި އޭނާގެމީހުން، މަނިކުފާނާ މަނިކުފާނުންގެ އިލާހުންތައް ދޫކޮށް ބިމުގައި ފަސާދަކުރަން އެމީހުން ހަމަ ދޫކޮށްލައްވަނީތޯއެވެ؟ فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. ނިކަންހުރެ އަހުރެމެން އެމީހުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މަރާނަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ދޫކޮށްލާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުހިންގާ ގަދަބާރުވެރިންނެވެ.

(١٢٨) موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.بنى إسْرائيل އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ން މަދަދު އެދޭށެވެ! އަދި ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބިމަކީ الله އަށް خاصّ ވީ مِلْكُ ވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް އެބިން އެކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ފަހުކޮޅުގައި ރަނގަޅުގޮތް ލިބެންވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

(١٢٩) އެމީހުން – އެބަހީ بنى إسْرائيل - (موسى عليه السّلام) އަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިންވެސް އަހުރެމެންނަށް އުނދަގޫތައް ޖެހިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންގެ ދަރިންތައް އެމީހުން މަރަނީއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގާތަށް رسول ކަމުގައި ވަޑައިގެންނެވީމާވެސް އަހުރެމެންނަށް އުނދަގޫތައް ޖެހިއްޖެއެވެ. (ދަރިންތައް މަރަނީއެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިޔާ އެބަހީ فرعون ހަލާކުކުރެއްވުން އެދެވެއެވެ. أمّيد ކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (އެމީހުން އުޅުނުބިމުގައި) ކަލޭމެން خليفة ވެރިކުރެއްވުން އެދެވެއެވެ. ދެން އާދެ ކަލޭމެން عمل ކުރާގޮތް އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.

وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ قَالُوا۟ لَنَا هَٰذِهِۦ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا۟ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ ۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا۟ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ ٱلرِّجْزُ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ ۖ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلرِّجْزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَخَذْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ (އިމްތިހާން ކުރެއްވީމެވެ.)۞ ءَالَ فِرْعَوْنَ = فرعون އާއި އޭނާގެ تبع ވެރިން.۞ بِٱلسِّنِينَ = ހަރުގަޑުކަން ޖައްސަވައިގެން.۞ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާތަކާއި ގަހުގެ އާމްދަނީ މަދުކުރައްވައިގެންނެވެ.۞ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ = އެމީހުން وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށް.۞ فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ = އަދި އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ (صحّة އާއި މުއްސަނދިކަމާއި ފަސޭހަކަން އަތުވެއްޖެއްޔާ)۞ قَالُوا۟ لَنَا هَٰذِهِۦ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިކަމަކީ އަހަރެމެންނަށް ލިބެންޖެހޭ ކަމެކެވެ.۞ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިގޮތެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (ބަލިމަޑުކަމާއި / ފަގީރުކަމާއި / ނިކަމެތިކަމާއި ފަދަ ކަންތައް)۞ يَطَّيَّرُوا۟ بِمُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) ގެ ސަބަބުން ކަމުގައި ދެކެއެވެ.۞ وَمَن مَّعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ مؤمن ންގެއާއި.۞ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ = ދަންނާށެވެ! އެމީހުންގެ އެ ސަބަބުކަމުގައިވެނީ.۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ގައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ حضرة ން އަންނަ ކަންތައްތަކެވެ.) ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަ އެމީހުންނަކީ ނުދަންނަ قوم އެކެވެ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ = އެމީހުންނަކީ ނޭނގޭ ބަޔެކެވެ.۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ فرعون ގެމީހުން ބުނެއެވެ.)۞ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ = (އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް ކޮންމެ معجزة އެއް ގެނެސްދިނަސް.۞ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا = ކަލޭގެފާނު އެއިން އަހަރެމެންނަށް سحر ޖެއްސުން.۞ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނެ ބަޔަކު އަހަރެމެން ނުވާމެވެ.۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މަތިން ފޮނުއްވީމެވެ.۞ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ = طُوفَان އާއި ގޮއްވާނުކިޔާ.۞ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ = އަދި އުކުނާއި

ބަލާށެވެ.۞ وَٱلدَّمَ = އަދި ލޭއާއި.۞ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ = ވިދާ بيان ވެ ފާޑުފާޑުގެންވާ دليل ތަކެއް. مُعْجِزَة ތަކެއް.۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކިބުރުވެރިވިއެވެ. ބޮޑާވިއެވެ.۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވިއެވެ.۞ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ = ނުބައި ނުލަފާ ބަދުކާރުވެރި - ބޮޑެތިކުށްކުރާ ބަދުކާރުވެރި.۞ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އައިސްވެއްޖެ ހިނދު.۞ ٱلرِّجْزُ = އާ عذاب / އުނދަގޫތަކާއި مصيبة އެއް.۞ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ موسى އެވެ.۞ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ.۞ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ = ކަލޭގެފާނަށްވާ / ކަލޭގެފާނާ عهد ކުރެއްވި نبى ކަމުގެ މާތްކަމުން.۞ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ފިލުވައިދެއްވައިފިއްޔާ.۞ ٱلرِّجْزَ عذاب / ކާޓު. / އާ مصيبة ۞. لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާހުށީމެވެ. / ކަލޭގެފާނު ތެދުކުރާހުށީމެވެ.۞ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ފޮނުވާހުށީމެވެ.۞ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ = ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުން.۞ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ = ދުރުކުރީމާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ފިލުވައިދެއްވީމާ.۞ ٱلرِّجْزَ = عذاب / ކާޓު / مصيبة .۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ = ވަކި މުއްދަތަކަށް.۞ هُم بَٰلِغُوهُ = އެމުއްދަތަކަށް އެމީހުން ފޯރާނެ. (އެއީ ކަނޑުގައި غرق ވުމެވެ.)۞ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ = އެހައިރުން އެމީހުން އެ عهد ފުނޑައިލައި އުވައިލައިފިއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަސްތޮރާއި ގަހުގަނޑު ގަދަކުރުވުމުންނާއި (މިތަނަ މިތަނަ ކަންކަމުން) ފިރުޢައުނުގެ ރަސްކަލާނގެ فرعون އާއި އޭނާގެ تَبَعَ ވެރިން ހިފެހެއްޓީމެވެ. (ބަލާށ ކުރެއްވިއެވެ.) އެއީ އެމީހުން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަތުމަށެވެ.

(١٣١) ފަހެ އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު ހެޔޮކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ (އާބާދީ ފިރުޢައުނު މީހުންނަށް ލިބޭގޮތަށް - ނުވަތަ ފަސޭހަކަމެއް - ނުވަތަ صحّة ގެ ރަނގަޅުކަން ލިބިއްޖެއްޔާ) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއަކީއްޔާ އަހަރެމެންނަށް ލިބެންވާނެ ކަމެކެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިކޮށް ލިބިއްޖެއްޔާ (ބަލިކޮށް / ތަދުކޮށް / ހާލުގައި ޖެހުނު ކަމެއް) ލިބިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) އެކަންތަކަކީ موسى ގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ تَبَعَ ވެރިންގެ ސަބަބުން ވާކަމެކެވެ. ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް އެޖެހުނު ސަބަބަކީ الله ގެ حضرة ން އަންނަ ކަމެކެވެ. (އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حكمة ފުޅު

ސިޔާކުރާގޮތުން އަންނަ ކަންކަމެވެ. موسى ގެފާނުންގެ ފަރާތުން ޖެހުނު ކަންތައްތަކެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަން ނޭނގެއެވެ.

(١٣٢) އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ فرعون ގެ تبع ވެރިން ބުންޏެވެ. އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އާޔަތަކުން ނުވަތަ އެއްޗަކުން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް سحر ޖެއްސުމަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެގާތަށް ކޮންމެފަދަ معجزة އެއް ގެނައިނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންނީ ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(١٣٣) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (عبرة حاصل ކުރުމަށް) طوفان އާއި ޖަރާދުފަނިތަކާ އުކުޑާއި – ބޮޅާއި އަދި ލޭއި ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތަކެކެވެ. معجزة ތަކެކެވެ. ފަހެ އެމީހުން އުޅުގާނަކަށް ފުރިހަމަވެގެން ބޮޑާވީއެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ނުބައިބަޔަކަށް ކަމުގައިވެއެވެ. ބޮޑެތި ފާފަވެރިތަ ކަމުގައިވެއެވެ.

• ދެންނެވެ. فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ކަމުގައިވާ قبطي ންނަށް الله تعالى އެތައްބާވަތެއްގެ މުސީބަތާއި ބަލާއެއް ޖެއްސެވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ موسى عليه السّلام ގެ رسول ކަން ތެދުކޮށް قبول ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އޭގެ އެއްކަމަކީ (1) طوفان އެވެ. އެއީ ވާރޭވެހުމުގެ طوفان އެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ދަނޑުބިމާއި ހަރާކާވެ ބޮޑު مصيبة އަކަށްވެގެންދިޔުމުން موسى ގެފާނަށް އެމީހުން ދެންނެވީ، އޭ موسى އެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން މިކަން ފިލުވައިދެއްވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދަންނަވާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން މިކަން ފިލުވައިދެއްވައިފިނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި بَنِى إسرائيل ފޮނުއްވައިދޭނަމެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު الله އަށް دعاء ކުރެއްވުމުން އެކަން ފިލުވައިދެއްވިއެވެ. ހަމަ އެކަން ފިލުވައިލެއްވީ ލުއިކަންދެއްވުމުން އެމީހުންކުރި وعد އުވައިލިއެވެ. އީމާންވެސްނުވެއްޖެއެވެ. އަދި موسى ގެފާނު އަރިހަށް بَنِى إسرائيل ފޮނުއްވިއްޔެއްވެސް ނުދިނެވެ. އަދި ނުކިޔަމަންތެރިކަން އިސްކުރިއެވެ. (2) ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވީ ޖަރާދުފަނީގެ لشكر އެވެ. އެތުރުވުމުން އައިސް އެމީހުންގެ ދަނޑުބިމާއި ކާއި ފޮނިގަސްތަކެއްވެސް ކައިހަދައިން ފަނާކުރިއެވެ. މި مصيبة ކުރީގެ مصيبة އަށްވުރެ މާބޮޑުވެއްޖެއެވެ. މިފަހަރުވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިގެން ކުރީގެ شرط ތަކުގެ މައްޗަށް އެކަން ފިލުވައިދެއްވިއެވެ. ދެންވެސް عهد އުވައިލިއެވެ. (3) ދެން ފޮނުއްވީ އުކުނުގެ لشكر އެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ނިދިނުލިއްބުނެވެ. ކާތީ ނުނިދައިލިބޭގޮތް އުކުން ނުގެއްލެވެ. ކަނޑިގެއިންވެސް އެބައިވަރުތަކެވެ. މި مصيبة ބޮޑުވެގެން އަލުންވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިގެން އީމާންވުމުގެ شرط ގެމަތީގައި އަދި بَنِى إسرائيل ފޮނުވައިދިނުމުގެ شرط ގެމައްޗަށް އެކަން ފިލުވައިދެއްވިއެވެ. އަލުންވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައި އުވާލައި ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންދިޔައެވެ. ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވީ (4) ބޮޅުގެ مصيبة އެވެ. އެތަކެތީގެ އުނދަގޫތަކަށްގެން ދިރިޔަކަށް މީހާ އިށީނއިރު ކޮންބުރިގަޔަށްވެސް ބޮއްޕެކެވެ. ބަޔަކު ބޮނދަ އަނގަފުޅުވައިލާއިރު އަނގައިޖެހުނަސް ބޮޅެކެވެ. ކާއިރު ތަށްޓަށް ބޮޅެކެވެ. މިކަމުގެ އުނދަގޫ ބޮޑުވެގެން އަލުންވެސް موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައި އެކަލޭގެފާނު الله އަށް دعاء ކުރެއްވުމުން އެކަން

ފިލުވައިދެންދިޔައީއެވެ. އެއީވެސް ކުރިން ހުރަހަކާ ދެ شرط ގެ މައްޗަށެވެ. މިފަހަރުވެސް ހުވައި އުވާލާ ނުކުތުމަށްޓަކައިވެސްމެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮނުއްވީ (5) ތާގެ ބަލާވެރިކަމްތަކެވެ. އެމީހުން ބޮޑުނަކަތްވެސް ހުންނަނީ ފެށެވެ. ވައުޓަކާއި ކުރުވަކަމުގައި ފެށެވެ. ބައެއް ރިވާތްތަކުގައިވާގޮތުން ސިފައާކުރުވެސް ފެނަށް ވިއެވެ. ކަންމިއަދަސް މިކަން ބޮޑުވެގެންވެސް موسى ގެ ކާރަށް ދަންނަވައިގެން އެކަލޭގެފާނު دعاء ކުރުއްވުމުން އެކަން ފިލުވައިދިނީއެވެ. ކަންމިހެން ހަރުގަނޑުވެސް އިމާންވުމާއި بَنِى إسرائيل موسى عليه السّلام ގާއިމުކު ފޮނުއްވުމުގެ شرط ގެ މަތީންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަމުގެ ހަމަ ފިލުވައިދެއްވުމުން އެމީހުން ހުވައި އުވައިލީއެވެ. ދޮގުހަދައިލީއެވެ.

ފަހު އިސްލާމީ ކަންތައްތަކަށް އިސްތަޤްލާހިވާފައި އެވަނީ އެއީ ބައްޗަކު ފަހުރުވެދާއަށް معجزة ތަކެއްކަމަށެވެ. ދެންފަހު އެމީހުން ބޮޑާއި ކިބުރުވެރިވީއެވެ. އެމީހުންނީ ނުބައި ނުލަބާ ބަދުކަލާމުގައެވެ. مجرمُ ނަކަލުގައެވެ.

(١٣٤) އެމީހުންނަށް عذاب ހަމަޖެހުނުހިނދުން - އެބަހީ ކުރިން بيان ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުން ކަމެއް ހަމަ ދިމާވުމުން އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދަންނަވައެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނާމާ عَهْد ގާއިމުކު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ. އަހުރެމެންގެ ކިބައިން މިކަން ފިލުވައި ދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާހުށީމެވެ. އަދި بَنِى إسرائيل ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ފޮނުވައިދޭހުށީމެވެ.

(١٣٥) ދެންފަހު އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ مدّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ނަގައިގަތް كشف ކުރެއްވުމުން، އަދައިގެން އެމީހުން އެމީހުންގެ وعد އުވާލައިފީއެވެ. (އެކަންތައްތައް އެމީހުންގެ ޢާދައަކަށް ހަދާލައިފީއެވެ.)

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُوا۟ ۖ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

މުފްރަދާތު

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ދެންފަހެ މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވީމެވެ. ❁ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ = ދެންފަހެ މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْيَمِّ = ކަނޑުގައި. ❁ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = މިވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވީއެވެ. ❁ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ = އެ އާޔަތްތަކުން غافل ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ وَأَوْرَثْنَا = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ = ދެރަކުރެވި ނިކަމެތިކުރެވިގެންވާ ބަޔަކަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا = ބިމުގެ مشرق ތަކާއި އެބިމުގެ مغرب ތައް. (އެބަހީ: بيت الْمَقْدِس ގެ ބިމާއި فَلَسْطِيْنُ ގެ ބިމެވެ.) ❁ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = އެއީ މިވެރިރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ލެއްވީބިމެވެ. ❁ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ كلمة ފުރިހަމަވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ ٱلْحُسْنَىٰ = ރަނގަޅުވެގެންވާ. ❁ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بنى إسرائيل ގެމައްޗަށް. ❁ بِمَا صَبَرُوا۟ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَدَمَّرْنَا = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށް ބިންގަނޑުކޮށްލެއްވީމެވެ. ❁ مَا كَانَ يَصْنَعُ = ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތައް. ❁ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ = فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެމީހުން. ❁ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾ = އަދި އެމީހުން ހަދަމުންދިޔަ އިމާރާތްތައް. (ބާޣީ ބިމި ގަސްދެވެ ފުރަތަމަ ވަރިގަނޑުތަކާއި) ❁ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل އަށް ކަނޑު ހުރަސްކޮށްދެއްވީމެވެ. (ހުރަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.) ❁ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ = ދެން އެމީހުން ބައްދަލުވީ ގައުމަކާ އައެވެ. ❁ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ = އެމީހުން ބުދުތަކަކަށް އަޅުކަންކުރާ. ❁ لَّهُمْ = އެމީހުންނަށްވާ. قَالُوا۟ يَٰمُوسَى = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. (އެބަހީ: بَنُو إسرائيل ދަންނަވައެވެ.) ޔާ موسى އެވެ! ❁ ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا = އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް إله އެއް (ބުދެއް) ހަދައިދެއްވާށެވެ! ❁ كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ = އެމީހުންނަށްވެސް إله ތަކެއް ވާފަދައިން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭފުޅުންނަކީ ޗޯރިވެ ބަޔެކެވެ.۞ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ. (އެބަހީ: ބުދަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނަކީ)۞ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ = އެމީހުން އުޅޭ ކަންތައް ހަލާކުވެގެންވާ ބައެކެވެ.۞ وَبَٰطِلٌ = އަދި باطل ވެގެންވެއެވެ.۞ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ = އެމީހުން އުޅެމުންދިޔަކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) ދެން އެމީހުން މާތްރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފާވައި ކަނޑުގައި އެމީހުން غرق ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންނީ އާޔަތްތަކަށް غافل ވެގެންވި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٣٧) އަދި ދެރަވެ ނިކަމެތިކޮށްވެގެންވާ މިސްކީނުންނަށް (އެބަހީ: فرعون ގެ އަޅުވެތިކަމުގެ ދަށުގައި ނިކަމެތިކޮށްވެފައިވި بنى إسرائيل މީހުންނަށް) މާތްރަސްކަލާނގެ ބިމުގެ مشرق ތަކާއި مغربُ ތައް ވާރުތަކޮށް ދެއްވިއެވެ. (ބިންވެސް އެއީ بَيْتُ المَقْدِس އާއި فَلَسْطِيْنُ ގެ ބިންކަމުގައެވެ. والله أعلم) އެބިމަށް މާތްރަސްކަލާނގެ އާލާނގައި بركاة ލެއްވި ތަނެވެ. އަދި بنى إسرائيل ގެގައުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބަސްފުޅު – (ޙަސަނަތު ބަސްފުޅު) ފުރިހަމަވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެބަސްފުޅުގައި وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُواْ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ މިއެވެ.) (سورة القصص: ٥-٦) އެމަންޒިލްވެސް ބައްދަވައި ލެއްވާދެވެ.) އެމީހުންނަށް އެފަދަ نعمة އެއް އެދުރުމީ އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެ މީހުން ކުރަމުން ގެންދިޔަ ކަންތައްތައް އަދި އެމީހުން ހަދާކުރަމުންދިޔަ އިމާރާތް ގަސްގަހާ ބިނާތައް ތަނަގެދޭ އެތަނެވެ މާތްރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.

(١٣٨) އަދި بنى إسرائيل އަށް މާތްރަސްކަލާނގެ ކަނޑު ކަޅެއްތޮޅުކޮށްދެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބުދުތަކަކަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު ކައިރިއަށް (އެދަތުރުމަތީގައި) ދާންޖެހުނީއެވެ. އަދި އެމީހުން ޔަޢުނީ: بنى إسرائيل ގެ މީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. އެމީހުންނަށް إله އެއް ހަމައެފަދަ ޙަރައިން (އަޅުކަންކުރުމަށް ބުދުތަކެއް) އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް إله އެއް (ބުދެއް) ލައްވައިދެއްވާށެވެ! موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ހަމަ جاهل ބައެކެވެ. ތަންދޮރު ނޭނގޭ ބައެކެވެ.

(١٣٩) ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންތަކަކީ (އެބަހީ: އުޅުދަނު އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަކީ) އެމީހުން އުޅޭ ކަންތައް الله تعالى ހަލާކުކުރައްވާ فاسد ކުރައްވާނެ ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތައް باطل ވެގެންވާ ބައެކެވެ.

قَالَ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۖ يُقَتِّلُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ ۞ وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِى فِى قَوْمِى وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ أَرِنِىٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِى وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِى ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبْحَٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

ލަފްޒީމާނަ

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި إله އަކަށް އަޅުކަން ހޯދަންވީ.❁ وَهُوَ فَضَّلَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ = (އެޒަމާނުގެ) އެންމެހައި ބަޔަކަށްވުރެ.❁ އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.

وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!)❁ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ އާއިލާގެ ބައިމީހުން.❁ يَسُومُونَكُمْ = އުފުލުން ކަލޭމެންނަށް ގަދަކަމުން / ނުބައިކޮށްދިނުމީ.❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުގެ / ނުބައި عذاب ގެ.❁ يُقَتِّلُونَ أَبْنَآءَكُمْ = އުފުލުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރައި.❁ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ = އަދި އުފުލުން ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ދޫކޮށްލައި ދިރިހުރި.❁ وَفِى ذَٰلِكُم = އަދި އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ.❁ بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ ބޮޑުއެއް. / އިމްތިޙާނެއް.❁ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ.❁ وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ = އަދި މިޢަންސަރަސްކަލާގެ موسى عليه السّلام އަށް وعد ކުރެއްވީމެވެ.❁ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً = ތިރީސް ރޭ (އެއީ އެކަލޭގެފާނު مُنَاجا ކުރުމަށްވާގޮތަށް.)❁ وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ = އަދި މިޢަންސަރަސްކަލާގެ އެއީތަށް (ދިހަ) ރޭގެ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވީމެވެ.❁ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ مِيْقَات ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ.❁ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً = ސާޅީސް ރެއަށް.❁ وَقَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.❁ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام އަށް.❁ ٱخْلُفْنِى فِى قَوْمِى = ފަހެ އަހުރެންގެ قوم ގެ ތެރޭގައި އަހުރެން (خليفة އަކަށް) ހުންނަވާށެވެ! ❁ وَأَصْلِحْ = އަދި ކަންތައް إصْلَاحُ ކުރައްވާށެވެ1 ❁ وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި تبع ވެ ތަބާވެ ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ = ފަސާދަވެރިންގެ މަގަށް.❁ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ = ފަހެ ވަޑައިގަތުމުން موسى (عليه السّلام) ވަޑައިގެންނެވިހިނދު.❁ لِمِيقَٰتِنَا = އަހުރެމެންގެ ميقات އަށް. (وعد ކުރެއްވި وقت އާއި ތަނަށް)❁ وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެކަލޭގެފާނާ ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވިއެވެ.❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ!❁ أَرِنِىٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ = ދެއްކެވުމަށް އިބަރަސްކަލާގެއަށް ބަލައިލެވޭތޯ ދައްކަވާށެވެ! ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.❁ لَن تَرَىٰنِى = ކަލޭގެފާނަށް މިޢަންސަރަސްކަލާގެ ނުފެނޭނެއެވެ. / ނުދެކޭނެއެވެ.❁ وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ފަރުބަދައަށް ބައްލަވާށެވެ.! ❁ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ = ފަހެ ހަމަ އޭގެ

ތަންގައި قرار ވެ ހުރެވިއްޖެއްޔާ.۞ فَسَوْفَ تَرٰنِي = ދެން ނިކަންހުރެ ބޫރުން ކަލޭގެފާނަށް މިމަންނަސްކަލާނގެ ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.۞ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُۥ = ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ تَجَلِّي ވެވޮޑިގެންނެވިއިރުން. (جلال ވަންތަ ނޫރުގެ އަލިކޮށްދެއްވިއިރުން)۞ لِلْجَبَلِ = ފަރުބަދައަށް. جَعَلَهُۥ دَكًّا = އެއީ ކުދިކުދިވެގެންދާގޮތަށް އެއްކަހަލަކަށްވެއްޖެއެވެ. (ކުދިކުދިވެފައްޖެއެވެ.)۞ وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا = އަދި موسى عليه السّلام ހޭފުޅުނެތިގެން ވެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ.۞ فَلَمَّآ أَفَاقَ = ދެން އެކަލޭގެފާނަށް ހޭވެރިކަން އައިއިރުން.۞ قَالَ سُبْحَٰنَكَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އިބަރާސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! تُبْتُ إِلَيْكَ = މިއަދު އިބަރާސްކަލާނގެއަށް توبة ވެއްޖައީމެވެ.۞ وَأَنَا۠ އަދި މިއަދު މިއީ.۞ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾ = އެންމެފުރަތަމަ އީމާންވީ މީހާއެވެ. (بنى إسرائيل ގެ އެންމެފުރަތަމަ مؤمن އެވެ.) ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٠) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. اللّٰه ނޫން އެހެން إله އެއް ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އަހުރެން އެދެންވީހެއްޔެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއީ (މިހާރުތިބި) އެންމެހާ ދުނިޔޭގެމީހުންނަށް ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(١٤١) ދެން فرعون ގެ آل ންގެ ނުބައިން މިމަންނަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވިނު (ނިކަން ހަނދާންކުރާށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންވާ عذاب ދެއްކަމެވެ. (އަދިވެސްމީހުން ކަލޭމެން ނިކަމެތިކުރިއެވެ.) އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރާލިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެންދަރިން ނުމަރާ ދޫކޮށްލިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ إمتحان ވެއެވެ.

(١٤٢) އަދި މިމަންނަސްކަލާނގެ (އާއި مناجا ދެންނެވުމަށް) موسى (عليه السّلام) އާއި މިމަންނަސްކަލާނގެ ތިރީސްރޭގެ وعد ކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިމަންނަސްކަލާނގެ އެ مِيْعَاد އިތުރު ދިހަރޭ ބޭއްވައި ފުރިހަމަ ކުރެއްވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ އެ مِيْقَات ސާޅީސްރޭއަށް ފުރިހަމަވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނު أَخُ هارن عليه السّلام އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އަހުރެންގެ قوم ގައި އަހުރެން ދިއުމަށްފަހު خليفة އެއްގޮތުގައި ހުންނަވާށެވެ! އަދި ކަންތައް ކުރައްވައި إصلاح ކުރައްވާށެވެ! އަދި فاسد ކުރާ މީހުންގެ މަގާއި تبع ނުވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

(١٤٣) އަދި موسى عليه السّلام މިމަންނަސްކަލާނގެ مِيْقَات އަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން (އެބަހީ وعد ކުރެވިފައިވާ ވަގުތަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެކަލޭގެފާނަށް ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ! މިއަދު އިބަރާސްކަލާނގެއަށް ބަލާލެވުމަށް ހައްދަވައި ދެއްވާށެވެ! އެ نعمة ދެއްވާށެވެ! އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މިމަންނަސްކަލާނގެ ނުފެންނާނެއެވެ. (މިމަންނަސްކަލާނގެއަށް ބަލާލުމަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ފަރުބަދައަށް ބައްލަވާށެވެ! އޭގެތަނުގައި قرار ވެ ހުރެވިއްޖެއްޔާ ދެން ބޫރުން ކަލޭގެފާނަށް މިމަންނަސްކަލާނގެ ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ދެން ފަރުބަދައަށް އެކަލާނގެ تَجَلِّي ވެވޮޑިގެންނެވުން – (އެކަލާނގެ نور ދުށު އަލިކޮށްދެއްވިއިރުން) ފަރުބަދަ ކުދިކުދިވެފައްޖެއެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ހޭފުޅުނެތިގެން ވެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހޭފުޅުއެރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ!) އިބަރާސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! މިއަދު އިބަރާސްކަލާނގެއަށް توبة ވެއްޖައީމެވެ. މިއަދު (މި أمّة ގެ) އެންމެފުރަތަމަ އީމާންވީ މީހާއެވެ.

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٤٤ وَكَتَبۡنَا لَهُۥ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ فَخُذۡهَا بِقُوَّةٖ وَأۡمُرۡ قَوۡمَكَ يَأۡخُذُواْ بِأَحۡسَنِهَاۚ سَأُوْرِيكُمۡ دَارَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ١٤٥ سَأَصۡرِفُ عَنۡ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَإِن يَرَوۡاْ كُلَّ ءَايَةٖ لَّا يُؤۡمِنُواْ بِهَا وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ ٱلرُّشۡدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗا وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ ٱلۡغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗاۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُواْ عَنۡهَا غَٰفِلِينَ ١٤٦ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآءِ ٱلۡأٓخِرَةِ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡۚ هَلۡ يُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٤٧

ލުޣަތު

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތް خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެމައްޗަށް. ۞
بِرِسَٰلَٰتِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަން ދެއްވުމުން. ۞ وَبِكَلَٰمِي = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަސް وحي
ކުރެއްވުމުގެ ޒަރީޢާއިން. ۞ فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތަށްދެއްވި ތަކެތިގަނެހިއްޓަވާށެވެ!
وَكُن = އަދި ކަލޭގޮތް ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٤٤ = شكر ކުރާމީހުންގެތެރެއިން ۞
وَكَتَبۡنَا لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގޮތަށް ލިޔުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ۞ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ = ފިލާތަކުގައި.
مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް އަދި ކޮންމެކަމަކަށް وعظ އާއި نصيحة . ۞ وَتَفۡصِيلٗا = އަދި
تفصيل އެއްގެ ގޮތުން (حكم ތަކާއި بيان އެއްގެގޮތުން) ۞ لِّكُلِّ شَيۡءٖ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް / ކޮންމެކަމަކަށް. ۞
فَخُذۡهَا بِقُوَّةٖ = ފަހެ އޭގައި ބާރަށް ހިފަހައްޓަވާށެވެ! ۞ وَأۡمُرۡ قَوۡمَكَ = އަދި ކަލޭގޮތުގެ قوم އަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ!
يَأۡخُذُواْ بِأَحۡسَنِهَاۚ = އެމީހުން އޭގައިވާ އެންމެރަނގަޅު ގޮތްތަކަށް ހިފުމަށް. ۞ سَأُوْرِيكُمۡ = ނިކަންޏާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކަލޭގޮތުން ދައްކަވާނީމެވެ. ۞ دَارَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ١٤٥ = ނުބައިމީހުންގެ ގެ. فاسق ންގެ ގެދޮރު. (އެއީ ނަރަކައެވެ.) ۞
سَأَصۡرِفُ = ނިކަންޏާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބުރާލާނީމެވެ. ۞ عَنۡ ءَايَٰتِيَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން
(އާޔަތްތަކާއި ދުރަށް.) ۞ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވާމީހުން. ۞ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި. ۞ بِغَيۡرِ
ٱلۡحَقِّ = حقّ އަކާއި ނުލައި. ۞ وَإِن يَرَوۡاْ = އަދި އެމީހުން ދުށަސްވެސް / ފެނުނަސްވެސް. ۞ كُلَّ ءَايَةٖ =
ކޮންމެ دليل އެއް. / (އެއްކަލަކުން ހެކިކަމުގެ ކޮންމެ حجّة އެއް.) ۞ لَّا يُؤۡمِنُواْ بِهَا = އެމީހުން އެއަށް
އީމާންނުވާނެއެވެ. ޤަބޫލު ނުކުރާނެއެވެ. ۞ وَإِن يَرَوۡاْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ. (އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް) ۞
سَبِيلَ ٱلرُّشۡدِ = هداية ގެ މަގުތަކެވެ. ۞ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗا = އެމީހުން އެމަގެއް ނުހިފާނެއެވެ. (އެމީހުން
މަގެއްގެގޮތުން އެމަގެއް إختيار ނުކުރާނެއެވެ.) ۞ وَإِن يَرَوۡاْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ. ۞ سَبِيلَ ٱلۡغَيِّ =
މަގުފުރެދުމާ ހަލާކުގެ މަގު. ۞ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗا = މަގެއްގެގޮތުން އެމަގެއް ހިފާނެއެވެ. / إختيار
ކުރާނެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ. ۞ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުހަދައިފިއެވެ. ދޮގުހަދައިގެ
ސަބަބުންނެވެ. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ وَكَانُواْ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ عَنۡهَا

غَٰفِلِينَ (١٤٦) = އެއާއެއްޗެއްގަކަށް غافل ވެގެންވާބަޔަކު ކަމުގައި. وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا = އަދި ދޮގުކުރި މީސްތަކުން. بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. وَلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة އާއި ބައްދަލުވުންވެސް ކަމުގައި. حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ. هَلْ يُجْزَوْنَ = އެމީހުންނަށް ޖަޒާ ދެވޭނީތޯއެވެ؟ / އެމީހުންނަށް ޖަޒާ ނުދެވޭނެއެވެ. إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤٧) = އެމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން މެނުވީ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٤) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى (عليه السّلام) އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަން ދެއްވުމުންނާއި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވުމުގެ ދަރަޖައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި ތަކެތި ގަދަހެން ހިއްޕަވާށެވެ! އޭގައިވާގޮތަށް ޢަމަލު ކުރައްވާށެވެ! އަދި شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

(١٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ލިޔުއްވީމެވެ (دين ގެ ކަންތައްތަކުގައި އަދި ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުގައި بَنُو إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ބޭނުންވާ) ކޮންމެކަމެއްގެ އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ مَوْعِظَة ލިޔުއްވީމެވެ. އެބަހީ އެކަލާނގެ وعظ އާއި نصيحة އާއި ހަލާލާއި ހަރާމް ކަންކަން – ލިޔުއްވީމެވެ. އަދި الله ގެ أمر ތަކާއި ނަހީގެ تفصيل بيان ކޮންމެއްޗެއް ލިޔުއްވީމެވެ. ފަހެ (އޭ موسى عليه السّلام އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެ ލިޔުއްވިތަކެތި ގަދަހެން ހިއްޕަވާށެވެ! އަދި އޭގައިވާ ރަނގަޅު ކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ހުކުމް ކުރައްވާ ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ! فاسق ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ގޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާނަމެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާނަމެވެ. (آخرة ގައި އެމީހުންގެ ޖާގަ ދައްކަވާނަމެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.)

(١٤٦) އަދި އެއްވެސް حقّ އެއްނުވެ ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެގަންނަމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ދުރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަނބުރާލައްވާހުށީމެވެ. (އެއީ ހިތާ ވިސްނުމާއި ބަލާ އާޔަތްތަކެވެ. مَوْجُود ވެގެންވާ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީވެސް އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކެވެ. އެތަކެއްޗާމެދު ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ ދޮރު އެމީހުންނަށް ބަންދުކުރައްވާނެވެ. قرآن ވެސް މިއީ އެކަލާނގެ دليل އެވެ. އެއާމެދު ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމުގެ ދޮރުވެސް އެމީހުންނަށް ބަންދުކުރައްވާނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެ دليل އެއް އަދި ކޮންމެ حجّة އެއް ފެނުނަސް އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް هداية ގެ ސީދާ މަގު ފެނުނަސް އެމީހުން އެއީ މަގެއްކަމުގައި ނުހިފާނެއެވެ. تبع ނުވާނެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުނު ހަލާކުގެ މަގު އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން މަގެއްގެގޮތުން އެމަގު ހިފާނެއެވެ. އެގޮތް އެކަން އެވީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަމާއެއާމެދު غافل ވެގެންނެވެ. (ނުވިސްނިފައެވެ.)

(١٤٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި އަދި آخرة އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި (އެބަހީ قيامة ދޮގުކުރި) މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެ ހުރިހާ عمل ތަކެއް باطل ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެމީހުންކުރާ ކަމުގައިވާ ކަންތައްތަކަށް ވުރެ އެމީހުންނަށް جزاء ދެވޭނީ ކޮންތާކުންތޯއެވެ؟ އެބަހީ އެކަމަށް ވުރެ جزاء ނުދެވޭނެއެވެ.ޖަޒާ ބަދަލު ނުލިބޭނެއެވެ.

وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ عِجۡلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌۚ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًاۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ (١٤٨) وَلَمَّا سُقِطَ فِيٓ أَيۡدِيهِمۡ وَرَأَوۡاْ أَنَّهُمۡ قَدۡ ضَلُّواْ قَالُواْ لَئِن لَّمۡ يَرۡحَمۡنَا رَبُّنَا وَيَغۡفِرۡ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ (١٤٩) وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ غَضۡبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئۡسَمَا خَلَفۡتُمُونِي مِنۢ بَعۡدِيٓۖ أَعَجِلۡتُمۡ أَمۡرَ رَبِّكُمۡۖ وَأَلۡقَى ٱلۡأَلۡوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأۡسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيۡهِۚ قَالَ ٱبۡنَ أُمَّ إِنَّ ٱلۡقَوۡمَ ٱسۡتَضۡعَفُونِي وَكَادُواْ يَقۡتُلُونَنِي فَلَا تُشۡمِتۡ بِيَ ٱلۡأَعۡدَآءَ وَلَا تَجۡعَلۡنِي مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ (١٥٠)

މުފްރަދާތު

وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ގެ قوم ގެ މީހުންނިހާ إختيار ކޮށްފިއެވެ. ❁ مِنۢ بَعۡدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ (އެކަލޭގެފާނު ميقات އަށް ވަޑައިގެންފައިވާއިރު) ❁ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ = އެމީހުންގެ ގަހަނާތަކުން. ❁ عِجۡلًا جَسَدًا = ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް. ❁ لَّهُۥ خُوَارٌ = އެއަށް خُوَار ވެ. އަޑުގޮވާގޮތްވާ. ❁ أَلَمۡ يَرَوۡاْ = އެމީހުންނަށްނުފެނުނީހެއްޔެވެ؟ / އެމީހުންނަށް ނުނިކުތީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ އެމީހުންނާ ވާހަކަނުދައްކާކަން. ❁ وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًا = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް މަގުދެއްކުމެއް ނުދައްކާކަން. ❁ ٱتَّخَذُوهُ = އެމީހުން އެގެރި (އިލާހެއްގެގޮތުގައި) ހިފާ إختيار ކޮށްފިއެވެ. ❁ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ (١٤٨) = އަދި އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިންނަކަށްވެގެންނެވެ. / مشرك ންނަކަށްވެގެންނެވެ. ❁ وَلَمَّا سُقِطَ فِيٓ أَيۡدِيهِمۡ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަތްތަކުގައި ވައްޓާލެވިއްޖެހިނދުން / އެބަހީ އެމީހުން ހިތާމަކުރިހިނދުން - އެގެރިއަށް އަޅުކަންކުރިކަމުން ހިތާމަ ހިތާމަކުރިހިނދުން. ❁ وَرَأَوۡاْ = އަދި އެމީހުން ދުށްއެވެ. / އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ❁ أَنَّهُمۡ قَدۡ ضَلُّواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެކަން. ❁ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ لَئِن لَّمۡ يَرۡحَمۡنَا رَبُّنَا = އަޅަމެންގެ رَبّ އަޅަމެންނަށް رحمة ނުކުރައްވައިފިނަމަ. ❁ وَيَغۡفِرۡ لَنَا = އަދި އެކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ނުފުއްސަވައިފިނަމަ. ❁ لَنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންވާނީ ގެއްލުންވާ. ❁ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ (١٤٩) = ގެއްލު ލިބޭމީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عليه السّلام (مِيقَاتُ ން އެނބުރި ވަޑައިގެން ވަޑައިގެންފިހިނދުން. ❁ إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް. ❁ غَضۡبَٰنَ أَسِفًا = ކޯފާވެވަޑައިގެން ހިތާމަވެވޮޑިގެން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ بِئۡسَمَا خَلَفۡتُمُونِي = އަހުރެން ދޫކޮށް ވަޑައިގެންފައިވާއިރު ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ނުބައިކަމެއްދޯ! (ނުބައިވެގެންފިއެވެ.) ❁ مِنۢ بَعۡدِيٓ = އަހުރެންނެތްހިނދުގައި. ❁ أَعَجِلۡتُمۡ أَمۡرَ رَبِّكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ أمر އަށް (ކާމިޔާބު) އަވަސްވެގެންނެވިތޯއެވެ؟ ❁ وَأَلۡقَى ٱلۡأَلۡوَاحَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ފިޔަވަޅު އެއްލައިލެއްވިއެވެ. ❁ وَأَخَذَ بِرَأۡسِ أَخِيهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون (عليه السّلام) ގެ ބޮލުގައި ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ❁ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيۡهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ދަމައިގަންނަވާ حال

ކުރެވި. ۞ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ = އެކަލޭގެފާނު يعني: هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ.۞ إِنَّ ٱلْقَوْمَ = ހަމަކަށަވަރުން قوم މީހުން.۞ ٱسْتَضْعَفُونِي = އެމީހުން އަހުރެންނަކީ ضَعِيْفُ މީހަކަށް ހަދައިފިއެވެ. އަހުރެންގެ ބަސްނާހައެވެ.۞ وَكَادُواْ يَقْتُلُونَنِي = އެމީހުން އަހުރެން މަރާލުމަށް ގާތްވިއެވެ.۞ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ ٱلْأَعْدَآءَ = ދެން عداوة ތެރިން ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނަށް عُقُوبَة ދިނުމުން އުފާކުރަނިވިކަމެއް ނުކުރައްވާށެވެ! وَلَا تَجْعَلْنِي = ދެން ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ!۞ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއެކު / އަނިޔާވެރިންގެ ތެރޭގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) ދެން موسى (عليه السّلام) އަންނަވަރު އެބަހި އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ مِيْقَات އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم މީހުން އެމީހުންގެ ގަހަނާތަކުން ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް ހަދައި (އަޑުގަނޑެއް ލާ) إله އެއްކަމުގައި ގެރި إختيار ކުރިއެވެ. އެގެރިގައި (ހަޑިއެގެ ގެރި) ގެރިގޮތަށް އަޑުއިވޭ ލާޒިމްކުރެއެވެ. އެރަނގެ ވައި ވަނިވާ ގެރިގޮތަށް އަޑުއިވުނެވެ. ހެޔޮ އެމީހުންނާ ވާހަކަ ނުދައްކާކަމާއި އެމީހުން ނުވިސްނަނީތޯއެވެ؟ ދެން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގެއް ނުދައްކާކަމާވެސް އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެގެރި إله އެއްގޮތުގައި إختيار ކޮށް އަޅުކަންކުރިއެވެ. އޭގެސަބަބުން އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ.

(١٤٩) ދެން އެމީހުން - އެބަހި ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރިމީހުން އެކަމާ ހިތާމަކުރިހިނދުން ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ މަގުފުރެދިފައިކަން ރަނގަޅަށް އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެންގެ رَبّ އަޅަމެންނަށް رحمة ނުލައްވައިފިނަމަ ދެން އެކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ނުފުއްސަވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވާނީ ގެއްލިގަތުމުގެ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٥٠) ދެން موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ميقاتُ ން އެނބުރިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު (އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށްވަޑައިގެން) ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ ފަހުން ކަލޭމެން ތިޔައުޅުނީ ކިހާވަރެއް ނުބައިގޮތެއްތޯއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ أمر ދުވަސް (އެކަލާނގެ ވަޢުދު) އަވަސްކޮށްލެވީތޯއެވެ؟ ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ލޯޙަށް އެއްލަވާލައްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون عليه السّلام ގެ) ބޮލުގައި ހިފުއްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް ދަމައިގަތުމަށް ފެށްޓެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެބަހި هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން قوم މީހުން އަހުރެން ނިކަމެތި މީހަކަށް ހަދައި އަހުރެންގެ ބަސްނާހައެވެ. އެމީހުން އަހުރެން މަރާލަން ގާތްވިއެވެ. ދެން عداوة ތެރިން އަހުރެންނަށް عقوبة ދެއްވުމުން އުފާކުރަނިވި ނުކުރައްވާށެވެ! ދެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރޭގައި އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ! مشرك ންނާއި އަހުރެން ނުލައްވާށެވެ!

قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ مُوسَى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ.). އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! ٱغْفِرْ لِي وَلِأَخِي = މިއަޅާއަށާއި މިއަޅުގެ أخ ހާރޫނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ.!۞ وَأَدْخِلْنَا = އަދި އަޅަމެން ވައްދަވައިދެއްވާނދޭވެ.!۞ فِي رَحْمَتِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް.۞ وَأَنتَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ.۞ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ = އެންމެބޮޑަށް رحمة ލައްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެރިއި (إله އެއްކަމުގައި) ހިފާ إختيار ކުރިމީހުން.۞ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ = ނިކަންހުރި އެމީހުންނަށް (ބޮޑުވެގެންވާ) ކޯފާއެއް ލިބޭހުށްޓެވެ.۞ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَذِلَّةٌ = އަދި ދެރަނިކަމެތިކަމާއި.۞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.۞ نَجْزِي ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް މިފަދައިން ރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ.۞ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައިކަންތައް ކުރި މީސްތަކުން.۞ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا = ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން توبة ވީ.۞ وَءَامَنُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން އީމާންވެ.۞ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا = ހަމަކަށަވަރުން އޭގެފަހުގައިވެސް ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އީ.۞ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى = އަދި موسى عليه السّلام ގެ ކިބައިން ހަރުހިތްކަމުން މައިތިރިވެވިހިނދުން.۞ ٱلْغَضَبُ = ކޯފާވުން.۞ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ = ލޯހުތައް ހިއްޕަވައިފިއެވެ.۞ وَفِي نُسْخَتِهَا = އެތަކެތީގެ ލިޔުއްވުމުގައި ވެއެވެ.۞ هُدًى وَرَحْمَةٌ = ތެދުމަގާއި رحمة ، لِّلَّذِينَ = އެބަޔަކަށް.۞ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ = އެބަޔަކު އެބަޔަކުގެ رَبّ އަށް ކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥١) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ. މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ أخ އަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއާއި رحمة ލެއްވުން އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٢) ހަމަކަށަވަރުން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީސްތަކުންނަށް ނިކަމެތިކަން އަރުވުމުގެ رَبّ ގެ حضرة ން (ބޮޑުވެގެންވާ) ކޯފާއެއް ފޯރާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން ލިބޭނެއެވެ. ދޮގުވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٥٣) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރި މީސްތަކުން (ދަންނަވައެވެ!) ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން توبة ވެ، އަދި އީމާންވެއްޖެއްޔާ - ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންވެސް ހަމަ އެފަދައެވެ.)

(١٥٤) އަދި موسى عليه السّلام ގެ ރުޅި ހަމަޖެހުމުން ލަވްޙުތަކަށް އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެލަވްޙުތަކުގެ مَضْمُوْنُ ގައި (އޭގެ ލިޔުއްވުމުގައި) އެބަހުރެ އެބަހުރިގެ رَبّ އަށް ބިރުވެތިވާ ބައެއްމީހުންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة ވެއެވެ.

وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَـٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّـٰىَ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَـٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾ ❁ وَٱكْتُبْ لَنَا فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَـٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

މުފްރަދާތު

وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام إختيار ކުރެއްވިއެވެ.❁ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން.❁ لِّمِيقَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ميقات އަށް (عِجْلُ ގެ ކަންތައްކުން توبة ވުމަށް توبة ދެއްވުމުގެ ދަންނަވަން)❁ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ رَجْفَة ހިފިހިނދުން (އެބަހީ އެމީހުންނަށް ގަދަވެގެންވާ زَلْزَلَة އާއި އަޑުގަދަ އަޑެއް ޖެހުނުހިނދުން) ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ!❁ لَوْ شِئْتَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވުނުނަމަ.❁ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ = ތިބާރަސްކަލާނގެ މީގެކުރިންވެސް އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައިފީމުއެވެ. ❁ وَإِيَّـٰىَ = އަދި މިއަޅާއި. أَتُهْلِكُنَا = ކަލޭ އަޅަމެން ހަލާކުކުރައްވަނީ ތޯއެވެ.❁ بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ = އަޅަމެންގެތެރޭގައިވާ މޮޔަ جاهل ން ކުރިކަމުން ކަންތައްތަކުން.❁ إِنْ هِىَ = އެކަން ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا فِتْنَتُكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ހަމައެކަނި إمتحان ކަމުގައިވުމެވެ.❁ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ = އެއިން ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ.❁ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. أَنتَ وَلِيُّنَا = އަޅަމެންގެ ސަރުކާރުވެރިޔާ ކަމު ތިބާރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱغْفِرْ لَنَا = ފަހެ ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَٱرْحَمْنَا = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް رحمة ކުރައްވާނދޭވެ!❁ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَـٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވުމުގައި އެންމެ ހެޔޮ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَٱكْتُبْ لَنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ލިޔުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! / ކަނޑައަޅުއްވާދެއްވާނދޭވެ!❁ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً = މިދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމެއް. ހެޔޮކަން.❁ وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައިވެސް ހެޔޮކަން.❁ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް توبة ވެ رجوع ވެއްޖައީމެވެ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب (ދަންނަވާށެވެ!) ގެ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖެއްސަވަމެވެ. ❁ مَنْ أَشَآءُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް. ❁ وَرَحْمَتِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة.❁ وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ = ހުރިހާއެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.❁ فَسَأَكْتُبُهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޔަތުން ގެ رحمة ލިޔުއްވާނީމެވެ. ❁ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާމީހުންނަށް (ފާފަކަމުން ދުރުހެލިވާ

މިހުންނަނީވެ.)❁ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދޭ.❁ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން
އެމީހުން.❁ بِـَٔايَٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٥) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ مِيْقات އަށް ވަޑައިގަތުމަށް إختيار ކުރެއްވިއެވެ. (މިއީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ކުރިންތަބާއިކަންތަކަށް توبة ވެއްވުމުގެ އެދުމުގައި اللّه އަށް ދަންނަވާ أستغفار ކުރެއްވުމާއި ކުއްތަންނުވުމުގެ ގޮތުން އޮތް مِيْقات އެކެވެ. ދެންފަހު مِيْقات އަށް ދެވުމަށްފަހު އެމީހުންނަށް موسى عليه السّلام އެންގެވީ سجدة އަށް ތިރިވުމަށެވެ. سجدة ކުރުމަށެވެ. އެންމެން سجدة އަށް ތިރިވުމުން اللّه تعالى موسى عليه السّلام އަށް وحي ބާވައިލެއްވިއެވެ. ބަސްފުޅުތަކުގެ އަޑު އެމީހުންނަށް އަޑުއަހަން ލިބިއްޖެއެވެ. ދެންފަހު وحي ނިމުމުން އެމީހުން ބުނީ ދެންނެވީ اللّه އަށް ބަލާފެންނަން ދެއްކެވުމަށް ބުނެވެ. އަޅުގަނޑުން އީމާންނުވާނެކަމަށެވެ. ދެންފަހު މިއިރުތިލާގެ ބަސް ދެންނެވުމާއި އެމީހުންނަށް އަދި ގަދަހުރުމުގައި އަޑުވެރިކަމެއް. އެއީ رَجْفَة އެވެ. އެއަށްފަހު موسى عليه السّلام ދުޢާކުރި ފަހުން އެންމެން މަރުވިއެވެ.)

(ދެންފަހު އެމީހުންނަށް އެ رَجْفَة ޖެހި އެންމެން މަރުވެދިއުމުން موسى عليه السّلام (ވަރަށް ހިތާމަކުރައްވައިގެން އަސްލުގައި ދަރުންނާއި ދޮންނަވާފައި ދެންނެވިއެވެ.) اللّه އަށް ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ މީގެކުރިންވެސް ކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިއްސެވެ. އަދި މިއަޅާވެސް ހަލާކު ކުރެއްވުނީސެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ތެރެއިންނާ ބޭކަލުން جاهل ން ކުރެއްވިކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ސަބަބުން އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކު ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަން އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވި إمتحان ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. އޭގެސަބަބުން އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅުންނަށް މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުގެ ސަރަޙައްދުގެ ވެރިއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަޅުގަނޑުންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ عفو ކުރައްވާ އެންމެ ހެޔޮވެރިންގެ ވެރިއެވެ.

(١٥٦) އަދި މިދުނިޔޭގައި އަޅުގަނޑުންނަށް ހެޔޮކަން (صالح عمل ކުރުމުގެ توفيق) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި آخرة ގައިވެސް އަޅުގަނޑުންނަށް (ފާފަފުއްސަވުން) ލިޔުއްވާދެއްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް رجوع ވެ توبة ވެއްޖައީމެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް ދިމާކުރައްވަމެވެ. ޖެއްސަވަމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رحمةލިޔުއްވާނީ އެބައަހުރެ تقوى ވެރިވާ އަދި ޒަކާތްދޭ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ބިރުވެތިވެ ހުންނަނީވެ.

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

ތަރުޖަމާ

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ = އެމީހުންނަކީ رسول އާ އާއި تبع ވާމީހުންނެވެ.۞ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ = އެއީ أُمِّيّ ނަބިއްޔާއެވެ.(مُحَمَّدٌ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلّم)އެވެ ۞ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ފެންނާނެ.۞ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތުގައި ލިޔެވިގެން ވަނިކޮށް (އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިގެންވަނިކޮށް)۞ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ = توراة އާއި إنجيل ގައި.۞ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރައްވާ.۞ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް مُنْكَرَاة ނަހީކުރައްވާ.۞ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު ތަކެތި حلال ކުރައްވާ.۞ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަޑިހުތުރުތަކެތި حرام ކުރައްވާ.۞ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެކިބައިން އެމީހުންނާ ހަޅުއަޅުއްވާ عَهْد ތަކެއް ނައްތާލައްވާ.۞ وَٱلْأَغْلَٰلَ = އަދި ކަސްތޮޅުތަކާއި (ބަނީއިސްރާއީލުންގެމައްޗަށްވާ ހަރުކަށި تكليف ތަކާއި)۞ ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އޮތް.۞ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَعَزَّرُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް قَدَرُ ކޮށް މަތިވެރިކުރި.۞ وَنَصَرُوهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދިން.۞ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ = އަދި އެމީހުން نور އަށް تبع ވި. (قرآن އަށް تبع ވި) ۞ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނާއެކު ބާވައިލެއްވުނު. (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު)۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިވެރިންނަން ކަށަވަރުވެ.۞ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.! إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންކަލޭގެފާނީ الله ގެ ފޮނުއްވި رسول އާއެވެ. ۞ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެންގެގާތަށް.۞ ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެ އެއީ އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅި މިލްކު (ވެރިކަމާއި.)۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ އިލާހަކު ނުވެއެވެ.)۞ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ (ތަކެތި) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ.۞ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވާށެވެ! ۞ وَرَسُولِهِ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށާއި.۞ ٱلنَّبِىِّ

ٱلْأُمِّىِّ = އުއްމީ أُمِّيّ ނަބިއްޔާއެވެ. (ލިޔުކިޔުންނުދަންނަ ނަބިއްޔާއެވެ.)۞ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ = އެކަލޭގެފާނު اللّٰه އަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވާ. (اللّٰه ތެދުކުރައްވާ) وَكَلِمَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލިމަފުޅުތަކާއި. ۞ وَٱتَّبِعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ! لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ آمّيد ގައި / ތެދުމަގު ލިބޭތޯއެވެ.۞ وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى (عليه السّلام) ގެ قوم ގެތެރެއިންވެއެވެ.۞ أُمَّةٌ ބައެއްމީހުން.۞ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް ތެދުމަގު ދައްކާމީހުން / حقّ މަގަށް ތެދުމަގުދައްކާ.۞ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾ = އަދި حقّ ގެމަގައި އެމީހުން عدل ކުރިއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٧) އެމީހުންނަކީ رسول އާއަށް تبع ވާމީހުންނެވެ. އެ رسول އަކީ أمّيّ نبي އެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ އެމީހުން ގެންގުޅޭ توراة އާއި إنجيل އާއި މިދެފޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި خبر ވެސް ލިޔެވިގެންވާ نبي އާއެވެ. އެއީ محمد صلّى الله عليه وسلم އެވެ. އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި منكراة ތަކުން މީސްތަކުންނަށް ނަހީކުރައްވާ މަނާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅުތަކެތި حلال ކޮށްދެއްވާ. އަދި ހަޑި ޚަބީސްތަކެތި މީސްތަކުންނަށް حرام ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި (بنى إسرائيل ނަށަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ދަތިއުނދަގޫ) عهد ތަކާ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު ނައްތާލާ ލުއިކޮށްދެއްވާ އަދި ހުރިހާ تكليف ތަކާ ދުރުކޮށްދެއްވާ ނެތިކުރައްވާނެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވެ އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަރުކޮށް މާތްކޮށްހަދާ إحترام ކޮށް އަދި އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި نور ކަމުގައިވާ މާތް قرآن އަށް تبع ވެއްޖެ މީސްތަކުން (ދަންނާށެވެ!) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބުވެ ނަސީބުވެރިވާ ބައެކެވެ.

(١٥٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއީ ކަލޭމެން އެންމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ اللّه ގެ رسول އާއެވެ. އެކަލާނގެއީ، އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅި مِلْكُ ހިމެނޭތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއްވެސް حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ ތަކެތި މަރުއްވައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވާށެވެ! އެއީ أمّيّ نبي އާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު اللّه އާއި އެކަލާނގެ އެންމެހާ كَلِمَة ފުޅުތަކަށް އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ތެދުކުރައްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭތޯ ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ!

(١٥٩) އަދި موسى عليه السّلام ގެ قوم ގައި މީސްތަކުންނަށް حقّ އަށް މަގުދައްކާ أمّة އެއް ވެއެވެ. ބައެއްވެއެވެ. (އެ أمّة ގައި އެބައި بنى إسرائيل ގައި ހުރިހާ މީހުން އެއްގޮތަކަށްނޫނެވެ. ރަނގަޅުމީހުން ވެއެވެ. މިއާދޭގައި އުޅުނީ އެވާރަކަށެވެ.) އެމީހުން حقّ ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި عدل إنصاف قائم ކުރެއެވެ.

وَقَطَّعْنَـٰهُمُ ٱثْنَتَىْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَـٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ ۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٔـٰتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

ލުޣަތު

وَقَطَّعْنَـٰهُمُ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެ بنى إسرائيل ން ބައިބައިކޮށްލެއްވީމެވެ. ވަކިވަކިކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ ٱثْنَتَىْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا = ބާރަ قَبِيلَة އަށް. (يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިކޮޅުތަކަށް قَبِيلَة އެއް) ۞ أُمَمًا = أمّة ތަކަކަށް.۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ފެނަށް އެދުނުހިނދުން. ۞ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ = ކަލޭގެފާނުގެ ޢަސާގެން ހިލަގަނޑުގައި ތަޅުއްވާށެވެ!۞ فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ = ދެންފަހެ ފަޅައިގެންގޮސް އެއިން ނުކުމެއްޖެއެވެ. ۞ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا = ބާރަ އާރު. (ބާރަވަޅު)۞ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް އެނގިއްޖެއެވެ. (ކޮންމެ قَبِيلَة އަކަށް އެނގިއްޖެއެވެ.)۞ مَّشْرَبَهُمْ = އެބައިމީހުން ބޮނެވޭތަން.۞ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހިޔާކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْغَمَـٰمَ = ވިލާގަނޑު.۞ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ = مَنُّ އާއި سَلْوَى (مَنُّ އަކީ ގަސްގަހުގެ ފޮތިފޮޅަށް ވެއްޓޭ ފޮނިތަކެއްޗެވެ. سَلْوَى އަކީ ދޫނިއެކެވެ.)۞ كُلُوا۟ = އަދި (މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭމެން ކާށެވެ!۞ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ = ކަލޭމެނަށް މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ދެއްވި حلال ރަނގަޅު ތަކެތިން.۞ وَمَا ظَلَمُونَا = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެއަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރެއެވެ.۞ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން. أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައިވިއެވެ.۞ وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނުހިނދު (بنى إسرائيل ންނަށް ބުނެވުނުހިނދު)۞ ٱسْكُنُوا۟ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ = މިރަށުގައި (بَيْتُ المَقْدِسُ ގައި) ކަލޭމެން ދިރިއުޅެން ތިބޭށެވެ!۞ وَكُلُوا۟ مِنْهَا = އަދި ކަލޭމެން އެރަށުން ކައިގަންނާށެވެ! حَيْثُ شِئْتُمْ = ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް.۞ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެން ބުނާށެވެ! (އަޅުގަނޑުގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާށެވެ!)۞ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا = سجدة ކުރާ حال (ބޯލަނބައިގެންވާ حال) ކަލޭމެން ދޮރުން

ދޮރުން ވަންނާށޭ! ✿ نَّغفِرْ لَكُمْ = އަހުރެން މިވަންހަރަށްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނަމެވެ. ✿ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްތަކެވެ. ✿ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ = ނިކަންހުރި إحسان ތެރިންނަށް މިވަންހަރަށްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާނަމެވެ. ✿ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنْهُمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންކުރެ އަނިޔާވެރިން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. ✿ قَوْلاً = ބަސް / ބަހެއް. ✿ غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ = އެބައިމީހުން ބުނަން އެންގި ބަހުން އެހެންބަހަކަށް. ✿ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ (އެބައިމީހުންގެ) މިވަންހަރަށްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ✿ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް. ✿ بِمَا كَانُواْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ = އެބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުން. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٠) އަދި މިވަންހަރަށްކަލާނގެ އެބައިމީހުން އެބައި بنى إسرائيل ން ބާރަ سِبْط އަށް ބައިކޮށް ވަކިވަކި ކޮށްލެއްވީމެވެ. (سِبْط އަކީ يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިކޮޅުންނަށް ކިޔާފައިވާ ނަމެކެވެ.) بنى إسرائيل ގެ ތެރޭގައި سِبْط ހިސާބުގައިވާ قَبِيلَة ގެ ގޮތުގައެވެ. އެއީ (12) ބާރަ ދަރިކޮޅުންނެވެ. ބާރަ قَبِيلَة އެވެ. والله أعلم) = زُبْدَةُ التّفسير =

އެއީ ބާރަ أمّة އެވެ. އެބައިމީހުން ފެނަށް ބޭނުންވެހިނދުން موسى عليه السّلام އަށް މިވަންހަރަށްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮށިން ހިލައިގައި ޖެއްސަވާށެވެ! (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު ޖެއްސެވުމުން) އެހިލަ ފަޅައިގެންގޮސް ބާރަ އާރުގެ ފެން ދިޔަގޮސްއޖެއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބައެއްކޮޅެއް ވެސް އެބައިމީހުން ފެންބޯންވީތަން ވަކިވަކިކޮށް އެނގިއްޖެއެވެ. (އެއީ ކޮންމެ قَبِيلَة އަކަށް އާރެއްގެ ބޮޑުންނެވެ.) އަދި މިވަންހަރަށްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވިލާގަނޑުން ހިޔާކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް މިވަންހަރަށްކަލާނގެ مَنُّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަންގަވައިލީމެވެ.) މިވަންހަރަށްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި حلال ރިޒުގު ރިޒުގުން ކައިހަދާށެވެ! (ދެންފަހެ އެބައިމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެ އަނިޔާވެރިވީއެވެ.) އަދި އެކަމުގެ އެބައިމީހުން މިވަންހަރަށްކަލާނގެއަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ އެބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށެވެ.

(١٦١) އަދި ކަލޭމެން މިރަށުގައި (بَيْتُ ٱلْمَقْدِسُ ގައި) ވަޒަންވެރިވާށޭ، އަދި ކަލޭމެން އެދޭގޮތަކަށް އެރަށުން ކައިބޮއިހަދާށޭ، އަދި އަހުރެމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭ މިހެން ދަންނަވާށެވެ. އަދި ސަޖިދަކުރަމުންދާ حال ދަށުގެ ދޮރުން ވަންނާށޭ، އަހުރެން މިވަންހަރަށްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނަމޭ އަދި إحسان ތެރިންނަށް އިތުރުކޮށް ދޭނީ މިފަދަ މިފަދައިން އެބައިމީހުންނަށް ބުނެވުނިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.)

(١٦٢) ފަހެ އެބައިމީހުންކުރެ އަނިޔާވެރިވީ މީހުން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އެބައިމީހުން ބުނަން އެންގި ބަސް އެހެން ބަހަކަށް އެބައިމީހުން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. ފަހެ މިވަންހަރަށްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން عذاب އެއް ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَسْئَلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾ وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا۟ مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦٓ أَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ وَأَخَذْنَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ بِعَذَابٍۭ بَـِٔيسٍۭ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا۟ عَن مَّا نُهُوا۟ عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَـٰسِـِٔينَ ﴿١٦٦﴾

މުފްރަދާތު

وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ = އަދި ރަށާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!◈ ٱلَّتِي كَانَتْ
ހުރި ރަށެވެ.◈ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގެ އައްސޭރިގައި.◈ إِذْ يَعْدُونَ = އެމީހުން
ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންދިޔަހިނދުން.◈ فِي ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހާއިމެދު / ހޮނިހިރުދުވަހުގައި.◈ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِيتَانُهُمْ = އެމީހުންގެ މަސްތަކެއް އެމީހުންގެގާތަށް އަންނަހިނދު.◈ يَوْمَ سَبْتِهِمْ = އެމީހުންގެ ހޮނިހިރުދުވަހު.
(މާތްކޮށްހިފާދުވަހު.)◈ شُرَّعًا = (ފެންމަތީގައި) ފެނިގެންވާ حال.◈ وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ = އަދި އެމީހުން
ހޮނިހިރުދުވަސްނުކުރާ ދުވަސްވަރު. (މާތްކޮށް ނުހިފާދުވަހު)◈ لَا تَأْتِيهِمْ = އެމަސްތައް އެމީހުން ކައިރިއަކަށް
ނާދެއެވެ.◈ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُمْ = މިފަދައިން ކަލާނގެ އެމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވަމުއެވެ.◈ بِمَا كَانُوا
يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾ = އެމީހުން فَاسِقُ ވެގަތުމުގެ ސަބަބުން.◈ وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން
ބަޔަކުބުނުމެވެ (ނަސޭހަތްދެއްވި ބަޔަކަށް)◈ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا = ކީއްވެތޯ ބަޔަކަށް وعظ ދީ نصيحة
ދެނީ ކިހިނެއްގެތޯ؟◈ ٱللَّهُ مُهْلِكُهُمْ = الله އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. (الله އީ އެމީހުން
ހަލާކުކުރައްވާނެ ކަލާނގެއެވެ.)◈ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެ
ކަލާނގެއެވެ.◈ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަގޮތެއްގެ عذاب އަކުން.◈ قَالُوا = އެމީހުން ބުންޏެވެ.◈ مَعْذِرَةً إِلَىٰ
رَبِّكُمْ = ތިޔަ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް عُذْر ދެއްވުމަށެވެ. (ހުށަހެޅުމަށްޓަކައި ނަހީކުރުމުގެ ނަސޭހަތްތަކެއް
ނަހީކުރުމުގެ فرض އަދާކުރުމުގެ عُذْر އެވެ.)◈ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ = އަދި އެމީހުން (ނުބައި ކަންތައް
ދޫކޮށްލުމަށްޓަކައެވެ.◈ فَلَمَّا نَسُوا = ފަހެ އެމީހުން (ނަހީ ހޮނިހިރުދުވަހު ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔައިރު)
ހަނދާންނެތިގެން / ދޫކޮށްލި ބަޔަކު ހަނދާންކޮށްދިނުމުން)◈ مَا ذُكِّرُوا بِهِ = އެކަމަކުން އެމީހުންނަށް
ހަނދާންކޮށްދެވުނު نصيحة ދޫކޮށްލީމާ.◈ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ = ނަޖާތް ދެއްވީމެވެ ނުބައިކަމުން މަނާކުރި
ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.◈ عَنِ السُّوءِ = ނުބައި ކަންތަކުން.◈ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا = އަދި އަނިޔާވެރިވި

ފިސްޤުވުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ.❁ بِعَذَابٍ بَئِيسٍ = ގަދަފަދަގޮތާ عذاب ދަކުން.❁ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ = އެމީހުން ފާސިޤުވާކަމުގެ ސަބަބުން.❁ فَلَمَّا عَتَوْا = ފަހެ އެމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަހިނދުން. ❁ عَنْ مَّا نُهُوا عَنْهُ = އެކަންތަކުން އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނު ކަންތަކުގައި ❁ قُلْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވާފީމެވެ.❁ كُونُوا = ކަލޭމެން ވާށެވެ! ❁ قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾ = ގެއްލިހަލާކުވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ ރާމާމުކުންތަކަ ކަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަނޑުގެ އައްސޭރިގައިވާ ރަށައިމުދު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ! (بنى إسرائيل ނަށާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!) އެއީ އެރަށުގެ މީހުން ހޮނިހިރުދުވަހަށް މާތްކޮށް ހިތުމުގެ ވައްސަތައިގައި ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔަގޮތުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެނީ ހޮނިހިރުދުވަހު (ހޮނިހިރުދުވަހަށް މާތްކޮށް ހިފެހެއްޓުން) މަސްމަހު ފެންމަތިއަށް ދިޔުމަށް ގިނަގޮތަށް އަރައެވެ. އަދި ހޮނިހިރުދުވަސް ނޫންދުވަހު މަސްމަހު ގޮތަށް ނުއަރައެވެ. ފާސިޤުވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦٤) އަދި ހޮނިހިރުދުވަހު ކުށްކަންކުރުން އެމީހުންނަށް ވަނީ މަނާ ކުރެވިފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކުށްވެރިން ރަނގަޅު މީހުން ކުށްކަނޑަން ކުރާމީހުންނަށް އެކަންކުރުމާމެދު ނަސޭހަތްދޭ ދިނެވެ. އަދި މި ނަސޭހަތްދޭ ދިން މީހުންނަށް އަނެއްބަޔަކު ބުނީ "الله އެބަޔަކު ހަލާކުކުރައްވާނޭ ބަޔަކަށް ދޮން ކަލޭމެން وعظ ދީ نصيحة ދެންދީ ހިތްވަރަކުން ކުރަނީ؟ ނުވަތަ الله އެބަޔަކަށް ގަދަފަދަ عذاب ދެއްވާނެބަޔަކަށް ކަލޭމެން وعظ ދެންދީ ހިތްކުރަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟" އެމީހުން ދޭ جواب ގައި ބުނެއެވެ. "އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި عذر ދެއްކުމުގެ ގޮތުންނެވެ. (ހުށައެޅުމަކަށް އަމުރުކުރުމާ ނަހީކުރުމުގެ ކަންތައް ނޫނީ ކުރުމުގެ فرض އަދާކުރުމުގެ عذر ދެއްކުމަށެވެ.) އަދި އެންމެ ކަންތައްތަކުގެ މީހުން ހެޔޮ ހިނގުމަށް ދުވަހު ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދާމީހުން އެކަމުން ދުރުވެ تقوى ވެރިވެދާނެއެވެ."

(١٦٥) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންނަށް - އެބަހީ ހޮނިހިރުދުވަހުގެ حرمة ކަނޑާ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދިޔަ މީހުންނަށް - އެކަންކުރުން نصيحة ދީވެ وعظ ދެވުނު ކަންތައް އެމީހުން ހަނދާންނެތި ހަނދާންނައްތާލިއިރުން (އެބަހީ وعظ ދިން މީހުންގެ وعظ ހަނދާންނައްތާލައި އެ ކުށްތަކުގައި ދެމިހުރިއިރުން) އެމީހުންގެ ނުބައި އެކަން ނަހީކުރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން އެބަހީ އެންމެ ކަންތައްތައް ކުރިމީހުން ގަދަ عذاب އެއް ބައްސާވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންކަން ނުބައިކަން ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦٦) ފަހެ އެމީހުންނަށް ނަހީވެވުނު ކަންތަކުގައި އެމީހުން މަނާކުރެވި ދުރުވެބިޔަނުވުން ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔައިރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ. ކަލޭމެން ގެއްލިހަލާކުވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ ރާމާމުކުންތަކަކަށް ވާށެވެ! - ފަހެ ހޮނިހިރުދުވަހު މަސްހިފި يهودى ން ރާމާމުކުންގެ ސިފައަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައެވެ.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ ٱلصَّـٰلِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَـٰهُم بِٱلْحَسَنَـٰتِ وَٱلسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَـٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِن يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَـٰقُ ٱلْكِتَـٰبِ أَن لَّا يَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ ۗ وَٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަންގަވާ إعلان ކުރެއްވިހިނދު. ❁ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވާނެކަމުގައި. އެބަހީ يهودى ންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވާހުށްޓެވެ. ❁ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށްވެސް. ❁ مَن يَسُومُهُمْ = އެމީހުންނަށް ތަކުލީފުއަރުވާނޭބަޔަކު. / އެމީހުންނަށް ނުބައިކޮށް ދީދާނެ ބަލާ. ❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެނުބައިކަމުގެ. ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. لَسَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ކަސްތޮއްޖެހެން عقوبة އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ❁ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ = އެއީ ދިނަފިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَقَطَّعْنَـٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި އެމީހުން ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أُمَمًا = އެއްވަރެއްނުވާ / ބަޔާތް ބައިބައިކޮށް. (މިއީ يهودى ންނެވެ.) ❁ مِّنْهُمُ ٱلصَّـٰلِحُونَ = އެމީހުންގެތެރެއިން صالح މީހުންވެއެވެ. ❁ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެއަށްވުރެ ދަށުމީހުންވެއެވެ. ❁ وَبَلَوْنَـٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބަލާއިމްތިޙާނުދިނީމެވެ. بِٱلْحَسَنَـٰتِ وَٱلسَّيِّـَٔاتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކާއި ނުބައިކަންތައްތައް ޖެއްސެވުމުން. ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ = އެމީހުން އެނބުރިތައުބާވުމަށް رجوع ވުމަށް. ❁ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ފަހުން އަތުވެ. ❁ خَلْفٌ = (ނުބައި) ބައިމީހުންއެވެ. ❁ وَرِثُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = އެމީހުން ފޮތްވާރުތަކުރި. (توراة ވާރުތަކުރި)❁ يَأْخُذُونَ = އެމީހުން ހިފައެވެ. ❁ عَرَضَ هَـٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ = މިއަވަސްފަނާވާ ދުނިޔޭގެ ބާނުން. (رِشْوَةُ) ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ سَيُغْفَرُ لَنَا = ނިކަންހުރި އަހުރެމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ❁ وَإِن يَأْتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެއަރި އަތުވެއްޖެއްޔާ / އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ❁ عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ = އެފަދަ އެހެންމާލެއް. / (އެހެން رِشْوَةُ އެއް)❁ يَأْخُذُوهُ = އެމީހުން އެމާލެއް ހިފައެވެ. / އެ رِشْوَةُ އެއް ހިފައެވެ.) ❁ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم = އަޅުގަނޑު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުހިފިއްޖެއެވެ؟. (އެބަހީ ހިއްޖެވިއެވެ.) ❁ مِّيثَـٰقُ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގެ عَهْدُ ކަނޑައެޅި. (އެއީ ފޮތުގައިވާގޮތަށް عمل ކުރުމުގެ عَهْدُ އެވެ.) ❁ أَن لَّا يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ނުބުނުމަށް. ❁ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ނަންގަނެގެންގެންވާހަކަ. ❁ إِلَّا ٱلْحَقَّ = حقّ ބަސްއެއްފިޔަވާ. ❁ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ = އަދި

އެމީހުން އެފޮތުގައިވާތަކެތި ކިޔަވާ دِراسَة ކޮށްފިއެވެ.❁ وَٱلدَّارُ ٱلۡأٓخِرَةُ = އަދި آخرة ގެ ދާރު. ❁ خَيۡرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ = تقوى ވެރިވާބައިމީހުން / ބިރުވެތިވާބައިމީހުން.❁ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދިނުކުރާނޭހެއްޔެވެ؟.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަންގަވާ إعلان ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އެބަސްފުޅުގެ އަންގަވައިފިއެވެ. قيامة އާއި ދެމެދުގެ ވަގުތަށް އެމީހުންނަށް عذاب ގެ ނުބައި ގޮތް ދައްކާނެކަމަށް - އެބަހީ يهودى ނަސާރާ ނުބައި ގޮތަށް ދައްކާނެކަމަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާހުށީމެވެ. (ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައިވެސް يهودى ނަސާރާ އިސްރާއީލީން ދެރަކުރާނެ ބައެއް ފޮނުއްވާނެކަމަށް). އެއުރެން ނުބައި ގޮތަށް ޒިއްލަތްތެރިކޮށްފައެވެ. އެއީ އެއުރެންގެ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން ދިމާވެލިބޭ ގޮތެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެއީ عقوبة ދެއްވުމަށް އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އީ ގަދަފަދަ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބިމުގައި އެކިއެކި جماعة جماعة ން ބައިބައިކޮށް ފަތުރުއްވައިފީމެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި صالح ވާމީހުންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެހެންގޮތް ދަރަޖަ ވާ މީހުންވެއެވެ. އަދި އެކިއެކި ހެޔޮކަންތައްތަކާއި ނުބައިކަންތައްތަކާއި ޖެހިއްޖެ ގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން އަނބުރާ ހެޔޮގޮތަށް ރުޖޫ ވުމަށްޓަކައެވެ. (ހެޔޮކަންތައްތައް ލިބުން ތެދުކަމާއި ދުޅަހެޔޮކަމާއި ތަނަވަސްކަމުން ވެސް ވެއެވެ. ނުބައިކަންތައް ދިމާވުން ބަލިވުމާއި فقير ކަމާއި ދަތިތަކުން ވެސް ވެއެވެ.)

(١٦٩) ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ފަހުން (އެބަހީ، ހެޔޮކަންތައްތައް ދެކެ أمر ކުރި ނުބައިކަންތައްތައް ނަހީކުރެއްވިމީހުންގެ ފަހުން) އެމީހުން ޖާނޝީނުވެ އެފޮތް ވާރުތަވިއެވެ. އެމީހުން މިއަވަސް ދުނިޔޭގެ ހިތާމަލިބޭ ވަސްތުގެ ރިޝްވަތު ގަނެގަނެތެވެ. (ޖާހިލު حكم ތަކުގައި رِشْوة ގަނެގަނެ). އަދި އެމީހުން ބުނެ ދަރުމަވެރިކަމަށް އަހަރެމެން ފާފަފުއްސެވޭނެއެވެ. ފަހެ އަދި އެއާ އެއްފަދަ އެހެން ރިޝްވަތެއް އެމީހުންނަށް ލިބުނަސް، އެއީ ބައެއްކަމުގައި ގަބޫލުކުރާނެއެވެ. (އެފަދަ ދުނިޔޭގެ ބަތަޅިކަމެއް. ސޫރަތުލް بقرة 79 ވަނަ އާޔަތުގައިވެސް.) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަތުން ޙައްޤުގޮތަށް الله ގެ މައްޗަށް ކަމެއް ނުބުނުމަށް ޢަހުދު ބައްދަވާފައިވާ ކަމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި ލިޔެވިފައިވާ މީސާގު ގަބޫލުކުރެއްވީއެވެ. އެފަރާތުން ނުދާނެ وَيل އެކަލާނގެ ގެ عذاب އެހެން އަށްގާނެ ވާނެއެވެ.)

އެފަދަމީހުންގެ ފަރާތުން ތިމަންގެ مِيْثَاق ހިފެހެއްޓުން ނުވާނެހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިޔައިދީފައެވެ. عهد ކަމަކުރަ ހިފެހެއްޓުމަށް އެމީހުން الله އާއިމެދު حقّ ބަސްނޫނީ ނުބުނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެފޮތުގައިވާތަކެތި دِرَاسَة ކޮށް / ސަބަބުތައް ކިޔަވައިފައެވެ. (އެކަންތައް އެއިލާފައިވެސް އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ.) تقوى ވެރިވާ الله އަށް ބިރުވެތިވާބައިމީހުންނަށް آخرة ގެ ދާރު މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. - ކަލޭމެންނަށް ފަހެ އެކަން ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟ އެކަމަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلۡكِتَٰبِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُصۡلِحِينَ ﴿١٧٠﴾ ۞ وَإِذۡ نَتَقۡنَا ٱلۡجَبَلَ فَوۡقَهُمۡ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٞ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُۥ وَاقِعُۢ بِهِمۡ خُذُواْ مَآ ءَاتَيۡنَٰكُم بِقُوَّةٖ وَٱذۡكُرُواْ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾ وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ قَالُواْ بَلَىٰ ۛ شَهِدۡنَآ ۛ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنۡ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوۡ تَقُولُوٓاْ إِنَّمَآ أَشۡرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبۡلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةٗ مِّنۢ بَعۡدِهِمۡۖ أَفَتُهۡلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ وَلَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

މުރާދު

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ = އަދި ހިފަހައްޓާމީހުން / عمل ކުރާމީހުން. ❁ بِٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތުގައި / ފޮތުގައިވާގޮތަށް
عمل ކުރާމީހުން. ❁ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް. إِنَّا لَا نُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَجۡرَ ٱلۡمُصۡلِحِينَ ﴿١٧٠﴾ = إصلاح ކުރާމީހުންގެ عمل. ❁ ❁ وَإِذۡ
نَتَقۡنَا ٱلۡجَبَلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަ ފުރުޅާ އުފުއްލެވިހިނދުން. ❁ فَوۡقَهُمۡ އެމީހުންގެމައްޗަށް بَنى
إسرائيل މީހުންގެމައްޗަށް. ❁ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٞ = އެކަށްފަރަހައްތޯ؟ އެ ހިޔަލި ހިޔާގަނޑެއްހެންނެވެ. / ހިޔާއަކާ
ވިޔާގަނޑެއްހެންނެވެ. ❁ وَظَنُّوٓاْ = އަދި އެމީހުންހިތީ. ❁ أَنَّهُۥ وَاقِعُۢ بِهِمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް
ވެއްޓިފާނެކަމަށެވެ. ❁ خُذُواْ = (އެމީހުންނަށް އަންގަވާފައެވެ.) ކަލޭމެންނިގަންނާށެވެ! (عمل ކުރާށެވެ!) ❁ مَآ ءَاتَيۡنَٰكُم
= ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވިއެއްޗެއްގައި (ފޮތުގައި) ❁ بِقُوَّةٖ = ބާރުގަދަކޮށް. ❁ وَٱذۡكُرُواْ = އަދި ކަލޭމެން
ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ مَا فِيهِ = އޭގައިވާ އެއްޗެއް. ❁ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް /
ބިރުވެތިވުމަށް. ❁ وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ހިފެހެއްޓެވިހިނދު. ❁ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެދަރިންގެ
ކިބައިން. ❁ مِن ظُهُورِهِمۡ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުން. ❁ ذُرِّيَّتَهُمۡ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު. ❁ وَأَشۡهَدَهُمۡ =
އަދި އެމީހުން ހެކިކުރުއްވައެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ = އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގެމައްޗަށް. ❁ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ =
ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމުހެއްތޯ؟ ❁ قَالُواْ بَلَىٰ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާއެކެވެ. (ތިބާރި
އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.) ❁ شَهِدۡنَآ = އަހަރެމެން ހެކިވެއްޖައީމެވެ. ❁ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން
ކަލޭމެން ބުނެފާނެތީއެވެ. (އެބަހީ އެދުވަހުން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ❁ إِنَّا كُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ. ❁ عَنۡ
هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ = މިކަމުން غافل ވެގެންނެވެ. ❁ أَوۡ تَقُولُوٓاْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނެފާނެތީއެވެ. (އެބަހީ:
ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ❁ إِنَّمَآ أَشۡرَكَ ءَابَآؤُنَا = ހަމަކަށަވަރުން شريك ކުރީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނެވެ. ❁ مِن
قَبۡلُ = މީގެ ކުރިން. ❁ وَكُنَّا ذُرِّيَّةٗ = އަދި އަހުރެމެންވީ ދަރިފަސްކޮޅުކަމުގައެވެ. ❁ مِّنۢ بَعۡدِهِمۡ =

އުޅުނުނަމަވެސް.۞ أَفَتُهۡلِكُنَا = ފަހެ ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކުކުރައްވަނީތޯއެވެ.۞ بِمَا فَعَلَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ (١٧٣) = باطل ކަންތައްކުރާމީހުން ކުރާކަންތަކުން.۞ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.۞ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަމެވެ.۞ وَلَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ (١٧٤) = އަދި އެއީ އެމީހުން (މިބައިމީހުން) އެނބުރި رجوع ވުމަށެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٠) އަދި ފޮތުގައި ހިފައި އޭގައިވާގޮތަށް ތަބާވެގެން عمل ކޮށް އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް އުޅޭމީހުން، (އެއީ إصلاح ކުރިމީހުންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إصلاح ކުރާމީހުންގެ عمل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާހުށީމެވެ.

(١٧١) އަދި (طور) ފަރުބަދަ ހުރިތަނުން ފުރުވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ބޮލުމައްޗަށް ހިއްލަވައިދިނީމެވެ. އެއީ ކަނޑުފަރެއްހެއްޔެވެ! އެއީ ހިޔަނި އެމީހުންގެ ބޮލުމައްޗަށް ހިއްޓާ ވެއްޓިގެންދާނެހެން ހީވިއެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތި އެމީހުންގެމައްޗަށް ދުން ފަރުބަދަ ވެއްޓިދާނެހެންނެވެ. (އެވަގުތު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިދިނީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި އެއްޗެއް ފޮތަށް އެބަހީ ބާރުގަދަކޮށް ހިފާށެވެ! އަދި އޭގައިވާ ކަންތައްތަކަށް عمل ކުރާށެވެ! އަދި އޭގައިވާ އެއްޗެހި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. (بنى إسرائيل ންގެ حال ހުންނަވަރަކީ މިހެންނެވެ.)

(١٧٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާނގެފާނުންގެ رَبّ آدم ގެދަރިންނަށް އެމީހުންގެ ބުރިކަރިތަކުގައިވީ حال (އެމީހުން ނުފެނިވަނިސާ) އެމީހުން ލައްވައި ހެކިކުރުވިއިރު (ހަނދުމަކުރޭ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ!) އެ އަންގަވާނަމަ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަނީތޯއެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ނޫނެކޭ ތިޔަ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. (ދެންނެވީ އޭގެ އެއްބަސްވުމަކީ ހަނދުމަކުރެވޭތީވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ހެކިވެއްޖައީމުއެވެ. އެގޮތަށް އަންގަވައިގެ އެމީހުން ހެކިވެރިކުރުވީ އަޅުގަނޑުމެން މިކަންތަކުން غافل ވެގެންނޫ قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. (އަދި މިއާޔަތުގެ މާނަ ބަޔަކު مفسّر ން އެހެންގޮތަކަށް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތަކީ، آدم ގެދަރިން الله ގެ ބަސްފުޅުގައި ، ތިޔައީ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އޭ ދެންނެވީމާ ملائكة ތަކުން ހިތްވެއްޖެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިކަމާ ހެކިވެއްޖައީމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަކަންތަކުން غافل ވެގެންނޫ ވިޔަސް قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ. މިދެގޮތަށްވެސް ترجمة ކުރެއްވިފައިވެއެވެ. والله أعلم)

(١٧٣) ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނާނެއެވެ. (ކަލޭމެން ނުބުނުމަށްޓަކައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން شريك ކުރީ މީގެކުރިން އުޅުނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެނަކީ އެމީހުންގެ ފަހުން އައި ދަރިފަސްކޮޅެކެވެ. (މިހެން ކަލޭމެން ބުނާނެއެވެ.) ފަހެ باطل ކަންތައް ކުރިމީހުން ކުރިކަންތަކުން އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކުކުރައްވަނީތޯއެވެ.

(١٧٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތް تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވަނީ އެމީހުން އެނބުރި ޙައްޤަށް رجوع ވުމަށެވެ.

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ކިޔައިދީފާނުދެއްވާށެވެ! نَبَأَ ٱلَّذِىٓ = އެމީހާގެ ވާހަކައިގެ خبر. ❁ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا = އެމީހާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކެއް ދެއްވީމު. ❁ فَٱنسَلَخَ مِنْهَا = ފަހެ އޭނާ އެއިން މުޅިން ދުރުވެ ވަކިވެގެންދިޔައެވެ. ނިކުމެގެންނަށްޖެހުނެވެ.❁ فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ = ދެންފަހެ شيطان އޭނާއާ تبع ވެއްޖެއެވެ.❁ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ = އަދި އޭނާވީ މަގުފުރެދުނު ހަލާކުވި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.❁ وَلَوْ شِئْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ.❁ لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا = އޭނާ އެއާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވައިފީމެވެ. وَلَٰكِنَّهُۥٓ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އޭނާ.❁ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ = ބިމަށް ލެނބިގަތީއެވެ. (ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ލެނބުނީއެވެ.) ❁ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ هواى نفس އާއި تبع ވިއެވެ.❁ فَمَثَلُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ مثال އަކީ.❁ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ = ކުއްތާގެ މިސާލެވެ. ❁ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ = އޭގެމައްޗަށް ބުރުއްދިއްޔާ ދޫނުލަވައިލައްވެ. / ދޫނުލަވައިލައްވެ.❁ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث = ނުވަތަ ބުރުނުކޮށް ދޫކޮށްލާއިރުވެސް ދޫނުލަވައިލައްވެ.❁ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ = މިސާލުކަމުގެ މިސާލޭ އެއީއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا = އެމީހުން ދޮގުކުރި.❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ = ފަހެ ކަލޭގޮތް ވާހަކަތައް ކިޔައިދީފާނުދެއްވާށެވެ! ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ = އެމީހުން فكر ކުރުމަށް. ❁ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ = އެބައިމީހުންގެ މިސާލު ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا = އެމީހުން ދޮގުކުރި.❁ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ وَأَنفُسَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް.❁ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ = އެމީހުންވީ އަނިޔާވެރިވާކަމުގައެވެ.❁ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ = الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާ.❁ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى = ތެދުމަގު ލިބުނު މީހާ އޭނާއެވެ.❁ وَمَن

يُضْلِلْ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކު. (ދަންނާށެވެ!)۞ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾ = ފަހެ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކީ އެމީހުންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހަކަށް ދެއްވި މީހާގެ ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވާށެވެ އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހާ އެއާޔަތްތަކުން ދުރުވެ ވަކިވެ ނިކުމެގަތްއެވެ. ދެން އޭނާއާ تبع ވީ شيطان އެވެ. ފަހެ އޭނާ ވީ މަގުފުރެދިގެން ހަލާކުވީ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

- ދަންނާށެވެ. މިއާޔަތުގައި މި ދެންނެވިގޮތަށް ބަޔާނުވެވުނީ بني إسرائيل ގެ މީހެއްގެ ވާހަކައެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ ބާޢަމު يلعم ނުވަތަ بَلَعَام އެވެ. އޭނާއަށް الله نبي ކަމެއް ދެއްވިކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާއަށް إسم الله الأعظم ދެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. ނުވަތަ الله ގެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކެއް އޭނާއަށް އަންގަވައިދެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ އެކަންތަކުން ދުރުވެގަތް އެކަންކަމުން ބަރީއަވިކަމުގައިވެއެވެ. ދެން އޭނާ شيطان އަށް تبع ވެ ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ. އަދި އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވާނީ އެއީ أمَيّة بن أبي الصَّلتُ ކަމާ މެދުކަމަކަށެވެ. މިވާހަކަތައް طبری ގެ تفسير ގައިވެސް ލިޔެވިގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިމާމުބުޚާރީގެ صحّ ރިވާޔަތެއް ނުވާކަމުގައި أبوجعفر الطّبری އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم – ދެން އަނެއް އާޔަތުގައި އެވިދާޅުވީ ބަލްޢާމުން އެއަށްގެވެސް.

(١٧٦) އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އޭނާ އެއާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން އުފުއްލަވައިފީމުއެވެ. މަތިވެރިކުރައްވައިފީމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ ބިމަށް ދުނިޔޭގެ حياة އަށް ވިއްސުނީއެވެ. އަދި އޭނާގެ هواي نفس އާއި تبع ވީއެވެ. އޭނާގެ މިސާލަކީ ކުއްތާގެ މިސާލެވެ. އޭގެމައްޗަށް ބުރަކުރިއަސް ދުލުދަމައިގެން ހަޅޭއްލަވައެވެ. އަދި ބުރަނުކުރިޔަސް ދުލުދަމައިގެން ހަޅޭއްލަވައެވެ. (އޭނާވެސް الله ގެ وغظ އާއި نصيحة ދެއްކިނަމަވެސް ކަމަކުނުދެއެވެ ދުލުން ގޮވާގަން رجوع ނުވެއެވެ. އަދި الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ނުދެއްކިޔަސް ކަމަކުނުދެއެވެ ދުލުން ގޮވާގަން رجوع ނުވެއެވެ. އެހެންވެ އެގޮތުން مثال އެއްގޮތްވީއެވެ.) ދެން އެ އަންނަނިވި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެ مثال އަކީ އެއީއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް يعني: قوم ގެމީހުންނަށް ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! އެއީ އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށެވެ.

(١٧٧) ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެ مثال އެއީ ނުބައިވެގެންވާ مثال އެކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންވި އަނިޔާވެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٧٨) الله އެމީހަކަށް ތެދުމަގުދެއްކެވި އަޔަކު (ދަންނާށެވެ!) އެމީހަކީ އެއީ ތެދުމަގުގައި ވާނޭ މީހެކެވެ. ތެދުމަގުގެ ދިނުގެންވާމީހެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި މީހަކު (ދަންނާށެވެ!) ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކީ އެމީހުންނެވެ.

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾ وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ ۗ مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾

ލުޣަވީ

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ✿ كَثِيرًا = ގިނަބަޔަކު.✿ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނީންނާއި އިންސީންނާގެ ތެރެއިން.✿ لَهُمْ قُلُوبٌ = އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއްވެއެވެ.✿ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا = އެމީހުން އެހިތްތަކުން (ހެޔޮއެއްޗެއް) ނުވިސްނާ.✿ وَلَهُمْ أَعْيُنٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ލޯތަކެއްވެއެވެ.✿ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا = އެމީހުން އެލޯތަކުން (حقّ އެއްޗެއް) ނުބަލައެވެ.✿ وَلَهُمْ ءَاذَانٌ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަންފަތްތަކެއްވެއެވެ.✿ لَا يَسْمَعُونَ بِهَآ = އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން (ރަނގަޅު އެއްޗެއް) ނާއަހައެވެ.✿ أُولَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ = އެމީހުން نعم ޖަނަވާރު ފަދައެވެ.✿ بَلْ هُمْ أَضَلُّ = އަދި ގިއްލެއްޖެއެވެ؟ އެމީހުން އެތަކެއްޗަކުން ފާހަގަނުކުރާ ބައެކެވެ.✿ أُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾ = ކަންތައްތަކުން غافل ވެގެންވާ ބަޔަކީ އެއުރެންނެވެ.✿ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވީ ކަންތައްތަކުގެ ނަންފުޅުތަކެވެ.✿ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = އެންމެ ރަނގަޅު އެންމެ ހެޔޮ ނަންފުޅުތަކެވެ.✿ فَٱدْعُوهُ بِهَا = ފަހެ އެނަންފުޅުތަކުން ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ތިޔާ دعاء ކުރާށެވެ!

وَذَرُوا = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ!✿ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ = إلْحَادُ ކުރާމީހުން. (އެނަންފުޅުތަކުގައި ބަދަލުކުރާމީހުން / ނުވަތަ ނުބައި މާނަ ނަގާމީހުން.)✿ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ = އެކަލާނގެ ނަންފުޅުތަކުގައި.✿ سَيُجْزَوْنَ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް ޖަޒާދެވިގެންވާނެއެވެ.✿ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ = އެމީހުން އެކުރަމުންދިޔަކަންތަކަށް.✿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި މަޚްލޫޤުންގެތެރޭގައި أمّة އެއްވެއެވެ. ބަޔަކުވެއެވެ.✿ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް މަގުދައްކާ ހިދާޔަތްދޭ / ނުވަތަ حقّ އަށް މަގުދައްކާ ބަޔެކެވެ.✿ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ = އަދި އެ حقّ ގެމަތިން ނިޔާކުރާ. عدل إنصاف ކުރާ.✿ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا = އަދި ދޮގުކުރި މީސްމީހުން.✿ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް / حجّة ތަކާއި دليل ތައް.✿ سَنَسْتَدْرِجُهُم = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إستدراج ކުރައްވާނަމެވެ. މާނައީ: مُهْلَة ދެއްވާ ހެއްދެވުމެވެ.✿ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ = އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތުގައި ހުށަހަޅުވާ.✿ وَأُمْلِى لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލަސްކޮށްދެއްވާ މުއްދަތު ދިގުކޮށް ދިނުމެވެ.✿ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ވަރުގަދައެވެ.✿ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا = އެމީހުން ވީ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ.✿ مَا بِصَاحِبِهِم = އެމީހުންގެ އެކުވެރިއާގައި ނުވެއެވެ. (رسول އާއި ބެހޭގޮތުގައި

ނުވެއެވެ.) مِّن جِنَّةٍ = އެއްވެސް މޮޔަކަމެއް / ނުވަތަ ޖިންނިބަލީގެ އަސަރެއް.۞ إِنْ هُوَ = އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނުވަތަ ބަޔާންކޮށްދޭ نذير އަކުކަމުގައިމެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައަށްޓަކައި ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންކުރެ ގިނަބައެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެހިތްތަކުން الله ގެ އާޔަތްތަކަކަށް އެކަލާނގެ ބޮޑުވަންތަކަމަކަށް އެއްކައުވަންތަ ކަމަކަށް ވިސްނާ فكر ނުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ލޯތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެލޯތަކުން الله ގެ قدرة ދައްކުވާ دليل ތަކަށް ބަލާއެއް تدبير ކޮށް ނުބަލައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކަންފަތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން الله ގެ ޒިކުރާ އާޔަތްތައް ނުއަހައެވެ. އަހައި فكر ނުކުރެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަ نعم ޖަނަވާރުތަކެވެ. އަދި ބަލްއެއަށްވުރެއެވެ؟ އެމީހުން އެއަށްވުރެ މަގުފުރެދިފައިވެއެވެ. އަދި غافل ވެގެންވާ ބައެކީ އެއީއެވެ.

(١٨٠) އަދި އެންމެރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި ނަންފުޅުތައް الله އަށްވެއެވެ. ފަހެ އެނަންފުޅުތަކުން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން دعاء ކުރޭ ތިޔަބައިމީހުން! އަދި އެކަލާނގެ ނަންފުޅުތަކުގައި إِلْحَادُ ކުރާމީހުން ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ! (إِلْحَادُ ކުރުމަކީ އެނަންފުޅުތައް ބަދަލުކޮށް ހެދުމެވެ. ނުވަތަ އެހެން ނުބައި مُرَاد ކުރުމެވެ. އަދިވެސް އެބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަމެކެވެ.) ނިކަންނުކުރާ އެމީހުން އެކުރާކަމުގެ ނުބައި عمل ތަކަށް އެމީހުންނަށް جزاء ދެވޭނެއެވެ.

(١٨١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި خلق ތަކުގެ ތެރޭގައި حقّ އަށް ތެދުމަގު ދައްކާ ބައެއްވެއެވެ. އެމީހުން ތެދުމަގު ދައްކަނީވެސް حقّ އަށެވެ. އަދި އެ حقّ މަގުން އެމީހުން ނިޔާކުރަނީ عدل إنصاف ކުރެއެވެ.

(١٨٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރާމީހުން (ދަންނައެވެ!) ނިކަންނުކުރާ އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތަށް އެމީހުންނަށް ތަންކޮޅެއް مُهْلَةُ ދީގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާހުށީމެވެ.

(١٨٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَةُ ދެއްވާ ލަސްކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ނުހަނު ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.

(١٨٤) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ އެކުވެރިއާމެދު (މާތް رسول އާއިމެދު) ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟. އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގާ އެއްވެސް ޖިންނިބަލިކަމެއް / މޮޔަކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ނުވަތަ بيان ކޮށްދޭ نَذِيْر އަކުކަމުގައިމެނުވީ، އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

أَوَلَمْ يَنظُرُوا۟ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ وَأَنْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَدِ ٱقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَا هَادِىَ لَهُۥ ۚ وَيَذَرُهُمْ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّى ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْـَٔلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِىَ ٱلسُّوٓءُ ۚ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾

ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَنظُرُوا = އެމީހުން ދެން ބަލާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ✵ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އިލާހީ ވެރިކަމުގައި. އަދި އެއްޗެހީގެ ވިސްނާލަން. ✵ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ = އަދި الله ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތިއާއި.✵ مِن شَيْءٍ = ތަކެއްޗެއްގެތެރެއިން.✵ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ = އަދި ވާންހުރިކަން ނޫނީވެއެވެ. / ނުވަތަ ވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ✵ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ = އެމީހުންގެ އަޖަލު ހަމަވާނެކަމަށް ގާތްވެގެންވުން.✵ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ = ފަހެ ކޮންވާހަކައަކަށްހެއްޔެވެ.\؟ ✵ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ = އެއީމަންނަވާ (ޔަޤީން قرآن އަންގަވާ) ދެން އެމީހުން އީމާންވާނީ. ✵ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ = الله މަގުފުރެއްދަވައިފިމީހާ. (ދަންނާށެވެ!)✵ فَلَا هَادِيَ لَهُ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ މީހަކު ނުވެއެވެ. وَيَذَرُهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައެވެ.✵ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ = އެމީހުންގެ ނިކަމެތިކަމުގައި މަގުފުރެދިގެން ދުވެއުޅޭ حال . ނުވަތަ އަދިރި ކުރެއްވާފައި.✵ يَسْأَلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ސުވާލުކުރަނީއެވެ.✵ عَنِ السَّاعَةِ = قيامة ދުވަހާބެހޭ.✵ أَيَّانَ مُرْسَاهَا = އެ قائم ވާނީ ކޮންއިރަކުންތޯ؟✵ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ އެނގުން ވާނީ ހަމައެކަނި.✵ عِنْدَ رَبِّي ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ.✵ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا = އޭގެ ވަގުތު އެކަމެއް ނުފެންނަގޮއެވެ. ހާމަކޮށްދޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއްނުވެއެވެ.✵ إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެއެކަނިމެ.✵ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމަށް ބުރަވެގެންވެއެވެ. / އެބަހީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަން އެނގުން ބުރަކަމެއްވެއެވެ. ބޮޑުކަމެއްވެއެވެ.✵ لَا تَأْتِيكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ނާދެ قيامة ނާންނާނެއެވެ.✵ إِلَّا بَغْتَةً = ހަދައްސަރުގައި މެނުވީ.✵ يَسْأَلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.✵ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا = ކަލޭގެފާނު ކޮންމެވެސް ކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އެކަން ދެނެވޮޑިގެންނެވުމުގައެވެ.✵ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ = އެކަމުގެ އެނގުން ވާނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حضرة ގައެވެ. ✵ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން.✵ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾ = އެމީހުން ނޭނގެއެވެ.✵

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ نفس އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. نَفۡعًا وَلَا ضَرًّا = مَنْفَعَ އެއްވިޔަސް އަދި ގެއްލުމެއްވިޔަސް. إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ. وَلَوۡ كُنتُ = އަދި އަޅުގަނޑުވީނަމަ. أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ = އަޅުގަނޑަށް غيب އެނގޭފަދަކަމުގައި. لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ = ހަމަކަށަވަރުން ގިނަކޮށްލީމެވެ އަޅުގަނޑު ދިރުމުގެ ހެޔޮކަން. وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُ = އަދި ނުބައިކަމެއް އަޅުގަނޑަށް ގައިގާ ނުބީހުނީސްމެވެ. إِنۡ أَنَا۠ = އަޅުގަނޑު ނޫނެވެ. إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ = ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާމީހަކު ކަމުގައިމެނުވީ. لِّقَوۡمٍ يُؤۡمِنُونَ ﴿١٨٨﴾ = އީމާންވާބަޔަކަށް.

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٥) އެމީހުން ފަހެ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމާއި އަދި އެތަންތާނގައި ޚަލްޤުކުރެއްވި ބަލާ فكر ކޮށް ނުހަދަނީބާވައެވެ؟ އަދި الله ހައްދަވާފައިވާ އެންމެހާ ތަކެތިއާ (ބަލާ ވިސްނާ ނުހަދަނީބާވައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ أجل ކައިރިވެގެންވެދާނެކަމާ (ބަލާ ނުހަދަނީބާވައެވެ.) އެމީހުން ފަހެ މި ޤުރުއާނަށް قرآن އަށްފަހު (އެބަހީ: قرآن އަށް އީމާންނުވެ) ދެން އެމީހުން އީމާންވާނީ ކޮންވާހަކައަކަށް ބާވައެވެ؟

(١٨٦) الله މަގުފުރެއްދަވާފައިވާ މީހަކަށް (ދަންނައެވެ!) ތެދުމަގު ދައްކަވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުހައްގުކަމުގެ މަގުފުރެދުމުގައި ދެމިހުރެގެން حال އެނގޭނީ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައެވެ.

(١٨٧) އަދި قيامة ދުވަހު ކޮންއިރަކުންތޯ ހަމައެ ކަލޭގެފާނާ އެމީހުން ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ އެނގުންވަނީ ހަމައެކަނިވެސް الله ގެ حضرة ގައެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނޭނގެއެވެ.) އޭގެ އެނގުންވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ. އެކަންވުމުގެ ވަގުތު އެނގޭނެއަށް ފަހު ހަމައެކަނި ކަނޑައަޅުއްވާ އެކަލާނގެ ނޭނގެއެވެ. (ކިޔަމަން ކުރާނޭ މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން ވެސް އަދި މާތްވެގެންވާ رسول އަކަށް نبي އަކަށްވެސް ނޭނގެއެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ أهل ވެރިންނަށް އެކަން އެނގުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ޤިޔާމަތްވާނީ ކަލޭގެފާނަށް ހަމަކުއްލިއަކަށްމެނުވީ قيامة ނާންނާނެއެވެ. އެބަހީ قيامة އަންނާނީ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ. އެމީހުން يعنى: مشرك ން ކަލޭގެފާނާ އެކަމާބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެކަންތައް ދެނެވޮޑިގަންނަވާ ފަދައިން. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމުގެ علم ވާކަށަވަރީ ހަމައެކަނިވެސް އެކަމުގެ ކަންކަން ވާގޮތް - الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި އެގިނަމީހުންނަށް ދަންނަވާކަށް ނޭނގެއެވެ.

(١٨٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ (އަދި ކަމެއްގައިވިޔަ) އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އެއްވެސް مَنْفَعَ އެއްވިޔަސް އަދި ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ކުރުމުގެ އެއްވިޔަސް އަޅުގަނޑަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަށް غيب އެނގޭނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ގިނަކޮށް ހެޔޮކަންތައް ދިރުމުގައި ކުރީމެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް އަޅުގަނޑަށް ގައިގާ ނުބީހުނީސްމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑަކީ ނަރަކައިގެ خبر ދީ ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި (އަދި ސުވަރުގޭގެ ވާހަކައިން) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާމީހަކު ކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ. އެއީ إيمان ވާ ބަޔަކަށެވެ.

۞ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ۖ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِۦ ۖ فَلَمَّآ أَثْقَلَت دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا ۚ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمْ ۚ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾

ލުޣަތު

❁ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم = އެކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެން ހެއްދެވީ. ❁ مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެންމެ نفس އަކުން. (އެއީ آدم عليه السّلام އެވެ.)❁ وَجَعَلَ مِنْهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެ نفسން ހެއްދެވިއެވެ.❁ زَوْجَهَا = އެ نفس ގެ އަނބި. حوّى ގެފާނު.❁ لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا = އެ نفس ގެ އަނބިމީގެ ކިބައިން ހަމަޖެހުން ލިބިގަތުމަށް ❁ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا = ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު ނިވައިކުރެއްވިހިނދު. (އެބަހީ: ޖިމާޢުކުރެއްވިހިނދު)❁ حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا = ލުއިލުއިބާރު ބަރުދަނެއް ބަލިވެއިނދެއްޖެއެވެ.❁ فَمَرَّتْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަމަނާގެ رَحِمُ ގައި އެދަރި ކުޑަކުޑަވެއްޖެއެވެ. / ނުވަތަ އެކަމަނާ އުޅުއްވީން ދުރުދުރު ހިނގަވަދެއްޖެއެވެ.❁ فَلَمَّآ أَثْقَلَت = ދެންފަހު ބަރުވެހިނދުން / ބަރުވުމުން ބޭނުންވެއްޖެއެވެ. ❁ دَّعَوَا ٱللَّهَ = އާދޭސްކޮށްދެއްވީ اللّٰه އަށް دعاء ކުރެއްވިއެވެ.❁ رَبَّهُمَا = އެދެކަލުންގެ رب އަށް ❁ لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَٰلِحًا = ކަލޭގެފާނު އަޅަމެންނަށް صالح ދަރިއަކު ދެއްވައިފިނަމަ ދެއްވާނެ.❁ لَّنَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ވާހުށީމުއެވެ.❁ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ = شكر ކުރާ އަޅުންގެ ތެރޭގައި.❁ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحًا = ދެންފަހު އެކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް صالح ދަރިއަކު ދެއްވީމާ.❁ جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ = އާދޭސްކުރެއްވީ އެކަލާނގެއަށް ދެކަލުންނަށް ❁ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَا = شريك ހަދައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ ދެކަލުންނަށް ދެއްވާ ތަކެތީގައި. ❁ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ = ފަހެ اللّٰه މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ = ތަކެތި / އެކަލާނގެ / ތެދުވެ ➤ އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ތަކެތިން ދުރުވެ.❁ أَيُشْرِكُونَ = އެމީހުން (އެކަލާނގެއާއި) شريك ކުރަނީހެއްތޯ؟❁ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا = އެއްވެސް އެއްޗެއް ހައްދަވާނުލެއްވި ތަކެތި (ބުދުތައް)❁ وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ = އަދި އެތަކެތި ހައްދަވާފައިވާ ތަކެއްޗެކެވެ.❁ حال. وَلَا يَسْتَطِيعُونَ = އަދި އެތަކެތި ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.❁ لَهُمْ نَصْرًا = އެމީހުންނަށް نصر އެއް ދޭކަށް. (އެބަހީ: ބުދުތައް އަޅުކަންކުރާމީހުންނަށް نصر ދޭކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.)❁ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ = އަދި އެތަކެތީގެ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމުގެ.❁ وَإِن

تَدْعُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެ ބުދުތަކަށް ގޮވިޔަސް ۞ إِلَى ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް.۞ لَا يَتَّبِعُوكُمْ = އެއުރެން ކަލޭމެންނާ تبع ނުވާނެއެވެ.۞ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހަމަހަމައެވެ.۞ أَدَعَوْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެން އެބުދުތަކަށް ގޮވިޔަސް / އެބުދުތަކަށް ނުގޮވުނުވެސް.۞ أَمْ أَنتُمْ صَـٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބަހެއް ނުބުނެ ހަނުހިމޭނުން ތިބިޔަސް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨٩) އިންސާނުންގެ ކަލޭމެން ހަމަ އެއް نفس އަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ (آدم عليه السّلام އެވެ.) އަދި އިންސާނުންގެ އެ نفس ން އެ نفس ގެ އަނބި. حوّى ގެފާނު. ހެއްދެވިއެވެ. އެއީ އިންސާނުގެފާނު އިންސާނާގެ ވަރަށް ގާތުން ހަމަޖެހުމާއި އަރާމުލިބިވަޑައިގަތުމަށެވެ. ދެންފަހު އިންސާނުގެފާނު ނިވައިކުރެއްވިހިނދުން (އެބަހީ އިންސާނާއި جماع ވެވަޑައިގެންނެވުމުން ބަރުވެރިވިއެވެ) އާދައިގެ ބަރުވެރިކަމެއް ލުއިބަރުވެރިކަމަކުން ހިތްހަމަޖެހިއެވެ. ދެންފަހު އިންސާނާ ބަރުވެރިވުމުން އެކަލޭގެ ދެބަފައިން ދުވެވިއެވެ. ދެން އިންސާނާއަށް رَحِمْ ގައި ބަރުވެރިވުމުން (ދަރިފުޅުބޭނުން ހިނގާދިޔައީ) ދެމަފިރިން ދެއްވާ ކަލާނގެ اللّٰه އަށް دعاء ކުރެއްވިއެވެ. ދެންކަލޭގެ ކިބައިން صالح ދަރިއެއް ދެއްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން شكر ކުރާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭނެއެވެ.

(١٩٠) ދެންފަހު އިންސާނުންގެ ބޭކަލުންނަށް صالح ދަރިއެއް ދެއްވުމުން އެދެބޭކަލުން އިންސާނުންގެ شريك ތަކެއް ހަދައިފިއެވެ. (ތިމާގެ ގާތުން: شريك ހެއްދެވި ނަމުގެ ދަރިފުޅަށް ނަންދެއްވީ عبد الحرث ކިޔައިފިއެވެ. އެއީ شيطان ގެ ވަސްވާސްކޮށްދިނުމުގެ ސަބަބުން ކިޔާތީއެވެ. - الحَرث އެއީ اللّٰه ގެ ނަން ނޫނެވެ. އެއީ شيطان ގެ ނަމެވެ. މިވާހަކަ أبو جعفر الطّبرى ގެ تفسير ގައިވާ ފަދައިން އަދި އެހެން تفسير ތަކުގައި އެކަމަށް ޝާހިދު ދައްކައިދެއެވެ. والله أعلم) ދެން އެދެބޭކަލުން އެ شريك ހަދައިފުމުން އެބަހީ مشرك ން شريك ކުރާ ތަކެއްސާގައި އިންސާނުގެ މަތިވެރިކަން ކޮބައިތޯއެވެ.

(١٩١) އެއްކަލާނގެ ނުހައްދަވާ ތަކެތި (ބުދުތަކާއި) އެއުރެން އިންސާނުންގެ شريك ކުރަނީއެވެ.؟ އަދި އެތަކެތި އެއީ ހެއްދެވިގެންވާ ތަކެތިއެވެ. مخلوق ންނެވެ.

(١٩٢) އަދި އެއުރެންނަށް نصر އެއްދިނުމަށްވެސް - (އެބަހީ އެބުދުތަކަށް ނަސްރުދިނުމަށް) އެއުރެންނަށް نصر އެއް ދިނުމަށްވެސް - (އެބަހީ އެބުދުތަކަށް) ކުރެވޭ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر އެއް ދިނުމަށްވެސް ކުރެވޭ ނުވާނެއެވެ.

(١٩٣) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެއުރެންނަށް ތެދުމަގާއި ހިދާޔަތަށް دعوة ދިނަސް އެއުރެން ކަލޭމެންނާ تبع ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން އެއުރެންނަށް دعوة ދިނުމާއި ނުވަތަ دعوة ނުދީ ހަނުހިމޭނުން ތިބުމާ ހަމަހަމައެވެ. (އެއުރެން ގަބޫލެއް ނުކުރާނެއެވެ.)

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ ۖ فَٱدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَآ ۖ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ قُلِ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ إِنَّ وَلِـِّۧىَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾

މުފްރަދާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދުޢާކުރާއެއްޗެހި. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ عِبَادُ
أَمْثَالُكُمْ = ހަމަކަލޭމެންފަދަ އަޅުންނެވެ. ۞ فَٱدْعُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއުރެންނަށް دعاء ކުރާށެވެ!
فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ = ފަހެ އެއުރެން ކަލޭމެންނަށް إجابة ދެއްވާތޯ ބަލާށެވެ! ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿١٩٤﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ. ۞ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ = އެއުރެންނަށް ހުރި ފައިތަކެއް ވޭތޯއެވެ؟ ۞
يَمْشُونَ بِهَآ = އެފައިތަކުން އެއުރެން ހިނގާނޭ. ۞ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ = ނުވަތަ އެއުރެންނަށް އަތްތަކެއް ވޭތޯއެވެ؟ ۞
يَبْطِشُونَ بِهَآ = އެއަތްތަކުން އެއުރެން ހިފާނޭ. ۞ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ = ނުވަތަ އެއުރެންނަށް ލޮލެއް
ވޭތޯއެވެ؟ ۞ يُبْصِرُونَ بِهَآ = އެލޮލުން އެއުރެން ބަލައި ދެކޭނޭ. ۞ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ = ނުވަތަ އެއުރެންނަށް
ކަންފަތްތަކެއް ވޭތޯއެވެ؟ ۞ يَسْمَعُونَ بِهَا = އެކަންފަތްތަކުން އެއުރެން އަޑުއަހާނޭ. ۞ قُلِ = (އޭ رسول الله
އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ شريك ތަކަށް ގޮވާށެވެ! ۞ ثُمَّ كِيدُونِ
= ދެން މިއަހަރެންނަށް ކަލޭމެން (ނުބައި ގޮތެއް) ހަދާށެވެ! ۞ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން މިއަހަރެންނަށް
ފުރުޞަތު ނުދޭށެވެ! ۞ إِنَّ وَلِـِّۧىَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެންގެ ވަލީވަންތަ އިލާހަކީ الله އެވެ. ۞ ٱلَّذِى نَزَّلَ
ٱلْكِتَٰبَ = އެކަލާނގެއީ ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ. ۞ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٩٦﴾ = صالح މީހުންނަށް ވަލީވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = އަދި އެއުރެންނަކީ ކަލޭމެން
ގޮވާއެއްޗެހި. ۞ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ = އެއުރެންނަކަށް ކުޅަދާނައެއް ނުވެއެވެ. /
ނުވާނެތެވެ. ۞ نَصْرَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް نصر ދިނުން. ۞ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ = އަދި އެއުރެންގެ
އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަކާވެސް. ۞ وَإِن تَدْعُوهُمْ = ކަލޭމެން އެއުރެންނަށް ގޮވާ دعاء ކުރިޔަސް. ۞ إِلَى
ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް. ۞ لَا يَسْمَعُوا۟ = އެއުރެން އަޑުނާހާނެތެވެ. / ނުވާނެ އަޑުއަހާކަށެވެ. ۞ وَتَرَىٰهُمْ = އަދި
ކަލޭ އެއުރެން ދެކޭ / ފެނޭ ބައެއް ހުރިހެން ފެންނާނެއެވެ. ۞ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ = ކަލޭއަށް އެއުރެން
ބަލައިގެންވާ ހާލުގައި. / އެއުރެން ބަލާތީވެ. ۞ وَهُمْ = އަދި އެއުރެންވަނީ حال . ۞ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ = ނުދެކި
(ނުފެނި) ބަލާތީގައި ނުދެކި ބަލާތީގައި. ۞ خُذِ ٱلْعَفْوَ = عفو ކުރުމުގެ ގޮތް ހިފާށެވެ! / عفو

ކުރައްވާށެވެ.! وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ = އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރައްވާށެވެ!۞ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ = އަދި
مشرك ނުހިއަވަދި އެނބުރި ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله ދޫކޮށްފައި އަޅުކަންކޮށް ގޮވާލައި دعاء ކުރާތަކެތިވެސް ހަމަ ކަލޭމެންނާހެން އަޅުންނެވެ. (مخلوق ންނެވެ.) ކަލޭމެން އަޅުކަންކޮށްގޮވާ دعاء ކޮށް އަދި އިޖާބަދެއްވާނޭތޯ ބަލާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ (ނިކަން ބަލަހައްޓާށެވެ! އަޅުކަމިން އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވޭހެއްޔެވެ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(١٩٥) (އޭ ދިމިވާ مشرك ންނޭވެ! ބަލަން ކަލޭމެންކުރާ މީހުންނޭވެ!) އަޅުކަންކޮށް (އެބައި އެތުރެވިކަން) އަޅުކަމި ހިނގާފައިދާން ފައިތަކެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބައި ހިނގާން ފައިތަކެއް ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެތަކެތި އަތްތިލައިގައި ހިފާން ގަދަކަމެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބައި ތަކެތީގައި ހިފާން ގަދަކަމެއް ނުވެއެވެ.) އަދި އެތަކެއްޗަށް އަލިކަމުން ބަލާން ލޮލެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބައި ތަކެތީ ބަލާކަމަށް ލޮލެއް ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އެތަކެއްޗަށް އަޑުތަކެއްއަހާން ކަންފަތެއް ވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބައި އަޑުއިވޭ ކަންފަތެއް ނުވެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! (ކަލޭމެން مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ شريك ނުވަތަކަން ދީވާ دعاء ކުރާށެވެ! (އަދި ކަލޭމެންގާ އަޅުކަންކުރާތަކެތި) އަހުރެންނަށް ޚިލާފުވެ ދޭތެ مكر އެއް ހަދާށެވެ! އަދި އަހުރެންނަށް އެއްވެސް فرصة އެއް، އަދި ތަންވަޅެއްވެސް ނުދީ ބަލާށެވެ! (އަޅުކަންކުރާ ތިޔަ އެއްވެސްކަމެއް ވާނީއްނުންނެވެ. އެހެނީ އެއީ جَماد އެއްޗެހި ތަކެތެވެ. منفع އެއްދިނުމާއި ގެއްލުމާއި ދިނުމާއި مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. އެހެންވެހެ ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ އަޅުކަންކުރަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟)

(١٩٦) އަދި އަހުރެންގެ ސަރަޙައްދުހިމާޔަ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ عمل ތަކާ صلح ވެގެންވާ صالح މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ސަރަޙައްދުހިފާދެއްވަނީއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ސަރަޙައްދުވާލައެވެ.)

(١٩٧) އަދި އެކަލާނގެ ދޫކޮށް ކަލޭމެން މީހަކާމާ دعاء ކުރާތަކެތި ތަނަވަސްވެވެ! ކަލޭމެންނަށް نصر އެއް ދިނުކަން އަޅުކަންކުރަ ކުޑަކަމެއްވެސް ނުވެއެވެ. ނުވެސްވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމެއްވެސް ކުޑަކަމަކުން ނުވެއެވެ. (ދެން އެކަލާނގެއާއި އަޅުކަމާއި ހަމަހަމަކޮށް އަޅުކަންކުރަނީ ހެޔޮވާނީ ކޮންކަމަކަށްހެއްޔެވެ؟)

(١٩٨) އަދި (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން މިއަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް ތެދުމަގުގެ ފަރާތަށް ކަލޭމެން ގޮވިނަމަވެސް އެތަކެތި އެއަށް ނުއަހާނެއެވެ. އަދި ކަލޭ އެތަކެތި ދެކޭތީ / ނުވަތަ އެތަކެތި ފެންނާނީ ކަލޭއަށް ބަލާހާލުގައެވެ. ހަމައެކަނި ބަލާހެންނެވެ. އެކަމަކު އެތަކެއްޗަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٩٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު عفو ކުރައްވައިދޭއި ހިތްޖެހޭށެވެ! عفوކުރައްވާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރައްވާށެވެ! އަދި ޖާހިލުންގެ ފަރާތުން އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އޭގެ މާނައީ އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނާ ގުޅުން ކަނޑާ ފަރާތާ މިނިކަންކަމަ ގުޅުން ބަދަލު ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހަކަށް އިހުސާންތެރިވެ ކަނޑާ ފަރާތާ މީހަކަށް އިހުސާންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާކުރި މީހަކަށް عفو ކުރައްވާށެވެ. މިއެވެ. واللّٰه أعلم) =تفسير الطّبرى=

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَـٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَـٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَـٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދީ ފާސިދުކުރުވަންޏާ / ނުވަތަ ކޯފާކުރުވަންޏާ. ❁ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ
= شيطان އާގެ ފަރާތުން. ❁ نَزْغٌ = ކަނޑައެޅިގެން ވަސްވާސްކުރުވަނިކޮށް. ❁ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله
ގެ حضرة ން ފާޅުއަރުވައިގަންނަވާށެވެ! حماية އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން
އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى
ވެރިވީމީހުން. ❁ إِذَا مَسَّهُمْ طَـٰٓئِفٌ = އެމީހުންނަށް ވަސްވާހެއް ނުވަތަ خيال އަރުވައިލިއްޔާ. ❁ مِّنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ =
شيطان އާގެ ފަރާތުން. ❁ تَذَكَّرُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންކުރެއެވެ. (الله ގެ ހައިބަތާއި ބާރުފުޅާއި އެކަލާނގެ ނަހީ
ހަނދާންކުރެއެވެ.) ❁ فَإِذَا هُم = ދެން އެއުރެންނީ އެމީހުން. ❁ مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ = ފެނިވެރިވީ (އެންބަރަކުން
ހުއްޓާލާނެއެވެ. ❁ وَإِخْوَٰنُهُمْ = އަދި އެއުރެންގެ أخ ންނަށް. (އެބަހީ: شيطان ގެ ބައިން އެއްބައިވެރިވާމީހުން)❁
يَمُدُّونَهُمْ = އެ شيطان ންނަށް އެމީހުން ދަމަހައްޓައިދެއެވެ. ❁ فِى ٱلْغَىِّ = މަގުފުރެދުމުގެ ތެރޭގައި (އޮބާ
ހޯއްދައި)❁ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ = ދެން އެބައިމީހުން ހުއްޓައިނުލާނެއެވެ. (މަދުނުކުރާނެއެވެ.) ❁ وَإِذَا لَمْ
تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އާޔަތެއް ގެނައުމަށް ފުރުޞަތެއް (އެމީހުންގެ ބޭނުމަށް) ކަލޭގެފާނު
ނާންނަވައިފިނަމަ ވަޙީގެ ނިޔަތެއް ލިބިވަޑައިނުގަތުމާ.)❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا = ކަލޭގެފާނު ނަފްސުފުޅުން
ނާއްނަވައިފައެވެ ހޯދަވާ. ނުވަތަ إختيار ކުރައްވައިގަނނަވަނީ. ނުވަތަ إختيار ނުކުރައްވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވަނީ. ❁ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެއްވާ
وحي އެވެ. ❁ مِن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. هَـٰذَا بَصَآئِرُ = މިއީ (އެބަހީ މި قرآن އަކީ)
حجّة ތަކެކެވެ. / بيان ތަކެކެވެ. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ. ❁ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި
ތެދުމަގުދައްކައިދޭ رحمة އެކެވެ. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ = އީމާންވާ ބައެއްމީހުން. ❁ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ = އަދި قرآن
ކިޔަވައިފިއްޔާ. ❁ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށް ކަންދޭ އަޑުއަހާށެވެ! ❁ وَأَنصِتُوا۟ = އަދި ވިސްނާ
ބަލަހައްޓާށެވެ! ވިސްނާށެވެ! ❁ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވިދާނެތީއެވެ. ❁ وَٱذْكُر رَّبَّكَ އަދި
ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! ذكر ކުރައްވާށެވެ!❁ فِى نَفْسِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި
نفس ފުޅުގައި.❁ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً = خُشُوْعَة ވެރިކަމާއި / ބިރުވެތިކަމާ ބިރުވެރިކަމާއެކު.❁ وَدُونَ ٱلْجَهْرِ =

އަޑުހަރުނުކުރާ / ބާރުނުކުރާ.۞ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަސްބުނުމުގެތެރެއިން (دعاء ކުރުމުގެތެރޭގައި)۞ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ = ހެނދުނާ ހަވީރު.۞ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.! مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ = غافل ބޭކަލުންގެތެރެއިން.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން.۞ لَا يَسْتَكْبِرُونَ = އެބޭކަލުން ބޮޑާވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނެވެ.۞ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް ޢަޅުވެތިވެ ޚިދުމަތްކުރެއްވުމުގައި / تَوَاضُعُ ވެރިވުމާމެދު.۞ وَيُسَبِّحُونَهُۥ އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ވިދާޅުވެއެވެ.۞ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢٠٦﴾ = އަދި އެބޭކަލުން سجدة ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠٠) އަދި ކަނޑައެޅިގެން شيطان ގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާހެއް ކުރިޔަސް ކަލޭގެފާނު ހެޔޮކަމަކާ ކަލޭގެފާނު الله ގެ حضرة ން ފާޅުއެދިވަޑައިގެން حماية އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠١) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިވެވޮޑިގެންވާ މީހުން شيطان ގެ ފަރާތުން ވަސްވާހެއް ނުވަތަ ބޭކާރު خيال އެއް އައިސް ފޮނުވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން الله ގެ ހައިބަތާއި ހަނދާން ކުރެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ނުބައިކަމެއް ކުރުމުން ދުރުވެހުރެއެވެ.

(٢٠٢) އަދި އެ شيطان ގެ أخ ންނަށް (އެބަހީ شيطان ގެބަހަށް ކިޔަމަންވާ ދެރަ مشركن تبع ވާމީހުން) އެ شيطان ން އެބަހީ ބޮޑުބަލާއެހީތެރިކަން ދެއްވާ أخ ން މަގުފުރެދި ގެލިއްޖެ މަގުތަކުގައި ދެމިހުރުމަށް ކުރެކޮށްދެއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަން ކުރުމުން ހުއްޓައިނުލައި ކުރިޔަށް ދެމިގެންދެއެވެ. ކުޑަކޮށްވެސް ފަސްނުޖެހެއެވެ.

(٢٠٣) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ: مشرك ންގެ ގާތަށް) އާޔަތެއް ގެނެސްދެއްވައިފިނަމަ (އެބަހީ އާޔަތް ބާވައިލެވުން ލަސްވެއްޖެނަމަ) އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް އެއާޔަތް ހަދައިނުގަތީ ކީއްވެގެންހޭ؟ (އެބަހީ އަމިއްލައަށް ހަދާފައިލާށެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެން تبع ވަނީ ހަމައެކަނި އަހުރެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އަހުރެންނަށް ބާވައިލައްވާ وحي އަށެވެ. މި قرآن އީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ހުށަހެޅިފައިވާ دليل ތަކެވެ. حجّة ތަކެވެ. އަދި އީމާންވާ ބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކައިދޭ رحمة އެކެވެ.

(٢٠٤) އަދި قرآن ކިޔަވައިފިނަމަ ކަލޭމެން އެއަށް ސަމާލުވެ އަޑުއަހާށެވެ! އަދި ހަމަހިމޭން ވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެނަށް رحمة ލިބުމަށެވެ.

(٢٠٥) އަދި ކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ نفس ތެރޭގައި تواضع ވެރިކަމާއި ބިރުވެރިކަމާއި އެކު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! الله ގެ ذِكر ކުރައްވާށެވެ! އަދި ދުޢާ دعاء ކުރައްވާށެވެ! އަޑުހަރުނުކޮށް ހެނދުނާ ހަވީރު دعاء ކުރައްވާށެވެ! ذِكر ކުރައްވާށެވެ! އަދި غافل ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! (ތަންތަނުގައި ނަބިއްޔާއަށް مخاطب ކުރެވުނަސް أمّة ގެ އެންމެން مخاطب ވެއެވެ.)

(٢٠٦) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން (މަލާއިކަތުބޭކަލުން) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމާމެދު ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން سجدة ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.